

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΔΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ - ΔΕΚΑΤΟ ΟΓΔΟΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ..
ΑΘΗΝΑ ΙΑΝΟΥΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1946

17-18

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ξ. Ξενίτας	Γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῶν παραδόσεών μας		σελ. 401
------------	-------------------------------------	-----------	----------

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ἰωάν. Μπράβος	Ἀμισὸς ἐλευθέρα	»	404
Ι. Σ.	Χρονικὰ Κοτυώρων	»	405
Ἀνανίας Νικολαΐδης	Κορόνιξα ἢ Κορόξενα	»	414
Ἀθ. Ν. Μπαλᾶνος	Πόντιοι σὲ ἐθνικοὺς ἀγῶνες	»	418
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)	Γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν λεξικὸν ἐπαρχ. Χαλδίας	»	418

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

(Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Δίστιχα περιοχῆς Σταυρί	»	421
Ι. Τ. Παμπούκης	Νοιώτικο Παραμῦθι	»	424
Γ. Ζερζελίδης	Τ'ς εὐδίας	»	429
Ι. Ἀβραμάντης	Παραδόσεις Τσίτες	»	431
Λάζ. Παναγιωτίδης	Ἀνέκδοτο Καυκάσου	»	431
Π. Μελανοφρύδης	Ἀνέκδοτα Χαλδίας καὶ Δορουλίου	»	432
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)			
Γ. Ζερζελίδης	» Ματσούκας	»	433
Ξ. Ξενίτας	Ποντιακὴ Μουσικὴ	»	434

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Π. Μελανοφρύδης	Τ' ἄσπρα κατηβάζ'νε ἄστρα	»	435
-----------------	-------------------------------------	---	-----

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Γραμματεία Συλλόγου «Ἀργοναῦται-Κορνηνοί»	Λογοδοσία καὶ ἀρχαιρεσὶαι τοῦ Συλλόγου	»	440
Εὐξείνος Λέσχη	Περίληψις Λογοδοσίας καὶ ἀρχαιρεσιῶν τῆς	»	440
Σύνταξη	Δράση τοῦ Ποντιακοῦ Σωματείου «Πρόδοτος»	»	442
Γρ. Τηλικίδης	Ἑρμηνεῖες καὶ παρερμηνεῖες	»	443
Σύνταξη	Μιά διάλεξη γιὰ παιδικὲς κατασκηνώσεις	»	444
Διεύθυνση	Φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Γ. Χατζιδάκι	»	446
Μαρίκα Σουρμελῆ-Κατσχνέβα	Ποντιακὴ βραδιὰ	»	446
Διεύθυνση	Διάλεξη—συναυλία ποντιακῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν	»	446
Γ. Θ. Κανδηλάπτης	Γερβάσιος Σουμελίδης	»	446
Ξένος Ξενίτας	Ἀθανάσιος Ν. Μπαλᾶνος	»	447
Ἕνας συμπολεμιστῆς τοῦ Δημοκράτη	Α. Παπαδόπουλος	»	448
Διεύθυνση	Δωρεὲς στὸ Σύλλογόν μας	»	448

ΕΙΚΟΝΕΣ

—Ἡ συνοικία Ἀγ. Νικολάου (Κοτυώρων) καὶ μέρος τῆς συνοικίας Ἀγ. Γεωργίου	»	409
—Ὁμάδα κοριτσιῶν σὲ κατασκήνωση στὸ Ρωσοχώρι	»	443
—Ἀθανάσιος Ν. Μπαλᾶνος	»	447
—Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος	»	448

Προφορὰ τῶν συμβατικῶν τοῦ ποντιακοῦ κειμένου, βλέπε στὰ προηγούμενα τεύχη, στὴν ἴδια θέση.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΗΝΟΙ,,

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 17-18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1946
ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 — ΤΗΛ. 29.193

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΕΝΟΣ ΕΕΝΙΤΑΣ
ΤΑΜΙΑΣ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
ἀπευθύνονται στὸ Διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ, Μενάνδρου 4, Ἀθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 1000

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΜΑΣ

Τὰ ἀντικείμενα ποὺ μᾶς ἀπασχόλησαν στὸ ἄρθρο τὸ δημοσιευμένο στὸ προηγούμενό μας τεύχος, στὴν ἴδια θέση καὶ μὲ τὴν ἴδια ἐπικεφαλίδα, ζητοῦν τὴν ἀναλυτικότερή τους ἐπισκόπηση. Τὸ αἶτημα, ἀνακινημένο ἀπὸ μερικοὺς «εἰδότες», ἀποτελεῖ κοινὴ ὑποσυνείδητη ἀπαντοχὴ καὶ ὅλων τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Ι. Ἀρχίζουμε ἀπὸ τὰ τραγούδια μας.

Γίνεται καμιά ἐργασία γιὰ τὴ συστηματικὴ τους διδασκαλία; Ἀπολύτως καμιά. Καὶ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος ὄχι μόνον νὰ καταντήσουν καντάδες — καθὼς ἄρχισε κιόλας νὰ γίνεται αὐτό, ὡς ἓνα περιορισμένο σημεῖο — παρὰ νὰ ξεχαστοῦν καὶ πολλὰ. Καί, τὸ κυριότερο, μὲ τὴν παράλειψη αὐτή, νὰ ἀγνοοῦνται, ὅπως καὶ οἱ χοροὶ μας, ἀπὸ πολλοὺς συμπατριῶτες μας, ποὺ εἶναι σκόρπιοι στὶς μεγαλουπόλεις, καὶ νὰ περιφρονοῦνται ἀκόμα. Δὲ λέμε καὶ προπαντὸς δὲ γράφομε ὑπερβολές. Ἔχομε, δυστυχῶς, ἄμεση ἀντίληψη παρόμοιων κρουσμάτων ἀρχοντοχωριατισμοῦ. Ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι νὰ θίξομε ἢ νὰ κακίσομε κανένα. Ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴ βαρύνει καὶ μᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ λέμε νὰ κινηθοῦμε, γιὰ νὰ τὴν ἐλαττώσομε ὅσο μποροῦμε.

Ἔχομε τραγούδια πολλὰ, μὲ ξεχωριστὲς τὸ καθένα μελωδίες, σὲ ποικιλίες ρυθμῶν καὶ χρωματισμῶν. Σὲ παραπάνω ἀπὸ 300 τὰ ὑπολογίζω — χάρις οἱ τοπικὲς παραλλαγές τους.

Καὶ ὅμως στὰ συνηθισμένα ξεφανιώματα τῶν συμπατριωτῶν μας καὶ στὶς ραδιοφωνικὲς ἐκπομπές δὲν ἀκούονται περισσότερα ἀπὸ 15—20 τραγούδια.

Ὁ Σύλλογος Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, ποὺ συστήθηκε στὰ 1930 μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἑλληνιστῆ Hubert Pernot, καθηγητῆ τότε τῆς Φωνητικῆς στὴ Σορβόνη καὶ διευθυντῆ τοῦ Μουσείου τοῦ Λόγου στὸ Παρίσι, φωνογράφησε 104 Ποντιακὰ τραγούδια¹⁾. Δυστυχῶς πολὺ λίγοι δίσκοι ἔχουνε δοθεῖ στὴν κυκλοφορία. Καὶ αὐτοὶ δυσεῦρετοι.

Μὲ τὴν Ποντιακὴ Μουσικὴ ἔχουν ἀσχοληθεῖ ὡς τώρα, ἀπ' ὅσα ξέρομε, καὶ ὁ Μπαχτίκος, ὁ Ψάχος, ὁ Τρ. Γεωργιάδης, ὁ Στ. Κουτσογιαννόπουλος, ἡ Μέλπω Μερλιέ, ὁ Γ. Κουρεὺς, ὁ Σ. Καρᾶς, ὁ Δ. Κουτσογιαννόπουλος, ὁ Ξ. Ἀκογλους. Κ' ἔχουνε συνάξει καὶ καταγράψει σὲ βυζαντινὴ ἢ εὐρωπαϊκὴ παρασημαντικὴ πολλὰ τραγούδια, ποὺ τᾶχουν ἄλλα δημοσιευμένα καὶ ἄλλα ἀδημοσίευτα.

Διαπιστώνεται ἀπ' ὅλα αὐτὰ πὼς ἔχομε πλούτο ἀξιόλογο ἀπὸ λαϊκὰ τραγούδια, ποὺ τ' ἀγνοοῦμε καὶ στερούμαστε τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς χαρίζουν.

Κ' ἔπειτα ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀπὸ τᾶλλα δημοτικὰ τραγούδια «πάσης ἑλληνικῆς γῆς» θ' ἀρυστεῖ στοιχεῖα, ποὺ θὰ τὰ χρησιμοποιήσει γιὰ ὑπόβαθρο ὁ φωτι-

1) Βλ. *Μέλπως Μερλιέ*, Ἡ Μουσικὴ Λαογραφία στὴν Ἑλλάδα, Ἀθήνα 1935, σ. 12 καὶ 27—31.

σμένος μελλοντικός Έλληνας μουσουργός, πού θα φιλοδοξήσει να πραγματοποιήσει δημιουργίες πράγματι έθνικές, απαλλαγμένες από κάθε «όθνεϊα» και παρείσακτα κατασκευάσματα.

II. Οί χοροί μας.

Τί εργασία γίνεται για την έπισημανση—τό ξεχώρισμα με τις όνομασίες και τις παραλλαγές—και τη μεθοδική, αναλυτική, με τὰ βήματα και τις διάφορες φιγοῦρες διδασκαλία όλων τών Ποντιακῶν χωρῶν; Ἀπολύτως καμία.

Οί ώραῖοι, έλληνόπρεποι, γραφικότατοι χοροί μας, διατηροῦνται ακόμα, εὐτυχῶς, ανάμεσα στο λαό μας. Προπαντός εκεί, όπου συμπαγείς παραμένουν οί πληθυσμοί μας, στά χωριά και στοὺς συνοικισμοὺς τών πόλεων. Ὅμως ἄρχισε κιόλας και σημειώνεται τό φαινόμενο νά χορεύονται κυρίως και συχνότερα οί πιό συνηθισμένοι χοροί μας, τό Ἰ Ἰ Ἰ και τ' ό μά λ'. Οί ἄλλοι, οί πιό ζωηροί, οί πιό θεαματικοί και λεβέντικοι, ή σέρρα, ή πιπιλομάταινα, ή κότσαρη κλπ., με τις διάφορες παραλλαγές τους, σπάνια χορεύονται. Και όσο περνάει ό καιρός, παίρνει μαζί του στόν καιάδα της λήθης και κάτι από τη σφραγίδα πού έγγυάται την άκεριότητα και τη γνησιότητά τους. Χωρίς καμιά οργανωμένη φροντίδα είναι φυσικό, με τόν καιρό, νά παραμεληθοῦν, και σιγά σιγά οί ντόπιοι και πρό παντός οί εύρωπαῖκοι χοροί, με τόν αθεράπευτο ακόμα πηθικισμό μας, νά τοὺς έπισκιάσουν και νά τοὺς κατοδικάσουν σέ άχρηστεία τέλεια. Εἴτε τό θέλομε εἴτε όχι, αυτό γίνεται και θα γίνεται, ενόσω δέ λαβαίνονται μέτρα περισταλτικά τοῦ κακοῦ, πού άγγίζει τὰ όρια σοβαρής ζημίας έθνικης.

III. Οί τοπικές μας ένδυμασίες.

Εἶναι γνωστές οί συνήθες κάτω από τις όποιες έχουν έκπατριστεί οί πληθυσμοί μας. Ἐφυγαν με τ' άπαιτήτά τους και με τη ζωή τους. Ἐλάχιστες, σχετικά με τόν πληθυσμό, άντρικές και γυναικεῖες τοπικές φο-

ρεσιές έχουν περισωθεί ὡς τις νέες, έδω. έστίς τους. Και άπ' αυτές, άρκετές έχουνε πουληθεῖ για νά σώσουνε ψυχές στο διάστημα της κατοχής, και ιδίως κατά τό μαῦρο χεῖμωνα τοῦ 1941 42.

Ὑπάρχουν έδω ράφτες—τερζήδες—πού μποροῦν νά ράψουν άντρικές φορεσιές, όπου δέν θα έχουν ὡστόσο ὅλη τη γνησιότητα της ποντιακής τους προέλευσης. Ὅμως οί γυναικεῖες φορεσιές σά δύσκολο νά μπορέσουν νά ραφτοῦν έδω. Και εἶναι πολυέξοδες και οί δυό.

IV. Τὰ μουσικά μας ὄργανα.

Λύρες ποντιακές, ἔμεντζέδες, και λυράρηδες, υπάρχουνε παντοῦ, όπου υπάρχουν ποντιακοί πληθυσμοί. Και εύκολα φκιάνουν οί εἰρικοί και ἄλλες. Και ὅλο και παρουσιάζονται λυράρηδες αὐτοδίδακτοι, κυρίως σέ χωριά με άτόφιο ποντιακό πληθυσμό. Σπανίζουν ὅμως τό γαβάλ' και τό ἤχει λᾶβρ'—εἶδη φρογέρας—και τό ἤουλούμ'—άσκι—, και μαζί με τὰ ὄργανα αὐτὰ σπανίζουν και οί αντίστοιχοι ὄργανοπαῖκτες. Κίνδυνος ὑπάρχει, καθὼς τᾶχομε άφήσει ὅλα στην τύχη τους, νά μη μᾶς μείνει, με τόν καιρό, οὔτε και ή λύρα οὔτε κ' ένας λυράρης.

V. Τί πρέπει νά γίνει;

Δυστυχῶς ή Κρατική φροντίδα για τὰ κατεξοχή· έθνικά αὐτὰ ένδιαφέροντα άπουσιάζει και θα έξακολουθεῖ ακόμα, με τη γνωστή νοοτροπία και τὰ χρεοκοπημένα άρτηριοσκληρωτικά συστήματα, ν' άπουσιάζει.

Ἀναλογεῖ λοιπόν στην ιδιωτική πρωτοβουλία νά κινηθεῖ. Μπροστά στα κατά τόπους Σωματεῖα μας παρουσιάζονται, στην πρώτη γραμμή, καθήκοντα σοβαρά, πού μποροῦν νά συνοψιστοῦνε στα ακόλουθα:

α) Νά ληφθεῖ μέριμνα:

— Νά οργανωθεί ή διδασκαλία τών ποντιακῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ὅρισμένα άπ' αὐτὰ νά έπιδιωχτεῖ νά διδαχτοῦνε και στα σχολεία, ὅπως και τὰ τοπικά τραγούδια άλλων μερῶν. Δέν ὕστεροῦν σέ τίποτε

τά δικά μας. Δεν τὸ λέμε μεῖς πῶς εἶναι ἀνώτερα. Ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς», ἔχει διδάξει καὶ παρουσιάζει στὶς κάθε τόσο τελετές του μὲ τὴ χορωδία του κάμποσα ἀπ' αὐτά, ποὺ πάντα κάνουν αἴσθηση καὶ ἐνθουσιάζουν καὶ ἄλλομερίτες ἀκροατές.

— Νὰ συνεχιστεῖ ἡ συλλογὴ τῶν τραγουδιῶν μας ἀπὸ εἰδικούς.

— Νὰ ἐπιζητηθεῖ νὰ φωνογραφηθοῦν ὅλα τὰ τραγούδια μας ὅσα θὰ μπορέσει νὰ συναχτοῦν.

— Νὰ ὁργανωθεῖ Μουσικὸ Ἀρχεῖο, ὅπου ν' ἀποδελτιώσῃ καὶ νὰ τακτοποιήσῃ ὅλα τὰ τραγούδια μας ποὺ βρίσκονται εἴτε τυπωμένα εἴτε σὲ δίσκους γραμμοφῶνων εἴτε σὲ χειρόγραφα.

β) Νὰ ὁργανωθεῖ ἡ διδασκαλία τῶν ποντιακῶν χορῶν. σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ τραγούδια καὶ μὲ τὴ συνοδεία τῶν μουσικῶν μας ὁργάνων.

— Νὰ ἐπιδιωχεῖ ὁρισμένοι χοροὶ μας νὰ διδάσκονται καὶ στὰ σχολεῖα ὅπως γίνεται καὶ μὲ τοὺς χοροὺς ἄλλων μερῶν.

γ) Ὁ ἐγκαινισμὸς τῶν παραπάνω δύο σχολῶν—ἄς ποῦμε—, νὰ συνοδευτεῖ μὲ τὴν ὁργάνωση καὶ τοπικῶν καλλιτεχνικῶν ὁμάδων ἀπὸ νέους καὶ νέες. Οἱ ὁμάδες αὐτές :

— Θὰ κάνουν τὶς ραδιοφωνικὲς ἐκπομπὲς τοῦ ποντιακοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, μὲ πρόγραμμα φροντισμένο κάθε φορὰ ἀπὸ τὸν εἰδικὸ καθηγητὴ ποὺ θὰ εἶναι ὁ ὑπεύθυνος καὶ γιὰ τὴν διδασκαλία. Προστοῦτο θὰ ἐπιδιωχεῖ νὰ ἐγκριθεῖ καὶ ἡ συχνότερη ἐκπομπὴ τραγουδιῶν μας ἀπὸ τὸ ραδιοφωνικὸ σταθμὸ.

— Θὰ παίρνουν μέρος στὶς ἐκάστοτε ποντιακὲς γιορτές — συγκεντρώσεις, ἐτήσιους χοροὺς κλπ.—, καθὼς καὶ στὶς δημόσιες ἐθνικὲς καὶ λοιπὲς τελετές, γιὰ ἐκπροσώπηση τῶν Ποντίων.

— Θὰ διδασχοῦν καὶ θὰ ἐρμηνεύουν θεατρικὰ ἔργα γραμμένα στὴν ποντιακὴ γλῶσσα.

δ) Ὅλα αὐτά, χοροὶ καὶ παραστάσεις—ἰδίως οἱ ἡθογραφικὲς— θὰ πρέπει νὰ κινηματογραφηθοῦν μὲ σύγχρονο φωνοληπτικὸ μηχανήμα, ποὺ νὰ παίρνει καὶ τὰ τραγούδια μας, τὴν προφορὰ καὶ λοιπὰ στοιχεῖα χρήσιμα στὴν ἐπιστήμη.

ε) Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν τέλεια, ὅσο γίνεται, ἐπιτυχία τῶν παραπάνω σκοπῶν, εἶναι νὰ φροντίσουν οἱ Σύλλογοί μας νὰ συγκεντρώσουν τὶς ἀνάλογες ἀντρικὲς καὶ γυναικεῖες φορεσιὲς καὶ γιὰ τὶς ὁμάδες τους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ Μουσεῖα τους. Οἱ τελευταῖες πρέπει νὰ ἐπιζητηθεῖ νὰναι ἀπὸ τὶς φερμένες ἀπ' τὴν πατρίδα.

ς) Ἀσχετα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν μουσικῶν μας ὁργάνων θὰ πρέπει οἱ Σύλλογοί μας νὰ συγκεντρώσουν γιὰ τὰ Μουσεῖα τους καὶ τὶς ἀνάλογες συλλογὲς ἀπὸ κάθε εἶδος, μὲ τὴ φροντίδα νὰ ἐπιτύχουν ὅργανα φερμένα ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ ὅσο μπορεῖ πιὸ παλιά.

Αἰῶνες ὀλάκεροι χρειάστηκαν γιὰ νὰ διαμορφωθοῦν οἱ λαϊκὲς μας αὐτὲς δημιουργίες, μὲ τὶς ὁποῖες χαρήκανε τὴ ζωὴ οἱ πρόγονοί μας.

Δὲ μᾶς δέρνει κανένα εἶδος πουριτανισμοῦ Ἑλεῦθεροι ἀπόλυτα εἶναι οἱ νέοι μας καὶ οἱ νέες μας νὰ χαίρονται καὶ νὰ γλεντοῦνε τὴ ζωὴ ὅπως σήμερα νομίζουν πῶς τοὺς προσφέρεται καλύτερα.

Ὅμως θὰ μᾶς καταλογιστεῖ ἀσυγχώρητη ὀλιγωρία καὶ θὰ χαρακτηρίστοῦμε σὰν ἀνάξιοι Πόντιοι, ἂν, στὴν ἱστορικὴ αὐτὴ καμπὴ ποὺ μᾶς ἔλαχε νὰ βρισκόμαστε, ἀφήσομε νὰ νοθευτοῦν καὶ νὰ χαθοῦν γιὰ πάντα δημιουργίες ποὺ τὶς τιμοῦν, τὶς θαυμάζουν καὶ τὶς χαίρονται καὶ οἱ ξένοι.

Καλὸ πράμα εἶναι, τὰ καλὰ καὶ τὰ σωστά νὰ μὴ μένουν μόνο στὰ χαρτιά.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

ΑΜΙΣΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ

ΤΟΥ Ι. ΜΠΡΑΒΟΥ

Τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξε πάντοτε ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν Πόντον.

Οἱ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνες τῶν Ποντίων εἶναι γνωστοὶ καὶ ἔχουν προκαλέσει τὸν θαυμασμόν τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἡ σύγχρονη νεολαία ἔχει πολλὰ νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμόν αὐτῶν καὶ τῶν παλαιότερων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου δὲν ὠρρώδησαν νὰ ἀντιταχθοῦν καὶ κατὰ μιᾶς ὁλοκλήρου αὐτοκρατορίας, κατὰ τῆς ὁποίας, ἐπὶ ἔτη, μὲ αὐτόχρημα μυθικὸν ἡρωϊσμόν, ἐπολέμησαν.

Ἀληθῆ ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔτρεφον ἔκπαλαι οἱ Ἀμισηνοί. Ἡ ἱστορία των γέμει παραδειγμάτων ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, διὰ τὰ προτερήματά των δὲ αὐτὰ οἱ ἱστορικοὶ μὲ ἰδιαίτερον τόνον ὁμιλοῦν καὶ εἰδικώτερα διὰ τὴν ἐρρωμένην ἀντίστασιν ποὺ προέβαλλον ἐκάστοτε οὗτοι κατὰ τῶν ἐπιβουλευθέντων τὴν ἐλευθερίαν των.

Καὶ τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὰ παρωχημένα ἔτη τακτικά, διότι συχνότατα διαταράσσετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀμισοῦ, τούτου ἀποδιδόμενου, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν γεωγραφικὴν τῆς πόλεως θέσιν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἀπετέλει αὐτὴ σπουδαῖον συγκοινωνιακὸν κόμβον χειρσαίων καὶ θαλασσίων μεταφορῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου, εἰς τὴν ἄφθονον παραγωγὴν τῆς εἰς γεωργικὰ καὶ ἄλλα προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσώπευον ἕναν ἀληθῆ πλοῦτον. «Τὰ τῆς Ἀμισοῦ προάστεια τὰ πλεόν ἐλαιόφυτα ἐστὶ» λέγει ὁ Πόντιος Στράβων.

Δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν παρωχημένην ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι βέβαιοι ὅμως, νὰ ἦτο ἀξιόλογος, δι' ὃ καὶ ἀντείχεν ἡ πόλις εἰς μακρὰς πολιορκίας.

Βεβαίως εἰς μεγάλους κατακτητάς, ἡναγκάζετο τελικῶς νὰ παραδίδεται ἀφοῦ ὅμως ἐγίνετο ὁλοκαύτωμα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνέκτα τὴν ἐλευθερίαν τῆς.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀνέκτησε δι' αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν τῆς καὶ τὸ δημοκρατικόν της Πολίτευμα μαζὺ μὲ τὰς λοιπὰς ἐλληνίδας πόλεις τοῦ Πόντου. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀπελευθερωτοῦ τῆς, οἱ ἐπακολουθήσαντες μακροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαδόχων του, ἀνέμιξαν καὶ τὴν Ἀμισόν. Καὶ ὅταν ὁ Ἀσκληπιόδωρος, ὁ στρατηγὸς τοῦ Σατραπῆ τῆς Καρίας Ἀσσάνδρου, ὑπέταξε τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον ὅλον, ἡ Ἀμισὸς ἐπ' οὐδενὶ ἐδέχθη νὰ ὑποταχθῇ καὶ διὰ τοῦτο ἐπολιορκήθη.

Ἡ πολιορκία αὕτη, καίτοι σκληρά, διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον, λυθεῖσα ἐν τέλει

ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιγόνου, ὁ ὁποῖος, ἐν ἔτει 315 π. Χ. ἐξεδίωξε τὸν Ἀσσάνδρον.

Ἀλλ' ἡ Ἀμισὸς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ὑποβλέπεται συνεχῶς ἀπὸ τοὺς διαφόρους δορυκτήτορας.

Ἐν ἔτει 74 π. Χ., κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου πλεμον, ἡ πόλις ὑπῆρξε καὶ πάλιν τὸ μῆλον τῆς ἐριδος. Ὁ Λούκουλλος κατανικήσας τὸν Μιθριδάτην τὴν ἀπέκλεισε δι' ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὡς καὶ τὴν παρ' αὐτὴν εὐφοροτάτην Θεμισκυραν (Τσαρσαμπὰς σήμερον), ὅπου καὶ τὸ Ἀμαζόνιον πεδῖον, ἡ μυθικὴ κατοικία τῶν Ἀμαζόνων.

Εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῆς Ἀμισοῦ πολὺ ἐβοήθησε καὶ ὁ θαλάσσιος παράγων, διότι ἡ πόλις εἶχεν ἀποκλεισθῇ μόνον ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ὁ ἐφοδιασμός των ἀντισταμένων ἐπετυγχάνετο διὰ θαλάσσης. Ἡ ἀντίστασις δὲ δὲν περιορίζετο εἰς ἀπλὴν ἄμυναν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐξορμήσεις καὶ φθοράς εἰς βάρος τῶν ἐπιδρομέων, αἵτινες κατηνθύνοντο ἀπὸ τὸν φρουραρχὸν Καλλίμαχον. Τελικῶς ὅμως, ὁ Λούκουλλος ἐπέτυχε τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως, ὁπότε ὁ Καλλίμαχος ἐγκατέλειψε αὐτὴν ἀφοῦ ἔθεσε πῦρ εἰς τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα.

Εἰς μάτην ὁ Λούκουλλος τότε ἠγωνίσθη νὰ σώσῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐπέτυχε, διότι οἱ στρατιῶται του, ἀντὶ τούτου, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν διαρπαγὴν. Μέρος μόνον ἐσώθη τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπὸ βροχὴν ἢ ὁποία καὶ ἔσβυσε τὴν πυρκαϊάν.

Ὅταν δὲ ὁ Λούκουλλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἐδάκρυσε πρὸ τῆς καταστροφῆς καὶ εἶπε ὅτι θεωρεῖ μακάριον τὸν Σύλλαν διότι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν (ἐν ἔτει 86 π. Χ.) ἐπέτυχε νὰ σώσῃ αὐτὰς, ἐνῷ εἰς αὐτὸν ἐπεφυλάχθη ἡ δόξα τοῦ Μομμίου, τοῦ καταστροφῆς τῆς Κορίνθου.

Πρὸ τῆς ἐρρωμένης ἀντιστάσεως τῶν Ἀμισηνῶν, ὁ Λούκουλλος ἠθέλησε νὰ μετριάσῃ τὴν συμφορὰν των καὶ ἀφοῦ ἀνήγειρε πλεῖστα τῶν πυρποληθέντων οἰκοδομημάτων, ἀνεκῆρξε, τιμῆς ἕνεκεν, τὴν Ἀμισὸν αὐτόνομον, μὲ μέγα μέρος τῆς ἐνδοχώρας τῆς εἰς τὸ ὅποιον περιέλαβε καὶ τὴν εὐφορον πεδιάδα τῆς Θεμισκυρας.

Ἀργότερα πάλιν, ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ Φαρνάκου τοῦ Β' ἀλλ' ὁ Καῖσαρ τὴν ἀπηλευθέρωσε καὶ τῆς ἀπέδωκεν ἐλεύθερον Πολίτευμα.

Τῷ 31 π. Χ. ὁ Ὀκτάβιος ἀπέσπασε τὴν Ἀμισὸν ἀπὸ τὸ Πολεμωνακὸν βασίλειον,

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ *

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

Τοῦ Ι. Σ.

2. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΚΠΑΤΡΙΣΜΟΣ

Ὅ,τι δὲν κατάρθωσε ἡ ὀργανωμένη ἐνέργεια...

Ἐκαμε ὅμως τὴν ἐνέργειά του ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεός: Νέοι Κοτυωρίτες, πού εἶχαν καταφύγει στὴ λεύτερη γῇ τῆς Τραπεζούντας, καταθέσανε στὶς Ρωσικὲς Στρατ. Ἀρχές, μὲ τίς ἀνακρίσεις πού τοὺς πήρανε, διαφορὲς πληροφορίες γιὰ στρατιωτικὲς ἀποθήκες, πολεμικὰ μικροεργαστήσια, στὴν Ὀρτοῦ, προσωρινή τότε πρωτεύουσα Νομαρχίας.

Οἱ Ρῶσοι ἀποφάσισαν νὰ καταστρέψουν τοὺς στρατιωτικοὺς αὐτοὺς στόχους. Ἦταν ἄλλωστε εὐκαιρία νὰ παρακινήσουν πρὸς δράση τὸν ἐπαναστατημένο ἀπο καιρὸ ἡδη στρατό τους, πού, μετὰ τὴν διακήρυξη τοῦ Κερένσκυ, ὅτι τὸ δικαίωμα ἀπεργίας ἀπλώνεται καὶ τὸ Στρατό, ζητοῦσαν νὰ ἐπιστρέψουνε στὰ σπίτια τους.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ρωσικοῦ στόλου.

Θεσπέσια εἶχε ξημερώσει ἡ μέρα κείνη, ἡ 11η Αὐγούστου 1917. Ἀπανεμιά, βαθυγάλαξο στοὺς οὐράνιους θόλους, ζεστοῦλα δρο-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος.

σερή, ὅπως κ' οἱ προηγούμενες μέρες ἐκείνον τὸ μῆνα

Οἱ λιγοστοὶ ἄνδρες, γέροι τὸ περισσότερο, κατεβαίνανε στὶς δουλειές τους, μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὴν ἀγωνία στὰ πρόσωπα γιὰ τίς κρίσιμες μέρες, καὶ τὸ ἐρωτηματικό, ἂν θὰ ξασφαλίσουν τὸ ψωμί τῆς ἡμέρας γιὰ τὸ σπίτι τους.

Ἐξαφνα, στὶς 9 π. μ. περίπου, μιὰ πνιγμένη, βουβὴ ἀνακατοσοῦρα παρατηρήθηκε μέσα στὴν ἀγορά. Τρομοκρατημένα, μονωμένα ἄτομα στὴν ἀρχή, ὁμάδες ὕστερα, τρέχουνε κατὰ τίς συνοικίες.

Σκουξίματα ἀπὸ πόρτες μαγαζιῶν ἀκουόντουσαν σὲ λίγο, ἐκλείναν βιαστικοὶ καὶ περιίτρομοι οἱ ἄντρες καὶ φεύγανε. Τί συμβαίνει; Ὁ ρωσικὸς στόλος, θωρηκτά, ψιθύριζαν κ' ἔτρεχαν. Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες σὲ λίγο ἀφῆκαν τὴν ἀγορά. Ἐρημώθηκε.

Πραγματικὰ στὶς 9 π.μ. παρατηρήθηκε πολλὴ μαυρίλα στον καταγάλανο ὀρίζοντα. Ἦταν ὁ ρωσικὸς στόλος.

Ἀπὸ τὸ 1915 καμπόσες φορὲς ὁ κόσμος εἶχε λάβει πεῖρα τῶν καταστροφῶν ἀπὸ τὸς ὀβίδες. καὶ τώρα, ὅπου φύγει ὁ καθένας.

Σὲ λίγο, κρυμμένοι πίσω ἀπὸ τοίχους οἰκοδομῶν, διακρίναμε 6 πλοῖα πολεμικὰ καὶ 1 ὀπλιταγωγό. Ὅπως ὕστερα ἐξακριβώσαμε,

εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ὑπαχθῇ, καὶ τὴν κατέστησε πόλιν αὐτονομουμένην μὲ ἐλεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τοῦτο διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς κυριαρχίας τῆς Ρώμης.

Πολλὰ νομίσματα εὑρεθέντα, φέρουν σταθερῶς ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὰς λέξεις «Ἀμισοῦ Ἐλευθέρας», καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε αὐτοκράτορος. Ἐπιγραφὴ δὲ εὑρεθεῖσα φέρει τὰς λέξεις «Ἀμισοῦ Ἐλευθέρας αὐτονόμου καὶ ὁμοσπόνδου Ρωμαίου». Εἰς εὑρεθεῖσαν, ἐξ ἄλλου, ἔμμετρον ἐν Σινώπῃ ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου γράφονται τὰ ἑξῆς: «Τίμησαν βασιλεῖς πιστεύσαντες Ἐλευθερίαν Ἀμισοῖο».

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πλήρους αὐτονομίας πού ἀπῆλauen ἡ πόλις τῆς Ἀμισοῦ εἶναι ὅτι οἱ πολιτικοὶ Σύλλογοι, καίτοι ἀπηγορεύοντο πανταχοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦσαν ἐλεύθεροι ἐν αὐτῇ. Ἐκυβερνάτο δὲ ἡ πόλις τότε ὑπὸ βουλῆς ἡ ὁποία ἦσκει τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ ὑπὸ ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἡ ὁποία ἦσκει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἡ Ἀμισὸς ἀπετέλει ἐπαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν ὅμως αὐτοῦ τῷ 1204 κατόπιν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἡ πολιτικὴ κατοχὴ τῆς Ἀμισοῦ

ὑπῆρξεν ἀμφίβολος. Ὁ φρούραρχος αὐτῆς Σάββας, στηριζόμενος εἰς τοὺς καλοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν καλὴν ὁχύρωσιν αὐτῆς, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν εἰς ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα.

Τὴν κυριαρχίαν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζούντος ἡ Ἀμισὸς ὑπῆρξεν ἡ μόνη πόλις ἡ ὁποία ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ, ζήσασα ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθερά. Ὁ ἰδρυτής, ὅμως, τοῦ νέου κράτους τοῦ Πόντου Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνός, ἐκστρατεύσας ἐζήτησε τὴν πόλιν ἀπὸ τὸν Σάββαν, τὴν ὁποίαν οὗτος ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ. Τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἡττηθεὶς ὁ Ἀλέξιος, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ βοηθήσαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου.

Ὁ Σάββας ἀκολούθως φοβηθεὶς τοὺς Τούρκους ὑπήγαγεν ἐκουσίως τὴν πόλιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεόδωρον Λάσκαρην.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Ἀμισὸς ὑπέστη μεγάλαν λεηλασίαν καὶ καταστροφὰς καὶ ἀπὸ τοὺς Μογγόλους τοῦ Ταμερλάνου καὶ ἀπὸ Κοζάκους πειρατὰς καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς Τούρκους.

Ἀπ' αὐτοὺς κατελήφθη μόλις ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαζὺ μὲ τὸν ὑπόλοιπον Πόντον τοῦ ὁποίου τὴν ἀντίδρασιν ὁ κατακτητὴς Σουλτάνος δὲν ἐτόλμησε νὰ περιφρονήσῃ.

τά πολεμικά ἦσαν: 2 ἀντιτορπιλλικά ἀνοιχτῆς θάλασσας τύπου «Λέων», 2 τορπιλλικά καὶ 2 Ρουμανικά, ἡ «Τάτσια» καὶ τὸ «Ίμπεράτορ Τραϊανός».

Ἐξώρῳ μιὰ μοῖρα τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἡσύχαζε βαθειὰ στὸ πέλαγο. Τὸ στόλο τὸν συνόδευαν καὶ 4 ὑδροπλάνα.

• Ο βομβαρδισμός.

Τὰ πολεμικά πῆραν κατεύθυνση δυτική. Δυὸ ὑδροπλάνα πέταξαν πάνω ἀπὸ τὴν πόλη γιὰ ἀνίχνευση, ἐνῶ δυὸ ἀντιτορπιλλικά ἄρχισαν νὰ βομβαρδίζουν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Τδάμπουρουν τοὺς γύρω λόφους τοῦ Πόζ-Τεπέ, πού στ' ἀνατολικά ριζὰ καὶ τὲς ἐλαφρὲς πλαγιὲς του ἀπλώνεται τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς πόλης. Στὸ διάστημα αὐτὸ τ' ἄλλα πλοῖα μπήκανε στὸ λιμάνι.

Πάνω στὸ «Τάτσια» τὸ Ἐπιτελεῖο δούλεψε τὸ λεπτομερειακὸ διάγραμμα τῆς ἀγορᾶς ἰδίως, παρουσία καὶ τῶν πιοπάνω Ἑλλήνων πληροφοριοδοτῶν. Καὶ ἀποφάσισαν ἀπόβαση ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴ σκάλα, κάπου 200 μέτρα ἀνατολικότερα ἀπὸ τὴν ἀποβατική.

• Ἡ ἀπόβαση.

Ἐξαφνα τὸ μεταγωγικὸ πλέει ὀλοταχῶς. Πλησιάζει τὴ σκάλα. Κρατᾶμε τὲς ἀνάσες μας. Θὰ κάμει ἀποβάσεις. Εἶναι δυνατό; Μὴν εἶναι ὄνειρο ἄσπλαχνο; Στιγμὲς ἀγωνίας...

Μόλις τὸ μεταγωγικὸ πλησίασε στὴ σκάλα, ρίχνονται πυροβολισμοὶ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι παράρτημα στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, οἰκοδομὴ τῶν Ἀδελφῶν Φουρτουτζαντέ. Σκοτώνεται ἓνας Ρῶσος στρατιώτης καὶ τραυματίζεται δεύτερος. Ὁμοβροντία κανονιοβολισμῶν ἀκούεται. Χαλασμός! Τὸ χτίριο τοῦ νοσοκομείου ἐρειπώνεται. Σὲ λίγο ἀδειάζει ἀπὸ τοὺς ἄρρωστους, πού μερικοὶ τοὺς σκοτώθηκαν.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀπόβαση στὲς 9.30'. Μετρᾶμε: 10, 20, 30... 300 ἄντρες βγαίνουν. Καί... ἐξαφανίζονται κατὰ τὴν ἀγορὰ.

Ζημίες ἀπὸ βομβαρδισμοὺς καὶ ἀπὸ... ψυχικὰ πάθη.

Στὸ ἀναμεταξὺ ὁ βομβαρδισμὸς συνεχίζεται. Σὲ λίγο πέφτει ὁ μιναρές, στὴν ἀφετηρία τῆς ἀποβατικῆς σκάλας. Βομβαρδίζεται καὶ ἐρειπώνεται ἡ Ἐκκλησία τῶν ὁμοεθνῶν Εὐαγγελικῶν καμιά διακοσαριὰ μέτρα δυτικότερα πάνω στὸ γιὰλὸ καὶ στὸν κεντρικὸ πρὸς τὴν ἀγορὰ δρόμο. Ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦταν τυχαῖος. Εἶχε βάλει τὴν οὐρίτσα τοῦ ἑνα ὑπόλοιπο ἀπὸ θρησκευτικὸ φανατισμὸ τοῦ ἐνὸς ἀπ' τὰ παιδιὰ μας. Ἐπίσης προσωπικὴ ἔχτρα ἔστειλε μιὰ-δυὸ βολές καὶ στὸ ἀτέλειωτο σπῆτι τοῦ ἱατροῦ Χατζηνότα, λίγο δυτικώτερα ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ αὐτή. Βομβαρδίστηκαν ὁμοίως τὸ Διοικητήριο, οἱ στρατῶνες, τὸ φυλάκιο τοῦ Κετδή-Κιοϊ, γραφικοῦ χωριοῦ στὰ Β.Δ. τῆς πόλης.

Καὶ ἄτομα ἀκόμη, πού ἀνηφόριζαν κατὰ τὸ χωριό.

Ἄποτυχία στοὺς ἀντικειμενικοὺς στόχους.

Τὰ ὑδροπλάνα βομβάρδιζαν ὠρισμένους στόχους στὴν ἀγορὰ: Τὸ σαπωνοποιεῖο, κοντὰ στὴν παλαιὰ μητρόπολη, δίπλα στὸ τουρκικὸ νεκροταφεῖο τῆς ἀγορᾶς, τὸ μηχανοεργεῖο, τὲς ἀποθήκες πυρομαχικῶν καὶ πολεμοφοδίων κοντὰ ἐκεῖ. Δὲν πέτυχαν τοὺς στόχους. Ὡστόσο πληροφορήσαν τὸ στόλο καὶ τὴν ἀποβατικὴ δύναμη, ὅτι ἡ τουρκικὴ φρουρά, ὀλιγαριθμὴ ἄλλωστε, ἐφυγε πανικόβλητη.

Οἱ στόχοι μεταβάλλονται σὲ λαφυραγωγία.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τὰ πράγματα, οἱ σκοποὶ συγχίζονται. Ὁ στρατὸς χύνεται στὴν ἀγορὰ καὶ λεηλατεῖ. Μὲ χειροβομβίδες, κάνουν διαρρήξεις καταστημάτων, κατὰ προτίμηση τουρκικῶν καὶ μάλιστα ἐκείνων, πού δημιουργήθηκαν μὲ πλειστηριασμένα ἀπὸ τὸ Κράτος ἀρμενικὰ ἐμπορεύματα. Ἀνοίχτηκαν ὁμως καὶ λαφυραγωγήθηκαν καὶ μερικὰ ἑλληνικά: ὑφασματοπωλεῖα, ὑποδηματοπωλεῖα κλπ., κατὰ λάθος ἴσως.

Οἱ στρατιῶτες φορτωνόντουσαν σακκιά ὀλάκερα ἀπὸ ἐμπορεύματα, ὡς καὶ ραφτομηχανές καὶ τὰ μεταφέρανε στὴν παραλία.

Πολλὰ χρηματοκιβώτια διαρρήχτηκαν. Σακκιά ὀλάκερα παγκανότες (λίρες τουρκικὲς χάρτινες) μεταφέρθηκαν.

Τὸ πρᾶγμα πῆρε διαστάσεις, πού καὶ Ἑλληνες ἀκόμα ρίχτηκαν μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ στὴ λεηλασία, λίγοι εὐτυχῶς. Καὶ κουβαλοῦσαν κι αὐτοί, ἄλλοι στὸ γιὰλὸ, ἄλλοι κατὰ τὲς συνοικίες... ἀναποφάσιστοι γιὰ τὸ τί θὰ κάμουν.

Ἡ ἀντίδραση τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς.

Μπροστὰ στὴν Ὁθωμανικὴ Τράπεζα, μιὰ μικρὴ ὁμάδα Τοῦρκοι στρατιῶτες, ἀπὸ τοὺς 200 τῆς φρουρᾶς, πού στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς τῶσκασε μαζὶ μὲ τὲς Ἀρχές, συμπλέκεται μὲ ρωσσικά ἀγῆματα. Στὲς πρῶτες ριπὲς τοῦ ρωσικοῦ πολυβόλου σκορποῦν. Τὸ πεδίο εἶχε μείνει ἀπύλυτα στὴ διάθεση τοῦ ἐπιδρομέα.

Πανηγῦρι...

Στὸ τέλος τ' ἀγῆματα χύμηξαν στὰ ποτοπωλεῖα, ἑλληνικά βέβαια. Τ' ἀνοῖξαν κ' ἔγιναν σκνίπα στὸ μεθύσι οἱ περισσότεροι... Οἱ δῆθεν ἐλευθερωτές. Εὐφρανισμα. Κι' ἀπογοήτευση!

Ἀνεξιχνίαστο σπρώξιμο κατοίκων γιὰ ξεσῆκωμα.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς διευθύνθηκαν στὴν ἐνορία Ἀγίου Νικολάου, πού ἦταν κοντά, καὶ καλοῦσαν τὸ λαὸ πρὸς τὴν παραλία,

πρὸς τὴ σκάλα. Γιὰ νὰ λεηλατήσουν ἄραγε ἀνενόηλητα; Γιατί; Ἄγνωστο.

Σχόλια σοφὰ γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐπιχείρησης.

Στὴν ἀρχὴ βλέπαμε ἀπ' τὰ σπίτια. Τὰ σχόλια κ' οἱ ἐρμηνεῖες ἔδιναν κ' ἐπαιρναν. Ἄλλοι λέγαν, ὅτι εἶναι ἀποβάσεις, κατοχή. Ἄλλοι, ὅτι ἦρθαν νὰ πάρουν τὸν ἐλληνικὸ πληθυσμό. Ἦδη τὸν Ἀπρίλη τοῦ ἴδιου ἔτους μονάδες τοῦ ρωσσικοῦ στόλου εἶχαν παραλάβει ἑνανάριθμό ἐλληνικὲς οἰκογένειες καὶ ἀντάρτες, κοντὰ ἀπὸ τὴν Οἰνὴ. Ἐπίσης 2 μῆνες πριν παραλάβαν οἰκογένειες ἀνταρτῶν τῆς Σαμπούντας ἀπὸ τὸ χωριὸ Γιάσον τῆς περιοχῆς Κοτυώρων καὶ στ' ὁμώνυμο ἀκρωτήριο. Ἄλλοι πάλι πίστεψαν, ὅτι ὁ στόλος ἦρθε νὰ περισώσει τὸ ἐλληνικὸ στοιχεῖο τοῦ τόπου, παραλαμβάνοντάς το, μὲ τὴν παραπειστικὴ βάση, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Θ.Σ. πέτυχε, ὅτι ὁ Χρῦσανθος εἶχε ἐνεργήσει. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ λίγοι, οἱ μυημένοι.

Μὰ τὸ θέαμα τῆς λεηλασίας καὶ μεταφορᾶς ἀντικειμένων στὴν παραλία δὲν φαινόταν νὰ δικαιώνει τὲς ὑποθέσεις αὐτές.

Πάνω στὰ καράβια ἦταν οἱ φυγόστρατοι Κοτυωρίτες, νέοι: Ἄγγελος Κοσμίδης τῶν Γραφείων ἀντισκατασκοπείας, Μιλτιάδης Ἰωακειμίδης, Πάνος Σαμπονίδης καὶ μερικοὶ ἀντάρτες ἀπὸ τὴν Οἰνὴ. Μόνο πάνω στὰ ρουμανικὰ πλοῖα καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσή τους ἀπ' τὴν Τραπεζοῦντα ἔμαθαν ὅτι ἔρχονται γιὰ τὰ Κοτύωρα. Τοὺς πῆραν μαζί ὡς γνῶστες τοῦ τόπου.

Ἐξόρμηση ὁμαδικὴ πρὸς τὴν ἀπολύτρωση.

Οἱ στιγμὲς ἦσαν κρίσιμες. Ἐπρεπε καθένας ν' ἀποφασίσει. Ἄν φύγει, ἔξαφνα. ὁ στόλος, χάνεται κ' ἡ τελευταία ἐλπίδα. Τὸ ἐρώτημα βασάνιζε κυριότατα τοὺς φυγόστρατους, που ἦσαν παραπάνω ἀπὸ 500.

Ἐξαφνα βλέπουμε ὅτι ἡ παραλία κοντὰ οτὴ σκάλα γεμισε ἀπὸ Ἕλληνες, στὴν ἀρχὴ ἄντρες, ὕστερα καὶ γυναικόπαιδα. Ἦσαν οἱ φυγόστρατοι, οἱ κρυμμένοι, κι' αὐτοὶ που κατέβασαν ἀπ' τὴ συνοικία Ἀγ. Νικολάου.

Καίρὸς γιὰ χάσιμο δὲν ἔμενε. Σὲ λίγο ἀπὸ κάθε σπίτι ἔβγαιναν γυναῖκες, παιδιά, ἄντρες καὶ διευθύνονταν πρὸς τὴν ἐπιβατικὴ σκάλα, ἀπ' ὅλες τὲς ἐνορίες κοσμοπλήμυρα ἐκεῖ, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Εὐαγγελικῶν, ὡς τὴ σκάλα καὶ πέρα.

Σκηνές καὶ στιγμὲς ἀγωνίας.

Εἶναι ἀπερίγραπτες οἱ σκηνές ποὺ ξετυλίχτηκαν ἐκεῖ. Χύθηκαν πρῶτοι οἱ φυγόστρατοι στὴ θάλασσα καὶ σκαρφάλωναν στὰ πλευρὰ τοῦ μεταγωγικοῦ ἀπὸ σκοινιά, μ' ἐκκλήσεις νὰ τοὺς πάρουνε πάνω. Ἀπάντηση: νερὰ ζεστά καὶ κουτρουβάλες κορμιῶν ποὺ ἔφταναν στὰ χεῖλη τοῦ πλοίου.

Ἄλλοι πῆραν καὶ ἀμολήσανε στὴ θάλασσα τούρκικες βάρκες - μιὰ κ' εἶχαν ἀλλαξοπιστήσει προκαιροῦ ὅλες αὐτές οἱ βάρκες - καὶ φτάσανε μ' αὐτές στὸ πλοῖο. Ἀλλὰ τὸ

βλοσυρό, τὸ ἀνελέητο κύτος κανένα δὲ δέχονταν. Τί θὰ ἐπακολουθοῦσε, ὕστερ' ἀπὸ τὴν τέτοια μας ἐκδήλωση, ἅμα θάφευγε ὁ στόλος; Φρίκη! Ὡ τὴν ἀφροσύνη τῆς τόσης αἰσιοδοξίας μας! Γιατί νὰ πᾶμε ἐκεῖ;

Κάτω ἀπὸ τὲς ἀπελπιστικὲς αὐτὲς συνθήκες, μερικὲς ὁμάδες προτίμησαν νὰ γυρίσουνε στὰ σπίτια τους. Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ, ὅτι μέσα στὴν ψύχωση τῆς φυγῆς τῆς 11/8]17, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐπιχείρησαν μὲ τὴν πειθῶ, μ' ἐκκλήσεις νὰ συγκεντρώσουν τὸ ἔξαλλο πλήθος. Καὶ ἀρκετοὶ δὲν τὸ κούνησαν.

Ἀσκημίες ἀδόκητες.

Ἐάφνιασμα δυσάρεστο γιὰ μᾶς ὑπῆρξε, ὅτι στὸ δρόμο ἐνόσω ὁ λαὸς χυνόταν πρὸς τὴ σκάλα, οἱ στρατιῶτες ἀποκλείσαν τὰ περάσματα, τὸ ἴδιο καὶ στὸ γιαλό, καὶ λήστευαν τὸν κόσμο, ποὺ κατὰφευγε στὴν προστασία τους. Ρολόγια, λεφτά, κοσμήματα. Γδέρνανε δάχτυλα κ' ἔβγαζαν δαχτυλίδια! Ἡ φρίκη κ' ἡ ἀηδία ποὺ εἶχαν προξενήσει ἦταν ἀπερίγραφτη. Ἀλλὰ; Βρεθήκαμε ἤδη στὸ δρόμο. Μερικοὶ, ἀπογοητευμένοι, γύρισαν πίσω. Ἄλλοι πάλι προτίμησαν νὰ χωθοῦν ὡς τὰ γόνата στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ διαφύγουν τὴ λεηλασία, τὸ φόνο. Γιατί ὑπῆρχαν καὶ ἀρκετοὶ ποὺ δὲν εἶχαν πάρει μαζί τους τίποτε ἀπὸ τὰ σπίτια τους, μέσα στῆς ἀγωνίας τῆ βιασύνη καὶ τὴν παραζάλη τους, ποὺ νὰ ικανοποιήσουν τὴ βουλμία τῶν ἔως προλίγου ἀπελευθερωτῶν.

Αὐτουργῶν ταυτότητα.

Κάτι ποὺ ἔκανε ἐντύπωση ἦταν, ὅτι οἱ στρατιῶτες μιλοῦσαν παραφθαρμένα τουρκικά. Ποῦ τὰ ἔμαθαν οἱ Ρῶσοι; Πότε; Ἐπειτα δὲν εἶχαν τὴ γνωστὴ φυσιογνωμία καὶ τὸ παράστημα τῶν Ρώσων... Τὸ ἀποβατικὸ ἄγλημα ἀποτελέστηκε, ὅπως διαπιστώθηκε ἀμέσως ὕστερα, πάνω στὰ πλοῖα, ἀπὸ Κιρκασίους, Τατάρους, Ἀρχάζους καὶ Ἀρμενίους τοῦ Καυκάσου. Ρώσους δὲν περιλάβαινε. Στὸ ἄγλημα δὲν περιλήφτηκε ἐπίσης δύναμη τῶν Ἑλλήνων τοῦ Καυκάσου.

Ὁ μοιραῖος φόνος.

Στὴν ἀποβάθρα ἡ Ρουδάμα Ι. Μοσκόφ, ποὺ ἤξερε τὴ ρωσσικὴ, θέλησε νὰ παραπονεθεῖ στοὺς στρατιῶτες, ὅτι λεηλατεῖται ὁ κόσμος καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται ν' ἀνέβει στὰ πλοῖα. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, μεθυμένος καθὼς ἦταν, τὴν ἀποτελείωσε, δίχως ἄλλη διαδικασία, μὲ τὴ λόγχη.

Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀγωνίας.

Στὴν κρίσιμη στιγμὴ μερικοὶ ἄντρες, μ' ἐπικεφαλῆς τὸ ρωσσομαθὴ Μενέλαο Παλάσωφ, σχημάτισαν ἐπιτροπὴ, παρουσιάστηκε στὸ Ναύαρχο καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τηλεγραφήσει στὴν ἑδρα τοῦ Στρατ. Σώματος Καυκάσου, στὴν Τυφλίδα, ὁμοίως στὸ Μητροπολίτη Χρῦσανθο καὶ τὸ Στρατηγὸ Σμυρ-

νώφ στην Τραπεζούντα, ἐκθέτοντες τὴν δημιουργημένη ἤδη κατάσταση, ἴσως καὶ δεχθεῖ ὁ τελευταῖος νὰ παραλάβει ὁ στόλος τὸν Ἑλληνικὸ πληθυσμό, μιά καὶ τὸ αὐριο παρουσιαζότανε σκοτεινό...

Πόθος—πραγματικότητα.

Εὐτυχῶς, ὕστερ' ἀπὸ στιγμὲς ἀγωνίας ἤρθε εὐνοϊκὴ ἀπάντηση. Ὁ Στρατηγὸς Τιφλίδας ἔδωσε τὴν ἐγκρισή του, ὁ Χρῦσανθος ἐπίσης ἐνέργησε καὶ ὁ Σμυρνῶφ διάταξε τὴν παραλαβή.

Τί οὐράνια ἀνακούφιση χύθηκε στὰ σπλάχνα τοῦ πονεμένου κόσμου! Ἦτανε πιά πραγματικότητα: Λυτρωνόμασταν πιά ἀπὸ τὴν πνιγερὴ κόλαση τῆς πολεμικῆς Γερμανοτουρκικῆς τυραννίας καὶ καταδυνάστεψης.

Ἀμέσως, καὶ σύμφωνα μὲ σύσταση τοῦ Ναύαρχου, ρίχτηκαν στὴ θάλασσα ὅλες οἱ βάρκες τοῦ γιालοῦ, τὰ λίγα βενζινόπλοια, ἐπιστρατεύτηκαν πλοιάρια τοῦ στόλου.

Τὸ πανδαιμόνιο καὶ ἡ σύγχυση που δημιουργήθηκε μέσα στὸ πλῆθος, που προσπαθοῦσε νὰ λυτρωθεῖ μὲ τὴ φυγὴ, ὁ συνωστισμός, δὲν περιγράφεται. Πατεῖς με, πατῶ σε. Μὲ πνίγεις, σὲ πνίγω. Σὲ μιά βαρκούλα ὀρμούσαν νὰ μποῦνε 200 ἄνθρωποι. Τὸ ἐνστικτο τοῦ πρωτόγονου ἐγωῖσμοῦ καὶ τῆς αὐτοσυντήρησης ὀργίασε. Πόσες βαρκούλες ἀναποδογύρισαν κοντὰ στὸ γιालό!

Τέλος, ἐπικράτησε κάποια τάξη. Ὁ Ναύαρχος εἶχεν ὑποσχεθεῖ ὅτι ὁ στόλος θὰ παραμείνει, γιὰ νὰ παραλάβει ὅλον τὸν πληθυσμό, ἕως καὶ τὴν τελευταία στιγμή. Εἶχε συμφωνηθεῖ; Λογάριασε τὴν εὐθύνη του ἀπ' τὴν κατάσταση που δημιουργήθηκε;

Οἱ βαρκούλες πηγαινοερχόντουσαν στὰ πολεμικά. Πολλοὶ γυρνοῦσαν πίσω, γιὰ νὰ παραλάβουν τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς τους ἢ καὶ ἄλλους, ὁποίους, που περιμέναν μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, στὸ γιालό, στὴ σκάλα. Ἀπὸ τὴ σκάλα ρίχνονταν ὁ καθένας στὸ κενό. εἴτε στὴ βάρκα πέσει εἴτε στὴ θάλασσα. Νὰ προλάβει, νὰ φύγει...

Πρωτόγονη λύση διαφορῶν.

Θυμᾶμαι ἓνα φρικιαστικὸ γεγονός. Ἕνας ἔμπορος, τύπος χωρὶς καμμιά δημοτικότητα, σήκωσε τὰ χέρια κ' ἔκαμε ἐπικλήση θερμῇ πρὸς ἓνα, ποὺ ὀριζε μιά βάρκα:

Νὰ λελεύω σε, Γιώρ', σὰ Χέρρα σ' εἶμες. Ἐπαρ' μας, ἀπέρ'. («Νὰ σὲ χαρῶ, Γιώργη, ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ μας, πάρε μας μέσα-στὴ βάρκα»). Κοντὰ του ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του.

Ἀλήθῃ! κ' ἂμ' ἐγὼ ἀβοῦτο τὴν ἡμέραν ἐνεμῆν'να, γιὰ νὰ παῖτουρεύω σε. Κι' ἄς ἐλέπ' ἄτον ποῖος ἂ παίρ' τσε σὸ καίτ'ν ἂτ'. («Μπά! Μὰ ἐγὼ μιά τέτοια μέρα εἶχα ἀπὸ καιρὸ ὑπόψη μου, γιὰ νὰ σὲ καταστρέψω. Καὶ νὰ τὸν διῶ, ποιοὺς εἶνε κεῖνος, που θὰ σὲ πάρει στὴ βάρκα του»), ἀπειλῆσε συμπεροσματικά ὁ Γιώργης. Ὁ ἄνθρωπος

ἔμεινε ἔξω. Ἡ περιφρόνηση πρὸς τὴν δυστυχία καὶ τὸν πόνο τοῦ λαοῦ κ' ἡ μανία τῆς ἐκδίκησης, στὴν πρωτόγονη μορφὴ τους, ἔσφλοῦσαν τοὺς λογαριασμούς τους!

Πικρὰ προαισθήματα.

Οἱ τελευταῖες ἀχτίδες τοῦ λαμπροῦ ἡλιοῦ κείνης τῆς ἡμέρας πορφύρωναν τὴ δύση. Τί παράξενο ἡλιοβασίλεμα! Ἐμοιαζε αἱματοβαμμένο, μέσα σ' ἓνα φόντο γαλάζιο. Μιά μεγαλοπρέπεια ἀνάμιχτη μὲ αἷμα, ὑποβλητικὴ ἀλλὰ καὶ ὀργισμένη, ἀπειλητικὴ γαλήνη!... Ἦταν τὸ ἀντικαθρέφτισμα τῆς ταραγμένης ψυχῆς μας...

Ἀπὸ τὰ καίκια ἀκουόντουσαν τὰ προσκλητήρια: «Μάννα, ἔλα, ἀδᾶ εἶμες, ἀδὰ κά, τρέξον. Μὴ στέ'ς»... «Νέ κουτδη, Πήνελοπη, ντ' ἔφτας καὶ λάδκεσαι, τρέξον, πρόφτα». Κι' ἀπὸ τὴ σκάλα: «Θεῖο, Γιάγκο, ἀδᾶ εἶμες, ἔπαρ' μας»... Ἐπικλήσεις ἐναγώνιες...

Ἀδόκητος τραγικὸς χωρισμός.

Ἐξαφνα, συνέβη, ὅτι δὲν περιμέναμε, καὶ κεῖνο που ὁ καθένας κατὰβῃ ἤθελε νὰ πνίξει μέσα του, μόλις, κάθε φορὰ ἔκανε νὰ ξεπροβάλει: Ὁ Ναύαρχος ἔδωσε διαταγὴ ν' ἀποπλεύσει ὁ στόλος. Ἀλίμονο! Ποῦ ἔμεινε ἡ ὑπόσχεση; Δὲν θὰ παραλάβουν ὅλους; Δὲν θὰ παραμείνουν—καθὼς εἶχανε πεῖ,—ἂν τὸ καλέσει ἡ ἀνάγκη, ἕως αὐριο πρῶτ; Ἰσως δὲν ἦτανε στὸ χέρι τους. Εἰπώθηκε ὅτι ὁ Ναύαρχος φοβήθηκε περισσότερες αὐθαιρεσίες ἀπὸ ἓνα μεθυσμένο κ' ἐπαναστατημένο, ἄλλωστε, στρατό. Εἰπώθηκε, ὅτι φάνηκαν ὑποβρύχια. Εἶχανε ριχτεῖ μερικὲς βόμβες βυθοῦ... Ποιὸς ξαίρει;

Τὸ ξεκίνημα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Οἱ ἔλικες κινήθηκαν. Οἱ μηχανὲς βάλανε μπρός, ἡ κίνηση στὶς βάρκες νεκρώθηκε. Φρίκη! Σκουξίματα καὶ θρῆνοι ἀπὸ τὴ σκάλα. Μένανε στὴν ἀδιακρισία ἐξοργισμένων ἤδη συμπολιτῶν, ἀφεντάδων μανιασμένων. Ἀντίλαλοι καὶ φωνὲς ἀπελπισίας ἀπὸ τὰ πολεμικά. Κάποιοι νεαροὶ στὴν ἀπελπισία τους, ἐπιχειροῦν νὰ ριχτοῦν στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ πᾶνε στοὺς δικούς τους που ἔμειναν ἔξω. Μερικοὶ τοὺς προλαβαίνουν.

Κινήσαμε. Ὁ πόνος ζωγραφισμένος στὰ πρόσωπα ὅλων. Καθένας ἄφηνε ἔξω κ' ἓνα δυὸ πρόσωπα. Καθυστερημένο παιδί, γυναῖκα, μητέρα, ἀδερφή... Ὑστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη ὁρμὴ τῆς αὐτοσυντήρησης, πλάκωσε ἡ ἀπογοήτευση. Κ' ἡ αὐτοκριτικὴ ὦ! Πόσο πρωτόγονοι ὑπῆρξαμε, που ἀφήκαμ' ἔξω τόσους δικούς μας καὶ φεύγομε πρὸς τὸ λυτρωμὸ μόνοι μας. Ἀνάθεμά σας καράβια!

Ἡ νύχτα ἄπλωσε τὰ σκοτεινὰ φτερά της. Σὲ λίγο δὲν διακρίναμε παρὰ σκιὰς βαρεῖες. Κι' ἀκούαμε τὸν κρότο μόνο ἀπ' τὶς μηχανές. Τὸ ταξίδι ἦταν ἀργό. Σαρδέλλα οἱ ἄνθρωποι. Συγκεντρωμένοι σὲ δυὸ κυρίως

πλοῖα, γέμιζαν τὰ καταστρώματα, τ' ἀμπάρια... Κάποιες προχωρημένες ὥρες ἔπιασε δυνατὴ βροχή.

Φημολόγημ' ἀπαράδεχτο.

Λέχτηκε ὅτι στ' ἀνοιχτὰ τῆς Ἑλεβῆς (Ἑλεούσας), πέρα ἀπὸ τὴν Τρίπολη, οἱ στρατιῶτες σκέφτηκαν νὰ μᾶς πνίξουν, γιὰ νὰ προλάβουν πειθαρχικὲς διώξεις καὶ ποινές. Δὲν τὸ φαντάζομαι. Ἴσως τὸ ξεστόμισαν μερικοὶ μέσα στῆς μέθης τῇ ζάλη...

Πλάτανα—Ἡ πρώτη ἐκδήλωση Ἑθνικῆς ἀλληλεγγύης.

Στὶς 12-8-17, τὸ δειλινό, κατὰ τὶς 5 μ. μ., φτάνομε στὰ Πλάτανα. Σταματοῦμε. Ἡ πείνα εἶχε παραλύσει ὅλους. Καί, νά, φα-

Στὸ δρόμο, Ρῶσοι στρατιῶτες, ἀπὸ ψηλὰ παράθυρα στρατωνισμῶν, μᾶς φώναζαν: «κάρταδ, κάρταδ!» Ἦξαιραν, ὅτι εἴμαστε τουρκομερῖτες. Μᾶς προσφωνοῦσαν σὲ κακὴ μετάφραση τοῦ «Σύντροφοι».— «Ταβάριδτῆ». Ἦσαν οἱ πρῶτες ἀπόπειρες προπαγανδισμοῦ.

Ὁργανωμένο θαῦμα Ἑθνικῆς Ἀλληλεγγύης.

Ὅλα εἶχανε γίνεи ἀντικείμενο μελέτης, Ὅλα εἶχανε προσχεδιαστεῖ. Ὅλα εἶχανε ἐτοιμαστεῖ. Σὲ λίγον καιρὸ ὅλος ἐκεῖνος ὁ ξεριζωμένος ἀπὸ τὶς ἐστίες τοῦ κόσμος βολεύτηκε: Στὰ Μετόχια, στὴ Δαφνούντα, στὰ Ἐξώτειχα μερικοί, στὶς Ἐκκλησίες, στὰ Σχολεῖα.

Ἡ συνοικία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἡ ἀγορά, στὴν παραλία, καὶ μέρος τῆς συνοικίας Ἁγ. Γεωργίου.

νερώνεται ἡ πρώτη φροντίδα Ἑθνικῆς Ἀλληλεγγύης. Παλληκάρια, ὅλο προθυμία, Ἐπιτροπὲς ἐπισιτιστικὲς, μὲ γεμᾶτες καλαθοῦνες, μᾶς ρίχναν ἀράδα ἀπὸ τὴν προκυμαία, ὅπου πλευρίσαμε, ψωμιὰ-ψωμιὰ μεγάλα, κάτασπρα, σταρίσια.

Τὰ χέρια ἀπλωνόντουσαν ἀχόρταγα, τὰ σαγόνια κροτάλιζαν ὅλα. Εἴχαμε χρόνια νὰ φᾶμε σταρίσιο ψωμί. Εἴχαμε μῆνες νὰ δοῦμε ὀλάκερο ψωμί. Βουλιμῖα που τὴν εἴχαμε!

Ἡ γῆ τῆς ἀπολύτρωσης—Τραπεζοῦντα.

Ὑστερ' ἀπὸ μικρὸ διάλειμμα κινήσαμε γιὰ τὴν Τραπεζοῦντα. Φτάσαμε τὸ βραδάκι. Ἐπιτροπὲς πολυάριθμες μᾶς παραλάβανε. Βγήκαμε παραταγμένοι σὲ σειρές. Καὶ προχωρούσαμε, ὅπου μᾶς πηγαιναν οἱ Ἐπιτροπὲς. Νέοι γεμᾶτοι ζωὴ καὶ φρόνημα ἐθνικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ.

Ψωμιὰ, τυριά, ζάχαρη, ἐλιές, τσαϊ σὲ λίγο ἐτοιμάστηκαν. Τὸ Ἑλληνικὸ Κομιτάτο περιθάλψης προσφύγων πῆρε πολλὲς οἰογένειες στὰ σπίτια.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁρίστηκαν ἀπὸ νωρὶς ἐπιστάτες σὲ κάθε προσφυγικὴ ὁμάδα, στὶς Ἐκκλησίες, στὰ Σχολεῖα κλπ. Ἀπὸ νωρὶς εἶχανε στηθεῖ τὰ καζάνια γιὰ τὴν ἐτοιμασία τοῦ μεσημεριανοῦ φαγητοῦ. Αὐτὸ συνεχιζότανε στὸ ἐξῆς κανονικά.

Ἡ Μεγάλῃ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τὴν Προεδρεία τοῦ ρέκτη Μητροπολίτη Τραπεζοῦντας Χρυσάνθου, ἐνισχυμένη ἀπὸ ἐπιτόπιους ἐράνους, ἀπὸ χρηματικὲς ἀποστολὲς τῶν παραλίων Ἑλληνικῶν κέντρων καὶ χωριῶν τῆς Ν. Ρωσίας καὶ ἰδίως τοῦ Σουχούμ, ὅπου ἦταν τὸ κύριο κέντρο τῶν Κοτυωριτῶν Καυκάσου, πῆρε ὅλα τὰ μέτρα γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν ὁμοεθνῶν προσφύγων γενικά. Ἡ λεπτὴ ἐλ-

ληνική ψυχή, ὁ ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς ἔκα-
με πάλι τὸ θαῦμα του. Πρέπει ὁμως νὰ ἰδο-
μο-λογηθεῖ, ὅτι καὶ οἱ Ρωσικὲς Στρατ. Ἀρχές
πρόσφεραν πολλὰ στὴν διατροφή τοῦ πλῆ-
θους αὐτοῦ, σὲ σιτάρι, ζάχαρη, ὄσπρια κλπ.

Κοντὰ σ' αὐτά, ἄρχισε σὲ λίγες μέρες κ' ἡ
διανομὴ εἰδῶν ρουχισμοῦ στοὺς ἀπορότερους,
σὲ κείνους που, μέσα στὴ γενικὴ παραζάλη,
ἄφησαν τὰ πάντα καὶ βρεθθήκανε σχεδὸν
γυμνοὶ στὴν Τραπεζοῦντα.

Τὰ ὀνόματα τῶν Βελισαρίδη, Κογκαλίδη,
Βαφειάδη, Περσείδη, Θεοφύλακτου κ. ἄ. παί-
ξανε τὸν κύριο ρόλο σ' ὅλην αὐτὴ τὴν προσ-
πάθεια. Ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος τῆς Τραπεζοῦν-
τας, ὁ «Φάρος τῆς Ἀνατολῆς», ὁ «Λόγος»,
τὸ περιοδικὸ «Κομνηνοί», ἡ «Ἐποχὴ», ἔκα-
με ὁλόκληρο τὸ χρέος του μ' ἐπικλήσεις, ἐκ-
κλήσεις, μὲ κατὰλληλα δημοσιεύματα.

Γραπτὸ μνημεῖο τοῦ δραματικοῦ γεγονό-
τος καὶ τῆς ὑποδοχῆς μας ἀπὸ τοὺς Τραπε-
ζοῦντιους, ἔχομε, ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ, τὴν
ἔμμετρη περιγραφὴ «Ἡ τραγωδία τῆς Ὁρ-
δοῦς», γραμμένη ἀπὸ τὸν Ἀντρέα Μουτάφη
ἀπὸ τὴ Σύρα, ἐγκαταστημένο ἀπὸ τὸ 1909
στὰ Κωτύωρα καὶ παντρεμένο ἐκεῖ.

Τὸ στιχοῦργημα εἶναι ἀφιερωμένο στοὺς
Τραπεζοῦντιους καὶ δημοσιεύτηκε στὴν
Τραπεζοῦντα, στίς 7-9-17, σὲ σχῆμα 16ο, σὲ
12 σελίδες, στὰ Τυπογραφεῖα Γ. Μιχαηλίδη.

Ἡ «Τραγωδία τῆς Ὁρδοῦς» δὲν ἔχει βέ-
βαια, καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις. Τὴν παραθέ-
τομε ὁμως γιὰ τὴν περιγραφικὴ καὶ τὴ χρο-
νογραφικὴ της, ἰδίως, ἀξία :

Ὁ βομβαρδισμὸς

- 1 Ἦταν Αὐγούστου ἑνδεκα
Παρασκευὴ ἡμέρα
ποῦ ἡ Ὁρδοῦ ἐκαίετο
μέ τόπια πέρα-πέρα.
- 2 Πρωτὶ μὲ τὰ χαράματα,
ἐφάνηκε ὁ στόλος
ἀπὸ τὴν πόλιν ἔβγαινε,
τρέμων ὁ κόσμος ὅλος.
- 3 Κρυμμένοι ἐμετρούσαμε
τὰ ρωσικὰ βαπόρια,
ἦταν ἐννιά τὸν ἀριθμὸ,
μαζὶ μὲ τὰ ματόρια.
4. Καὶ τέλος ἐπλησίασαν,
ἐμβῆκαν στὸ λιμάνι,
ἀρχίζει ὁ βομβαρδισμὸς
καὶ ὁ λαὸς τὰ χάνει.
- 5 Γιατὶ δὲν ἐβομβάρδιζεν
ὅπως τὶς ἄλλες μέρες,
γίνεται μιὰ καταστροφὴ
μ' ὀβίδες καὶ μὲ σφαῖρες.
6. Πυρκαϊὲς ἀνάψανε
παντοῦ μέσ' στὸ παζάρι,
καίονται σπίτια κ' ἐκκλησιές,
καίεται κάθ' ἀμπάρι.
- 7 Ἦρχισαν θρηνοί, κοπετοί,
λιγοθυμιὲς στοὺς δρόμους,
τρέχουν μητέρες σὰν τρελλές
μὲ τὰ παιδιὰ στοὺς ὤμους.
- 8 Καὶ ἄλλες τρέχουν ἀπ' ἀλλοῦ,
γυρεύουν τὰ παιδιὰ τους,

τρέχουν γυμνές. Ξυπόλητες,
ξέπλεκα τὰ μαλλιά τους.

Ἡ φυγὴ μας

- 9 Τέλος βαπόρι φορτηγὸ,
ἐσίμωσε στὴ σκόλα
καὶ ἔκανε ἀπόβασιν,
ἐνῶ κτυποῦσαν τ' ἄλλα.
- 10 Ὀλίγοι ἀποφάσισαν,
ἀπ' τοὺς ἐκεῖ κατοίκους,
στὴν παραλία νὰ διαβοῦν,
νὰ φύγουν ἀπ' τοὺς λύκους.
- 11 Κι' ὅσοι τοὺς εἶδαν στὸ γυαλό,
βγαίνοντας κρύφα-κρύφα,
τὴν κεφαλὴν ἐγύμνωσαν
συσπώντας μιὰ-μιὰ τρίχα.
- 12 «Τί θὰ γενοῦμε, ἔλεγαν,
οἱ Τοῦρκοι τί θὰ ποῦνε ;
νὰ φύγουμε. νὰ μείνωμε ;
ἀρχίζουν νὰ σκεφθοῦνε.
- 13 Ἀλλ' ὁμως σκέψις δὲν χωρεῖ
εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνη
Γνωρίζεις τὸ «σὺν Ἀθηνῇ
καὶ σὺ τὴν χεῖρα κίνει»
- 14 Ἐβλεpes ἓνα συρφετό,
στὴ θάλασσα νὰ τρέχει.
ντυμένος, ὡς στὴ μέση του
τὰ ρούχα του νὰ βρέχει.
- 15 Τοιοῦτοτρόπως ἐφθασαν
στὸν ὠρισμένο τόπο,
ἐκλιπαροῦν βοήθειαν
τὰ σμήνη τῶν ἀνθρώπων.
- 16 Ἀλλ' ὦ ! τῆς δυστυχίας μας,
ἡ βόμβα ἐξερράγη
ἡ λέξις «δὲν μᾶς παίρνουνε».
Πᾶσα ἐλπίς μας πάγει.
- 17 Ἀπελπισία φοβερά,
φόβος μᾶς κυριεύει,
ὁ θάνατός μας ἀφευκτος
καὶ βέβαιος ἀπέβη.
- 18 Ἐτρέξαμεν ἀσθμαίνοντες,
στὰ σπίτια νὰ κρυφθοῦμε,
ἀπὸ τῶν Τοῦρκων τὴν ὀργὴν
ἴσως διασωθοῦμε.
- 19 Ἐφθάσαμε στὰ σπίτια μας
κατάκοποι, βρεγμένοι,
θρηνοῦντες πῶς εἰς θάνατον
εἴμαστε δικασμένοι.
- 20 Ἐκεῖ ποῦ ἐκοπτόμεθα,
μὲ τρόμον καὶ μὲ κόπον,
ἀλλὰ κελεύει ὁ Θεός,
ἄλλαι βουλαὶ ἀνθρώπων.

Τὸ ἐμβαρκάρισμα

- 21 Καὶ πάλιν νέα εἰδησις
τὸ πᾶν ἀναστατώνει,
ὁ στόλος ἀπ' τὸν θάνατον
τὸν βέβαιο μᾶς σώζει.
- 22 Ἀμ' ἔπος κ' ἔργον ἐν ταύτῳ,
ἄρχισαν πρὸς τὰ πλοῖα,
νὰ πλέουν βάρκες καὶ ματόρ,
ὅποια εὐτυχία !
- 23 Χαρὰ καὶ φόβος καὶ φωνές
ἐγέμισε ἡ σφαῖρα,

- ἄλλος ἐδῶ, ἄλλος ἐκεῖ
τρέχανε ἀπὸ πέρα.
- 24 Ὁχλοβοή καὶ ταραχὴ
καὶ κανονιῖς ἀντάμα,
περιφρονεῖται ὁ Ἑρμῆς
καὶ ὁ Μαρωνῆς συνάμα.
- 25 Καθένας τὸ σαρκίον του
γυρεύει νὰ γλυτώσῃ
ἀπὸ τὰ νύχια τῆς Τουρκιάς,
πρὶν νὰ τὸ ἐξοντώσῃ.
- 26 Μητέρες ἔχασαν παιδιά
καὶ τὰ παιδιά μητέρας,
Φρίκη τὸ ἐπείσودیον
ἐκείνης τῆς ἡμέρας.
- 27 Ἐξηκολούθει ἡ φυγὴ
καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν
κατόπιν ἄλλο τραγικὸ
ἐγένηκ' ἐκεῖ πέρα.
- 28 Που ὅποιος ἐβαρκάρισε
ἐπάνω στὸ βαπόρι,
τὸ σπίτι του ἀπὸ μακρυνὰ
κλαίοντας ἐθεώρει.
- 29 Ἄλλος τὴν σκάλα ἐβλεπε
καὶ ἔτρεμ' ἡ καρδιά του,
γιατὶ ἐκεῖ ἐμείνανε
τὰ ἄμοιρα παιδιά του.
- 30 Καὶ ἄλλος τὴν γυναῖκα του,
ἄλλος τὴν ἀδελφή του
καὶ ἄλλος γέροντας γονεῖς
που ἦσαν ἡ ψυχὴ του.
- 31 Ἐκεῖνοι ὅπου ἔμειναν
στὴ σκάλα οἱ καυμένοι,
δὲν ξέρομε τί ἔγιναν,
τί τύχη τοὺς προσμένει.

Εἰς Τραπεζοῦντα

- 32 Ἀπὸ βροχήν, βρεχόμενοι,
μιὰ νύχτα στὸ βαπόρι,
στὴν Τραπεζοῦντα ἦλθαμε
τὸ πνεῦμα μας ἠπόρει.
- 33 Πῶς σῶοι ἐγλυτώσαμε,
ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια,
ἐκ θαύματος ἐφύγαμε
τ' ἀγαρινὰ μαχαίρια.
- 34 Ἔτσι λοιπὸν σκεπτόμενοι
τὴν κρίσιμόν μας ἔρεσι,
ἀπ' οὐρανοῦ μᾶς ἔρχεται
εἰς ἄγγελος στὴ μέση.
- 35 Ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς
ὁ ἄγγελος μᾶς κρένει:
«ἦλθα νὰ σᾶς ὑποδεχθῶ,
ὡ δυστυχεῖς μας ξένοι».
- 36 Ἐν πρώτοις μᾶς ὠδήγησε
στὰ Ἑθνικὰ σχολεῖα
καὶ ἐφιλοξενήθημεν
εἰς πᾶσαν συνοικίαν.
- 37 Ἀγκάλην εὖρομεν θερμήν,
τοῦ γένους τὴν ἀγκάλην,
νὰ ζήσεις θεία γενεά,
πῶχεις καρδιά μεγάλη.
- 38 Ἐπιτροπὴ γιὰ πρόσφυγας
εὖρομεν συστημένην,
ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς
πάντα βοηθουμένην.
- 39 Καὶ κομιτᾶτον ἐνωσιν

- τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων
ἐπιδιῶκον, συμπονοῦν
τὰ τραύματα ἐκείνων.
- 40 Νὰ ζήσης, Ἑθνος εὐγενές,
τὰ τέκνα σου θερμαίνεις
τοῦ Πόντου, πάντα Ἑλληνα
καὶ πρόσφυγα ζεσταίνεις.
- 41 Καὶ πάντα Τραπεζοῦντιον
θερμῶς εὐχαριστοῦμεν
ποὺ ἤνοιξαν τὰ σπίτια των
οἱ δυστυχεῖς νὰ μοῦμε.
- 42 Ἄς ἔχῃ δόξαν ὁ Θεός,
τὸ Ἑθνος μας νὰ ζήσῃ,
νὰ προστατεύῃ ὀρφανὰ
ποὺ ἔχει ν' ἀπαντήσῃ.

Ζωντάνια, πρωτοβουλία μέσα σὲ συνθήκες σκληρές.

Τρεῖς μέρες μετὰ τὴ φυγὴ μας καὶ μέσα στὴν τρομοκρατία ποὺ ξαπλώθηκε στὰ Κοτύωρα, ομάδα ἀπὸ 28 Κοτυωρίτες, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Θωμᾶ Σπαθόπουλο, Διευθυντὴ τότε τῆς Σχολῆς Εὐαγγελικῶν, ἦρθε σὲ διαπραγματεύσεις μὲ τὸν ἀρμόδιο ἐπιχειρηματία κι' ὀργανωτὴ Γεωργιανὸ Μουράτ, γιὰ δραπετεύσῃ στὴ Ρωσσία. Μετὰ 4 μέρες ἀφοῦ πλήρωσαν τὰ ναῦλα - λύτρα, συγκεντρώθηκαν, μὲ ὑπόδειξη τοῦ Μουράτ, σ' ἓνα τουρκόσπιτο κοντὰ στὸ ποταμάκι Τζιβίλ. Τὴν ἄλλη νύχτα βγῆκαν, κατέβηκαν στὸ γιαλὸ καὶ περιέμεναν. Ἡ ἀναμενόμενη βάρκα δὲν ἦρθε. Καὶ τότε, πρὸς τὰ ξημερώματα, τρεχᾶτοι ἐπιστρέφουν, γιὰ νὰ ξανακρυφτοῦνε στὸ τουρκικὸ σπίτι, μὲ νέα δωροδοκία. Στὸ δρόμο ὁ γέρο Κωστῆς Χάϊτας, καρδιακός, πέθανε ἀπὸ συγκοπὴ καὶ θάφτηκε πρόχειρα.

Ὁ τουρκὸς ἀγροφύλακας τῆς περιοχῆς εἶδε τοὺς δραπετέτες. Τὴν ἄλλη μέρα τὸν ἀποτελείωσε ὁ Μουράτ, μὲ μιὰ μαχαίριὰ στὴν κοιλιακὴ χώρα, γιὰ νὰ προλάβει τὴν προσία.

Ἐφτὰ μέρες κάμανε στὸ σπίτι, μέσα σὲ φόβους καὶ τρόμους. Τέλος φάνηκε ἡ βάρκα. Ἐπιβιβάστηκαν. Μὰ πόση ὑπῆρξε ἡ ἀπαγοήτευση κ' ἡ ἀπελπισία τους, ὅταν εἶδαν, ὅτι ἡ βάρκα, ἀντὶ ἀνατολικὰ, ἀρμενίζει πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς πόλης, πρὸς τὸ Ποζούκ-Καλέ. Οἱ τουρκοὶ εἶπαν, ὅτι πᾶνε πρὸς τὰ ἐκεῖ, γιὰ νὰ παραλάβουν καὶ τὰ γυναικόπαιδά τους γιὰ τὴ Ρωσσία. Αὐτὸ ἦταν ἀληθινόν. Ὅμως, ἀποβλέπανε σὲ κάτι ἄλλο. Καὶ τὸ ἔκαμαν. Αὐτοῦ βγάλανε τὸν κόσμον ἔξω. Καὶ ὕστερ' ἀπὸ παραμονὴ μιᾶς ἡμέρας, που πέρασε μέσα στὴν ἀγωνία, πῆραν ἀπ' ὅλους μόνο 15, ὅσοι εἶχαν καὶ πλήρωσαν συμπληρωματικὰ—ἔξω ἀπὸ τὴ συμφωνία—χρυσὲς λίρες. Τοὺς ὑπόλοιπους 13 τοὺς ἀφήσαν, μὲ τὴν πρόφαση ὅτι ἡ βάρκα δὲν τοὺς χωράει! Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πιάστηκαν τὴν ἄλλη μέρα καὶ δεινοπάθησαν. Μεταξὺ τους ἰδιαιτέρως κακοποιήθηκε ὁ λόγιος Κοτυωρίτης, Εὐκλείδης Θρουμμολόπουλος.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ρωσικὴ Στρατ. Διοίκηση Τραπεζοῦντας, ἡ ὁποία ἔμαθε τὸ περιστάτικὸ ἀπὸ τίς καταγγελίες τῶν 15 Κοτυωριτῶν,

μέ το φτάσιμό τους στην Τραπεζούντα, περιποιήθηκε ανάλογα τους έγκληματικούς εκείνους τούρκους. Τους τιμώρησε με είρκτή, και για την υπόνοια άκόμε, ότι πιθανόν να είνε κατάσκοποι.

Ἀπολογισμός απολύτρωσης.

Τό σύνολο του Κοτυωρίτικου λαού, που κατέφυγε στην Τραπεζούντα, ήταν 3000 ψυχές, περίπου. Ἄλλοι τόσοι σχεδόν είχαν απομείνει στην διάκριση της τούρκικης εκδίκησης.

Οί αριθμοί δίνουν τό μέτρο της ελληνικότητας του τόπου εκείνου, σήμερα άκραιφνώς τουρκικού. Οί Ἕλληνες αποτελούσαν τό μισό περίπου του πληθυσμού των Κοτυώρων. Καί τό πολυαριθμότερο στοιχείο. Διότι ή πόλη είχε 13 15000 κατοίκους. Ἀπ' αὐτούς 3000 περίπου ήσαν Ἀρμένιοι, οί λοιποί Ἕλληνες καί Τούρκοι.

Μεταξύ των προσφύγων Κοτυωριτών βρέθηκαν πολλά μικρά άπροστάτευτα καί όρφανά. Ἀπ' αὐτά αρκετά υίοθετήθηκαν από Τραπεζουντιακές οίκογένειες ή μπήκανε στ' Ὀρφανοτροφείο.

Ναυάγια σχεδίων για τους υπόλοιπους Κοτυωρίτες καί Δυτικοποντίους.

Ἀπό τή στιγμή που πάτησαν οί Κοτυωρίτες στην Τραπεζούντα, τό ζήτημα της ήμερησίας διάταξης μεταξύ τους ήταν ό τρόπος για τή διάσωση των υπόλοιπων συμπατριωτών τους, των οίκείων τους, που καθένας είχε καί από 1—2 άφημένους στα Κοτύωρα.

Σχέδια καί σχέδια περνούσαν από τό ταραγμένο μυαλό τους. Οί σχετικές συζητήσεις τους έφεραν κοντά στον άνθυπολοχαγό του Ρωσικού Στρατού, τον Ἕλληνα Ἐλευθέριον Σινάρο, που από καιρό έτρεφε την ευγενική φιλοξία να καταρτίσει Ἕλληνικές Λεγεώνες για την άπελευτέρωση του προς τά δυτικά της Τραπεζούντας υπόλοιπου Ποντιακού Ἕλληνισμού.

Ἐκπρόσωποι των Κοτυωριτών τον ζύγωσαν. Ἡ πρώτη σχετική σύσκεψη έγινε στις 24-2-17. Πήρανε μέρος ό πιο πάνω Ἐλ. Σινάρος, οί Παπα-Εὐστάθιος Ἀβραμίδης, Χρήστος Λεμονόπουλος, Κω]τίνος Στεφανίδης, Ἀναστάσιος Λαζαρίδης, Ἀριστοτέλης Μακρίδης από τά Κοτύωρα, Κων]νος Τομπούλης Κερασούντιος, κάτοικος Κοτυώρων, Σταῦρος Νικολαΐδης καί Γιάννης Ὑφαντίδης, από τή Νικόπολη του Πόντου, κάτοικοι Κοτυώρων επίσης, Θεολόγος Σουμελίδης, δάσκαλος ξένων γλωσσών στα Κοτύωρα, από ΤενέκΜατέν της Ἀγκυρας, Θ. Θεοφύλακτος καί Ν. Καπετανίδης Τραπεζούντιοι καί Γιάννης Χριστοδουλίδης, κάτοικος Κοτυώρων, Τραπεζούντιος.

Ἡ ομάδα αὐτή ανάδειξε Ἐπιτροπή από τους Ἐλευθ. Σινάρο, ως πρόεδρο, Γιάννη Χριστοδουλίδη αντιπρόεδρο, Σταῦρο Νικολαΐδη γραμματέα, Π' Εὐστάθιο Ἀβραμίδη καί Χρ. Λεμονόπουλο συμβούλους καί τους

δύο καπετανέους Στυλιανό Κοσμίδη (Ἰστυλ Ἀγά, Φόν Στύλ, όπως τον όνόμασαν οί Γερμανοί) καί Βασίλη Ἀνθόπουλο, ως μέλη στρατιωτικά, ξακουσμένους καί τους δύο όπλαρχηγούς στο Ἀντάρτικο κίνημα του Πόντου.

Ἡ Ἐπιτροπή, με υπόμνημά της προς την Δημοκρατική Ρωσική Κυβέρνηση Κερένσκυ, μέσω του Διοικητή του Ε' Σ. Στρατού Γιάννου, ζήτησε την άδεια να καταρτίσει Ἕλληνικές Λεγεώνες από Ποντίους καί Κανκασίους πατριώτες, έθελοντές, ανεξάρτητα από ύπηκοότητα, υπό τό Ρωσικό Στρατιωτικό Ἐπιτελείο, ως προσφορά καί συμβολή στον άπελευθερωτικό Ἀγώνα κατά του έχθρου.

Μετά την ενέργεια αὐτή, εκτελεστική Ἐπιτροπή από τους Ἐλευθ. Σινάρο, Γιάννη Χριστοδουλίδη, Π' Εὐστάθιο Ἀβραμίδη καί τους Στυλ. Κοσμίδη καί Βασίλη Ἀνθόπουλο ως στρατιωτικά μέλη, έφυγε. κοντά στα μέσα του Ὀχτώβρη του 1917 για την Τιφλίδα. Σε συνεργασία με τό Ἕλληνικό Κεντρικό Ἐκτελεστικό Συμβούλιο Τιφλίδας, έκαμε διάφορες κινητοποιήσεις καί παρουσιάσεις, με νέο υπόμνημα προς τό Στρατηγό Πρεζεβολίσκν, για την προώθηση του ύπομνηματος Τραπεζούντας. Πήρε όμοίως έπαφή με διάφορες Ἐθνικές Ὁργανώσεις, προς τον ίδιο σκοπό.

Ὅλες όμως οί ενέργειες ναυάγησαν. Παρ' όλες τις υποσχέσεις.

Οί καιροί, που γοργά ξετυλιγόντουσαν στην τότε Ρωσία, τό γάος που επικρατούσε, κάθε άλλο παρά να ευνοούσαν τέτοια σχέδια καί προθέσεις.

Καί ή Ἐπιτροπή γύρισε στην Τραπεζούντα με μόνο πρακτικό αποτέλεσμα την άδεια καταρτισμού πολιτοφυλακής κατά τύπους, με την έλπίδα, ότι θα μπορούσαν, ίσως, αυτές να ματαιώσουν την ανακατάληψη του άπελευθερωμένου ήδη τμήματος του Πόντου —σε συνεργασία με τους Γεωργιανούς καί Ἀρμενίους, που για την περίπτωση πιθανής έξόρμησης των Τούρκων κάτι παραπλήσια, για την ασφάλειά τους, μελετούσαν— ή καν να προλάβουν βιαιότητες από τους Τούρκους κατά την επιστροφή τους...

Για τή Ρωσία.

Στό άναμεταξύ ή Μ. Ἐπιτροπή έκανε ενέργειες να έρθουν πλοία για τή μεταφορά των προσφύγων στον Καύκασο, στη Ρωσία, όπου, σ' όλες τες παράλιες πόλεις του Εὐξείνου καί σε αρκετές του Ἐσωτερικού του Β. Κανκασου, είχαν συγγενείς στενοὺς ή μακρυνούς, νοικοκυραίους από χρόν.α εγκαταστημένους, όπως στο Κατερινοντάρ, Ἀρμαβίρ, Ἀπίνσκ κλπ.

Μετά ένα 15θήμερο έφυγε ή πρώτη αποστολή, σύμφωνα με καταστάσεις που είχαν έτοιμασει. Σ' ένα μήνα όλοι οί πρόσφυγες μεταφέρθηκαν στη Ρωσία.

Κανείς δέν ήθελε να μείνει στην Τραπεζούντα. Καί για τή γειτονιά των Τούρκων

και για την έλλειψη πόρων ζωής, αλλά προπαντός για την βεβαιότητα, ότι σύντομα θα γευγε ο Ρωσικός στρατός κατοχής. Τα κρούσματα άπειθαρχίας ήταν ή μόνη φυσιογνωμία του Στρατού αυτού, που ήταν αδύνατο πιά να πολεμήσει και να προελάσει και που αντίθετα ζητούσε να γυρίσει στα σπίτια του. Ήταν στρατός επαναστατημένος, πλασματικά μολοσεβίκικος, με ξεκάθαρη στροφή κατά των κατακτησεων.

Πατριωτικές εκδηλώσεις της Έλληνικής Κοινότητας Βατούμ.

Στον ενδιαμέσο σταθμό άλλες εκπλήξεις περίμεναν τον ξεριζωμένο αυτό κόσμο. Στο Βατούμ. Η περιποίηση που είδαν κι' αυτού οι Κοττωρίτες, σε καταλύματα προσωρινά, σε διατροφή και ρουχισμό, υπήρξε συγκινητική. Η θερμή πνοή της πατριωτικής ευαισθησίας τους χαίδευε στοργικά, δημιουργικά.

Το θῦμα της πατριωτικής περίθαλψης της Έλληνικής Κοινότητας Σουχούμ.

Μά η περίθαλψη, θερμή, ολοκληρωμένη, με συνέπεια και συνέχεια θα περιβάλλει τους πρόσφυγες Κοττωρίτες όριστικά στο Σουχούμ. Είχε οργανωθεί αυτού γραφείο περίθαλψης. Η Κοινότητα, με Πρόεδρο τον παλαίμαχο σήμερα Πολιτικό ήγέτη και κοινωνικό παράγοντα Γιάννη Πασαλίδη και με τη συμμετοχή των παλαιών Κοττωριτών του Σουχούμ Τριαντάφυλλου Τσουλά, Νικόλα και Σάββα Μοσκόφ, Νικόλα Μέντα, Στέφ. Στεφανίδη, Βασίλη Χ' Βασιλείου κλπ. έκαμε την προστασία των προσφύγων έργο περιωπής. Η ίδια Κοινότητα κινητοποίησε και τα κεφαλόχωρα της περιφέρειας, που πρόσφεραν πλούσια, σε χρήμα και είδη διατροφής. Τα καταλύματα, ή παροχή τακτικού και καλού συσσιτίου, ή ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη—οργανωμένα όλα θαυμάσια.

Πλείστοι Κοττωρίτες βολεύτηκαν άμεσα σε συγγενικές οικογένειες, παλιά εγκαταστημένες. Σιγά-σιγά και οι άλλοι βόλεψαν την όριστική τους κατοικία. Καμπόσες οικογένειες ανέβηκαν στα χωριά, είτε κοντά σε συγγενείς είτε για προσωρινή αγροτική εγκατάσταση. Και παντού βρήκαν φιλοξενία εξαιρετική και προστασία και βοήθεια.

Η ίδια επιτροπή φρόντισε για τα όρφανά και άπροστάτευτα κορίτσια. Πάντρεψε πολλά απ' αυτά και μέσα στο Σουχούμ και στα χωριά, σε καλά σπίτια, κατά το πολύ.

Πολλούς νεαρούς, μόλις απόφοιτους της σ', ζ' και η' τάξης των εκπαιδευτηρίων μας, τους σύστησαν στα πολυάριθμα γύρω έλληνικά χωριά και διορίστηκαν δασκάλοι σε κοινότητες, όπου δίδαξαν με φιλοτιμία κ' επιτυχία.

Αυτά σε άδρες γραμμές. Κ' η παρατήρηση ξεπηδάει μόνη της: Μπροστά στα ζωτικά στοιχεία, πνευματικά, ήθικά, ψυχικά, που διαθέτει ή Έλληνική Φυλή, μπροστά στην πρωτοβουλία και δημιουργικότητά του, όπου

γής, κάθε θαυμασμός είναι λίγος... Και ανάλογη πάλι και ιστορική είναι ή ευθύνη εκείνων που, τοποθετημένοι στις ήγαιες της γραμμές, δεν κατευθύνουν τα υπέροχα αυτά κίνητρα για τη δημιουργία ανωτέρων μορφών ζωής...

Και ξαναγυρίζουμε στους πρόσφυγες μας: Έτσι οι Κοττωρίτες, ευθύς απ' την αρχή, με τη θερμή προστασία, την έθνική και συγγενική, βόλεψαν τις οικογένειές τους. Έμενε να βολέψουν πιά τα παραπέρα, για τον βιοπορισμό τους, άπερίσπαστα από κάθε κατατρεγμό και άπειλή.

Απόδοση των προσφύγων Κοττωριτών στη δημιουργία της νέας τους ζωής.

Και, δέν τα κατάφεραν άσκημα στον τομέα αυτό, οι Κοττωρίτες: Μ' έφοδια την έμφυτη εργατικότητα και την ευκίνησή τους την πνευματική, την πρωτοβουλία τους, σε λίγο, με μικρές υποστηρίξεις γνωστών, φίλων ή συγγενών ή άπλως ευπορων συμπατριωτών, όσοι μέν ήταν τεχνίτες πιάσαν δουλειές δικές τους, οι δέ άνθρωποι της ελεύθερης δουλειάς χύθηκαν άμέσως στις αγορές του Καυκάσου, ζητώντας την τύχη τους. Σε λίγο επιστρέφανε, μεταφέροντας ό ένας ήλιόλαδα (σέμισκα), ό άλλος κουλούρια (πούμπλικα), ό άλλος άλευρο κλπ. Σε μικρές, βέβαια, ποσότητες. Άλλά τί σημασία είχε αυτό; Ο κόσμος αυτός λιτοδίαιτος ήταν. Οι άνάγκες του, φυσικά, πολλές ήταν. Όμως κ' οι υπολογισμένες οικονομίες αδύνατες δέν του ήταν. Έπειτα, με τη σχετική έλλειψη συγγενικών, τα παραπάνω είδη άφηναν καλά κέρδη, που κυοφορούσαν τη μαύρη αγορά, ή οποία πρόβαλε σύντομα.

Η δραστηριότητα αυτή συνεχίστηκε. Σε λίγο ό καθένας τους άπόκτησε κεφάλαιο, που να κινείται ελεύτερα και σε άνοιχτότερο όρίζοντα. Η καλοζωία σύντομα φτερούγισε προς τα φτωχικά τους. Ήσαν νοικοκυραίοι.

Τό πράγμα έφτασε σε σημείο, που οι παλαιοί ντόπιοι ή μάλλον πολλοί απ' αυτούς, να τους βλέπουν με άπορία και μέ, κάποια, κρυφή ζούλεια. Απόδειχναν, ότι είναι λαός, άν όχι προχωρημένος σε γράμματα και κίνηση πνευματική, όμως δυναμικός, επιχειρηματικός.

Μέσα στην ταραγμένη εκείνη πολεμική εποχή, ή Έπανάσταση, που όλοένα προχωρούσε, είχε φέρει τόση άναστάτωση. Οι πιοπάνω δουλειές, μ' όλους τους κινδύνους και τις άναποδιές τους, ήταν πολύ κερδοφόρες. Και οι πρόσφυγες μας φάνηκαν οι άνθρωποι των περιστάσεων. Όρμησαν προς την επιχείρηση και λούστροι άκόμα, που πριν ιδέα δέν είχαν.

Βασικό, πάντα, κίνητρο, ήταν βέβαια, οι πολύπλευρες έλλείψεις και οικονομικές τους άνάγκες. Η φυσική τους δραστηριότητα και δυναμικότητα έδωσαν την πλούσια συμβολή τους.

(Συνεχίζεται)

ΚΟΡΟΝΙΞΑ Η ΚΟΡΟΞΕΝΑ(*)

Τοῦ ΑΝΑΝΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Διὰ τὴν Ἑλληνικότητα τοῦ χωρίου ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς μαρτυροῦν 1) ὁ Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ κέντρῳ τοῦ χωρίου, μετὸν ἀξιοθαύμαστον ρυθμὸν καὶ τὰς βυζαντινῆς ἐποχῆς ζωγραφείας τῶν τοίχων καὶ τοῦ θόλου καὶ 2) ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου, ἐντὸς ἐρειπωμένου φρουρίου μετὸν ονομασίαν «τὸ Κάστρον».

Τὸ φρούριον τοῦτο ἀνυψοῦται ἐπὶ τῆς βραχέως ἀποκρήννου ἄκρας τοῦ βουνοῦ «Κόρκ» ὅπερ εἶναι συνέχεια τοῦ ὄρους «Κάν-κανα» ὑπερθεῖν τοῦ ὑψώματος «Ἀηλίας» ἐφ' οὗ καὶ τὸ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἡλίου τοῦ Προφήτου τὸ ὁποῖον δεσπόζει ὑπερῶς τῶν χωρίων Ἀμπρικάντων, Μοναστήρ καὶ Κορόνιξα καὶ ἀντικρύζει τὰ ὑψώματα τῶν χωρίων Παπαβράμ, Σαραντάρ καὶ Χωροπούλ' ὡς καὶ τὸ ὄρος Ἀεπαντελεήμονος τὸ ὁποῖον ὑψοῦται μετὰ τῶν ἀρχαίων μονῶν Μαναστήρ (Μοναστήριον) καὶ Χωτόβολα (Φωτοβόλα).

Ἡ διάρκεια τοῦ χρόνου ἀκμῆς τοῦ χωρίου, ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον ἔπαιξε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὸ ὄνομα ὅπερ ἔφερε, παραμένουν ἄγνωστα. Περὶ τῆς ἐρημώσεως ὅμως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 13ου μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἐπανιδρύσεως κατὰ τὸν 17ον μετὸν ὄνομα Κορόνιξα ὁμιλοῦσι χειρόγραφα τοῦ πάππου μου Θεοδώρου Παπανικόλα ἢ Μανουηλίδου, περισθέντα δι' ἀντιγραφῆς ἐκ τοιούτων τοῦ Χατζη-παπᾶ Χρυσάνθου Συμεωνίδου ἢ Σιάχ Πνευματικοῦ μου πατρὸς (ἀναδόχου μου ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας), ὅστις ἐκράτησε ταῦτα καὶ μετ' αὐτῶν πολλὰς ἄλλας ἱστορικὰς σημειώσεις ἐκ σχετικῶν χειρογράφων τοῦ θείου του Παναγιωτάκη - Ἐφέντη Ἀβραμίδου ἢ Ἐξακουστοῦ (1) παρὰ τῷ ὁποίῳ διέμεινεν ἐπὶ δεκαετίαν περίπου ἐν Κω/πόλει ἀπὸ τοῦ 1867.

Κατὰ τὰς μαρτυρικὰς ταύτας ἐνδείξεις, μετὰ τὰς ὁποίας ἡσχολήθη καὶ ὁ αἰμνηστος διδάσκαλός μου Ἀβραάμ Ἀν. Ὁρφανίδης ἢ ἐπανιδρυνοὶς τοῦ χωρίου μετὸν ὄνομα ΚΟΡΟΝΙΞΑ ἐγένετο ὡς ἑξῆς :

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ 14ο τεῦχος.

(1) Ὁ Παναγιωτάκη-Ἐφέντης Ἀβραμίδης κατήγετο ἐκ τοῦ χωρίου Κορόνιξα. Διετέλεσεν ἐπὶ σερᾶν ἐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοδικὸς παρὰ τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἀντιπρόσωπος τῶν Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων καὶ Ἀντιοχείας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ (Καπουκχαγιάς) ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1854 καὶ περιεβάλλετο ἰδιαιτέρως Σουλτανικῆς συμπαθείας καὶ ἐκτιμήσεως. Ὡς τοιοῦτος ἡξιώθη σπουδαίων Σουλτανικῶν δώρων καὶ χρυσοφάντου Σάκκου καὶ Κισιλλᾶχ (Κάλυμμα κεφαλῆς) τὰ ὁποῖα παρίστανον τὸ ἀξίωμα τῆς Σουλτανικῆς ἐκτιμήσεως. Κατέχων τοιαῦτα ἀξιώματα διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ φρονήσεως καὶ τοῦ θάρρους, μέγιστα καὶ σπουδαῖα ὠφέλη παρέσχεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Κορόνιξαν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εὖρυσκον παρ' αὐτῷ στοργικὴν προστασίαν εἰς δὲ τὰ Σαμνεία τῆς πίστεως τοῦ χωρίου σημαντικὴν ἐνίσχυσιν.

Ὁ Παναγιωτάκη-Ἐφέντης εἶχε τρεῖς υἱοὺς τοὺς Πέτρον, Γαβριὴλ καὶ Παῦλον καὶ δύο θυγατέρας τὴν Ἐλένην, πέριξ τῆς συνέσεως καὶ φρονήσεως τῆς ὁποίας πολλοὶ καὶ σπουδαῖοι θρύλοι ὑπῆρχον.

Κατὰ τὸν 12ον μ. Χ. αἰῶνα ὅτε οἱ Ἑνετοὶ κατέλαβον τὴν Μεσσηνίαν καὶ κατέστησαν σπουδαῖον ναυτικὸν Σταθμὸν αὐτῆς τὴν Κορώνην ἀπέστελλον δὲ ἀποίκους εἰς ἄλλα μέρη τῶν παραλίων τῆς Ἀνατολῆς, ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Τραπεζοῦντα μερικαὶ οἰκογένειαι ἐκ Κορώνης καὶ Μεθώνης τῆς Μεσσηνίας.

Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Κόρων Ξένος, ὁ ὁποῖος ἦτο ψάλτης καὶ διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ξιφιλίνων καταφυγὼν εἰς Τραπεζοῦντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀπόγονος τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ὡς καὶ τοιοῦτοι τῶν ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἀποίκων τῆς Τραπεζοῦντος Ἑλλήνων παρέμειναν ὡς κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ 1461, ἔζων διατηροῦντες τὰς Ἑθνικὰς αὐτῶν παραδόσεις, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς θρησκευτικὰς τῶν δοξασίας.

Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1647 καὶ τὴν ἐκ Τραπεζοῦντος φυγὴν τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων, ἀπόγονος τοῦ Μανουήλ, υἱοῦ τοῦ Κόρωνος Ξένου, ἀνέλαβε τὴν καθοδήγησιν οἰκογενειῶν προελεύσεως Κορώνης καὶ Μεθώνης τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς νήσου Κῶ καὶ κατέφυγε πρὸς Νότον, εἰς τὰ δύσβατα καὶ δασώδη ὄρη τῆς περιφερείας δι' ἀναξήτησιν ἀσύλου. Μετὰ πολυήμερον καὶ κοπιώδη πορείαν διὰ τῶν ὁρέων Ζύγανα, Καρπατὰ καὶ Ἐρίκπελη ὅπου περιεπλανήθησαν φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ζῶα, σπόρους καὶ τροφίμα, κατῆλθον εἰς Κιοπρῆ-Μπαση, ἐκεῖθεν δὲ, διὰ τῆς Ἀρδιάσης ἀνῆλθον διὰ τῶν ὑψωμάτων Καστέλ καὶ Πόρτας, ἐντεῦθεν δὲ εἰς Παθηνία καὶ μετὰ πολλῶν δεινῶν καὶ στερησέων ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους Παγωμένον διὰ τοῦ Κάν-κανα ὅπερ δεσπόζει τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ χωρίου Κορόνιξα.

Ἐκ Κάν-κανα καὶ Παγωμένου ἡ πορεία ἔλαβε τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ἀχμουτ (ἐτέρας πλευρᾶς τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου) διὰ τῶν Νοτιοδυτικῶν ὑψωμάτων Σοῦδα καὶ Σταύρωμαν καὶ φθάσασα εἰς τὴν θέσιν Περδίκια ὑπῆνεμον πλαγίαν τοῦ ὄρους Ἀχμουτ, κατεσκήνωσεν ἵνα περιεργασθῇ τὰ πέριξ.

Ἐκεῖ ἐγκατέστησε καὶ βρύσιν ἐπὶ μιᾶς τῶν πηγῶν τῆς περιοχῆς ἡ ὁποία εἶχεν ἐξαίρετον καὶ διαυγέστατον ὕδωρ καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μανουήλ ὠνόμασε μετὸν ὄνομα τοῦ προγονοῦ τοῦ Κόρωνος «τῇ Κόρωνος τὸ πεγάδ'» (ἡ βρύσις τοῦ Κόρωνος), ὡς ἐλέγετο μέχρι τῆς Ἀνταλλαγῆς.

Περιεργαζόμενοι τὰ πέριξ ἐκ τοῦ σημείου τούτου διέκριναν εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος ἡ ὁποία ἦτο κατάφυτος ἀπὸ πυκνὰ σκιερὰ παρθένα δάση, εἰς τριῶν περίπου χιλιόμετρων ἀπόστασιν, ἐντὸς τοῦ βάθους τοῦ δάσους λευκά τινα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τὴν περιέργειάν των καὶ ἐνεθάρρουν τὰς ἐλπίδας των, ὅτι θὰ εὑρεθῇ ἄσυχον διὰ τὰ

λήξουν τὰ μαρτύρια τῆς πεζοπορίας, τοῦ φόβου καὶ τῶν στερήσεων.

Ἡ ὁμάς τῶν οἰκογενειῶν τούτων, χρησιμοποιοῦσα τὴν θέσιν Πέρδικα ὡς ὁρμητήριον καὶ στόχον τὰ λευκὰ σημεῖα ⁽¹⁾ ἅτινα διεκρίνοντο εἰς τὸ βάθος τοῦ δάσους, εἰσεχώρησεν ὁδηγουμένη ὑπὸ τοῦ κατευθύνοντος τὴν δι' ὑλοτομίας διάνοιξιν διόδου ἐντὸς τοῦ δάσους πρὸς συνάντησιν τοῦ στόχου, ὁμαδάρχου των, ὅστις εὗρίσκετο καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἐπὶ ὑψώματος τῆς θέσεως «Πέρδικα» καὶ κατηύθυνε τὰς κινήσεις τῶν ξυλοκόπων καὶ μετὰ μακρὰν καὶ κοπιώδη ἐργασίαν ἐφθάσεν εἰς τὸν στόχον, ὅπου τὰ λευκὰ σημεῖα, μετ' ἐκπλήξεως δὲ εὐρέθη πρὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ρυθιμοῦ καὶ Βυζαντινῶν ζωγραφειῶν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, παρ' αὐτῷ δὲ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου.

Ἡ ἀγωνία ἀνευρέσεως ἀσύλου τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ἡ θεοσέβεια καὶ εὐλάβεια αὐτῶν πρὸς τὰ Θεῖα καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ θερμὴ πίστις των πρὸς τὸν Χριστιανισμόν διεβεβαίωσεν αὐτὰς ὅτι ἡ καθοδήγησις των ἦτο Θεόπνευστος καὶ τὰ ἀνακαλυφθέντα Ἱερὰ Τεμένη θὰ ἦσαν διὰ παντός οἱ προστάται των καὶ μὲ τὴν πεποιθήσιν αὐτὴν ἀπεφάσισαν τὴν ὁριστικὴν πλεον διαμονήν, ἐγκαταστάσιν καὶ κατοικίαν των εἰς τὸ μέρος αὐτό, τὸ ὅποιον περιεστοιχίζετο πανταχόθεν ὑπὸ παρθένων πυκνοφύτων δασῶν.

Ἀμα τῇ ἐγκαταστάσει των ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν σιτηρῶν καὶ κηπουρικῶν, ἐξ ὧν ἀπέζων κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκ τοῦ πλουσιωτάτου κυνηγίου.

Ὡς κατοικίαι κατεσκευάσθησαν κατὰ πρῶτον ἐκ κορμῶν δένδρων καλύβαι, ἐν αἷς ἐστεγάζοντο καθ' ὁμάδας οἰκογενειῶν, ἀργότερον δὲ ἐσκορπίσθησαν κατὰ προελεύσεις καταγωγῆς εἰς ἑνορίας, ἰδρύσαντες τὸ χωρίον, τὸ ὅποιον ὠνόμασαν ΚΟΡΟΝΙΑ μὲν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Κορώνη τῆς Μεσσηνίας ἐξ οὗ κατήγοντο τινὲς τῶν προγόνων των, Κορόξενα δὲ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κόρωνος Ξένου τοῦ ὁποίου ἀπόγονος καθωδήγησεν αὐτοὺς πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀσύλου τούτου.

Αἱ ἑνορίαι τὰς ὁποίας ἀπετέλεσαν αἱ οἰκογένειαι αὗται ἔλαβον τὰ μέχρις ἐσχάτων παραμείναντα ὀνόματα τῶν ἑνοριῶν τοῦ χωρίου τὰ ὁποῖα ἀνεγράψαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ὁρογραφείας τῆς παρούσης πραγματείας καὶ μετὰ τῶν ὁποίων, ὡς πειστήρια πιθανῶς τῆς προελεύσεως τῶν ἐποικισάντων τὸν τόπον κατοίκων αὐτοῦ φέρονται τὰ ὀνόματα 1) Μανουηλάντων ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόρωνος Μανουήλ, 2) Τσεφεράντων, ἐκ

τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Τσεφερόγλου (νῦν Ἀσίη) Κορώνης τῆς Μεσσηνίας, 3) Καπλανάντων ἢ Καλανάντων, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Καπλὰν τῆς Πυλίας, ὡς καὶ πλείσται θέσεις τῆς κτηματικῆς περιοχῆς αὐτοῦ ὡς αἱ Μεσοχώρι, Καρπεντίνα, Νεράντα, Λογκὰ καὶ ἄλλαι.

6) Ἀκμή. Μετὰ τὴν οὕτω ἀνασύστασιν τοῦ χωρίου Κορόνιξα ἢ Κορόξενα ὡς ὠνομάσθη, ἤρχισεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ βελτιώνεται ἡ οἰκονομικὴ θέσις τῶν κατοίκων αὐτοῦ, οἵτινες διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν των ἱκανότητων ἔδωσαν τοιαύτην κίνησιν καὶ ζωὴν εἰς τὸ χωρίον, ὥστε νὰ προβαίῃ ἀλματωδῶς ἡ πρόοδος του.

Δὲν παρήλθον πολλαὶ δεκάδες ἐτῶν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου αἱ ὁποιοὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεγνώριζαν καὶ τὰ πέραξ κέντρα, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ μεταλλεῖα Ἀργυρουπόλεως εὗρίσκοντο εἰς ζωηρὰν ἀκμὴν, καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν Ἑλλήνων ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχιμεταλλουργοῖς πλήρης, κατῳρθώσαν νὰ προσληφθοῦν εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας καὶ νὰ διασφαλίσουν καλλιτέρους πόρους ζωῆς.

Ἐπειδὴ καὶ Ἐπόπται τῶν μεταλλείων (Ματέν-ἐμινι) Ἀργυρουπόλεως καὶ Ἀρχιμεταλλουργοὶ (Οὐστάμπαση) καὶ Μεταλλουργοὶ ἦσαν Ἕλληνες καὶ φέροντες τὸν τίτλον Μπεϊλικτζηλέρ (Κρατικοὶ) ἔχαιρον ἐκτιμήσεως παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ἐπροστάτευσον τοὺς καταφεύγοντας εἰς τὴν προστασίαν των Ἕλληνας καὶ ἀνέθετον εἰς ἓνα ἕκαστον ἐργασίαν ἀνάλογον μὲ τὴν ἱκανότητα καὶ εὐφυΐαν του ἥτοι: Τσαουλιτζή (θηραῖται μεταλλευμάτων), Γαλιτζή (καθαρισταὶ) καὶ βοηθοὶ μεταλλουργῶν.

Ὡς τοιοῦτοι προσελήφθησαν καὶ παλλοὶ ἐκ Κορόνιξας ὡς ἐπιδείξαντες ἐργατικότητα, ἐπιμέλειαν καὶ ἱκανότητα.

Ἐπειδὴ οἱ Μπεϊλικτζηλέρ κατῳρθώσαν διὰ τῶν Ἐποπτῶν μεταλλείων νὰ ἀποκτήσουν εὐνοίαν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ εἶχον ἰσχύν καὶ ἐπιβολὴν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Φεουδάρχας (Δερέμπεη). Διεκπεραίωσαν πολλαπλὰς ὑποθέσεις, εἶχον δὲ καὶ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐνεργήσουν καὶ ἀλλαχού μεταλλευτικὰς ἐρεῦνας.

Τῆς εὐνοίας ταύτης τῶν ἀρχιμεταλλουργῶν ἐπωφελήθησαν καὶ οἱ ἐκ Κορόνιξας βοηθοὶ αὐτῶν καὶ ἐπέτυχον ἐπίλυσιν πολλῶν ὑποθέσεων τοῦ χωρίου των, ἀπὸ τε Διοικητικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Θρησκευτικῆς ἀπόψεως, εἰς βαθμὸν ὥστε τὸ χωρίον Κορόνιξα ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος νὰ θεραπεύσῃ τὰς σπουδαιότερας καὶ ἀμεσώτερας τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ νὰ ὁργᾷ εἰς πρόοδον.

Ὡς ἐργαζόμενοι εἰς μεταλλεῖα πλεον οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἀνώρθωσαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν των κατάστασιν. Ἀποκτήσαντες δὲ καὶ μεταλλευτικὰς γνώσεις ἀνεκάλυψαν τὸν ὑποκρυπτόμενον εἰς τὰ βάθη τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου σπουδαῖον θησαυρὸν

(2) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ χειρόγραφον διέλαβαν τὸν ῥυθλὸν διὰ τὴν ἀκούσθη ἀλέκτωρ λαλῶν μὲ διάφορον φωνήν, ποιεσθεμένην ἐκ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίνοντο τὰ λευκὰ σημεῖα καὶ διὰ τὴν ἁπλῆς νὰ ἀκοῦται ἡ φωνὴ τοῦ ἀλέκτορος ὡς οὗτος μετὰ μὴνός κοπιώδη ἐργασίαν διανοίξας διόδου ἐντὸς τοῦ δάσους ἐκινεῖται ἡ ξυνορία τῶν ἁγίων τεμενῶν (ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ παρεκλήσιον) χωρὶς νὰ ἀνευρεθῇ ἀλέκτωρ.

μεταλλευμάτων καὶ δὲν ἤργησαν νὰ καταστήσουν τοῦτο γνωστὸν εἰς τὸν Ἀρχιμεταλλουργὸν Ἀργυρουπόλεως Δημήτριον Λογίζονος.

Ὁ Δ. Λογίζονος διερευνήσας διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, ἐπέισθη ὅτι ὄντως ἀμύθητος εἶναι ὁ εἰς τὸ ὑπέδαφος αὐτῶν κρυπτόμενος θησαυρὸς καὶ ἔσπευσε νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ τὸ ἀπαιτούμενον Φιρμάνιον (ἄδεια) καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δρᾶσιν του καὶ εἰς τὰ μεταλλεῖα Κορόνιξα, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἀνέγειρε κατοικίαν περὶ τὸ 1675 μ. Χ.

Τῆς κατοικίας ταύτης τὰ ἐρείπεια ἐσώζοντο μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν Ἑλληνοταυρικῶν πληθυσμῶν μὲ τὴν ὀνομασίαν «τῇ Λογίζονος τ' ἀπάκλια» (τὰ ἐρείπεια τῆς κατοικίας Λογίζονος).

Ἐντεῦθεν ἡ πηγὴ τῆς ἀκμῆς τοῦ χωρίου καὶ ἡ ἐναρξίς διανύσεως περιόδου προόδου καὶ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀπόδοσις εἰς μεταλλεύματα τῶν μεταλλευτικῶν πηγῶν τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου ἦτο πλουσιωτάτη, διὰ τοῦτο ἠνοίχθησαν εἰς αὐτὰ διάφορα σημεῖα στόμια μεταλλείων (μαγαράδες) αἱ ἐργασίαι τῶν ὁποίων ἀπασχολοῦν πολλοὺς ἐπιστάτας καὶ πλείστους ἐργάτας διὰ τὰ διάφορα ἔργα αὐτῶν καὶ τὴν ἐκκαμίνευσιν τῶν μεταλλευμάτων εἰς τρόπον ὅστε, ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος, τὸ ἄσχημον μικρὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον ἀποίκισαν φυγάδες, νὰ καταστῇ πλουσιωτάτον κέντρον εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐξεύρουν ἐργασίαν καὶ ἀνετον ζῶν οἱ ἀνεργοὶ τῶν ἄλλων μερῶν οἱ ὁποῖοι κατέφευγον εἰς αὐτό.

Ἐντὸς ἡμίσεως αἰῶνος, ἤτοι περὶ τὸ 1730 ἔτος, τὸ χωρίον συνεκέντρωνε περὶ τὰς 700—800 οἰκογενείας ἐγκατεστημένας εἰς δώδεκα ἐνορίας αὐτοῦ, μὲ πληθυσμὸν πέντε περίπου χιλιάδων καὶ περὶ τοὺς χιλίους ἐργάτας ἐξ ἄλλων μερῶν.

Πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καὶ πλείστοι ἄλλοι ξένοι τῶν πέριξ χωρίων προσεπορίζοντο συντήρησιν καὶ οἰκονομίας ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν μεταλλείων τοῦ χωρίου τὰ ὁποῖα μέχρι ἐσχάτων ἦσαν γνωστὰ μὲ τὰς ὀνομασίας 1) Χαζνᾶ-Μαγαρα, 2) Χαλήλ-Πεγάδ, 3) Παχατούρ-λιθάρ, 4) Ἀσπρόλιθος, 5) Κουκουλίτζια, 6) Μαρανταγούλια, ἡ Βαθὺν ὀρμὴν καὶ 7) Τασχανά ἡ Φέσονος-ματέν.

Ταῦτα ἀπέδιδον μεταλλεύματα πλούσια εἰς χαλκόν, ἄργυρον, μαγκάνι κλπ.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐσχάτως ἐπισκεφθέντων τὰς περιοχὰς ταύτας εἰδικῶν, μερίμνη τοῦ ἐνεργοῦντος τότε μεταλλευτικῆς ἐρεῦνας Χαραλάμπους Γεωργίου Κοροξενίδου ἡ Ἰωακειμίδου, τὴν δρᾶσιν τῶν προγόνων τοῦ ὁποίου θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐκκαμινευθέντα ὑπολείμματα μεταλλευμάτων περιέχουν ἕως 60 ο/ο μετάλλων, διότι ἡ ἐκκαμίνευσις, ἐλλείψει μέσων, ἐγίνετο πλημμελῶς.

Παραλλήλως μὲ τὴν ἐκκαμίνευσιν τῶν μεταλλευμάτων τούτων ἐγίνετο καὶ ἐκμετάλλευσις πηγῆς μεταλλικοῦ ὕγρου εὐρισκο-

μένου εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὑψώματος Ἀγίος Ἡλίας καὶ φέροντος ἐρυθροκίτρινον χρῶμα καὶ ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖον τὸ ἐκάλουν οἱ κάτοικοι «Ρόδ'» διὰ παραγωγὴν χαλκοῦ, μὲ τὸν ἀκόλουθον, ὡς ἐλέγετο, τρόπον.

Τὸ ὕγρὸν ἐδιοχετεύετο εἰς λεκάνας ἐντὸς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς πρὸς τοῦτο κατασκευαζομένης, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτίθεντο ἄχρηστα τεμάχια σιδήρου, λευκοσιδήρου καὶ ἄλλων μετάλλων, τὰ ὁποῖα διελύοντο ὑπὸ τοῦ ὕγρου καὶ μετεβάλλοντο εἰς πηλόν.

Ὁ πηλὸς οὗτος, κατὰ πρώτην ἐκκαμίνευσιν ἀπέδιδεν ἐβδομήντα ἑκατοστὰ ἀκαθάρτου χαλκοῦ, εἰς δευτέραν δὲ 40 ο/ο καθάρου χαλκοῦ ἐκ τοῦ ὁποίου, οἱ ἄριστοι τεχνῖται χαλκουργοὶ τοῦ χωρίου κατεσκεύαζον χάλκινα σκευή.

Ἡ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πρόοδος τοῦ χωρίου δὲν ἔχει περιορισθῇ μόνον εἰς πλουτισμὸν ἐξ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὑπογείου πλούτου του, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον, μὲ πολιτισμὸν τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξεν ὁ πληθυσμὸς, μὲ βάσιν τὰς Χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν Ἑλληνοπρεπῆ ἐκπαίδευσιν.

Πλείσται θρησκευτικαὶ πανηγύρεις ἐτελοῦντο κατ' ἔτος μὲ ἀπερίγραφτον εὐλάβειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐσοτὰς τῶν Ἀγίων, εἰς μνήμην τῶν ὁποίων ἀνηγέρθησαν καὶ ἐλειτούργουν Ναοὶ εἰς διαφόρους θέσεις τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου.

Τὸν Ἀρχιμεταλλουργὸν Λογίζονος, διεδέχθησαν ἀπὸ τοῦ 1675 καὶ ἄλλοι ἀρχιμεταλλουργοί, κάτοικοι Κοροξένης μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ 1) Οὐστά-ὄγλου (περὶ τὸ 1840) 2) Ὁ Τουκούρ-ὄγλου 3) Ὁ Κουτρούπ, καὶ 4) Ὁ Ἐκμετζόγλου (1850). Μεταλλουργοὶ δὲ 1) ὁ Τσανόπ'ς, 2) ὁ Ἀληβρέ'ς, 3) ὁ Κασάπ-ὄγλου, 4) ὁ Χατζηγιῶρ-άγας, 5) οἱ Γεκειμάντ' (Ἰωακειμίδαι) 6) οἱ Λαμτζάντ' (Λαομτζήδες) καὶ ἄλλοι.

7. Παρακμῆ. — Ἡ ἀκμὴ τοῦ χωρίου διήρκεσεν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος (1675) μέχρι τὰ μέσα τοῦ 19ου. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ὁμοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος (1830) οἱ ἀρχιμεταλλουργοὶ καὶ μετ' αὐτῶν οἱ μεταλλουργοὶ ἤρχισαν νὰ διαρρέουν εἰς ἄλλα μέρη τοῦ Κράτους ὅπου εὕρισκον ἐλευθερίαν ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐσωγείου πλούτου τῆς χώρας, οὕτω δὲ ἐγκατέστησαν ἐργασίας ὁ μὲν Κασάπ-ὄγλους εἰς Ἀδανα, ὁ Χατζη-Γιῶρ' ἀγᾶς εἰς Μπολγὰρ-Ματέν Ἰκονίου μὲ τοὺς ἀδελφούς του Παντελάκη καὶ Ἰωάννην, ὁ Γιακειμ-ὄγλους (Χαζηγιακειμ) εἰς Ἀκταγ Ἀγκύρας καὶ ὁ ἀδελφὸς του Βαρύτιμος εἰς Πλάτανα Τραπεζοῦντος, οἱ δὲ Λαμτζήδαι (1)

(1) Ἀπόγονος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἡ ὁποία ἐγκατέλειπε τὸ χωρίον μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως 1829, ὕστερον ἀπὸ τοὺς Ρωσοτουρκικοὺς πολέμους 1806—1829 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀλαβερντί Τυφλίδος διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουσιῶν εἰς χαλκὸν μεταλλείων τῆς ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Ἀλέξανδρος, Παύλος καὶ Ἰωάννης Πορτσάλωφ ἡ Τσαφράντ', οἱ ὁποῖοι μεγάλᾳ ἀπέκτησαν πλοῦτη καὶ ἀπεράντους ἐκτάσεις εἰς εὐν ἐπαρχίαν Πορτσάλῃ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν μὲ

εις Χαλβά-ματέν Βαϊβούρτ του Νομού Θεοδοσιουπόλεως (Έρζερούμ) ως και Έρσεήλ-ματέν Τριπόλεως του Νομού Τραπεζούντος.

Πέριξ της οικογενείας των Γιακειμ-όγλου (Ίωακειμίδων) ή παράδοσις μᾶς μετέδωσε τὰ ἑξῆς :

Οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ Ίωακειμίδαι ἔχοντες ἀφετηρίαν τὴν πατρίδα των Κορόνιζα ὅπου εἶχον τὰς οἰκογενείας των, ἐργάζοντο τὰ μεταλλεῖα τοῦ Γκιαούρ-ταγού ἀνευ ἐπισήμου ἀδείας, σιωπηρῶς ἀνοχῇ τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν. Καὶ τοῦτο, διότι, μέρος τοῦ προϊόντος ἐδίδοτο εἰς τοὺς τοπάρχας (Δερέμπη) οἱ ὅποιοι ἐπλήρωνον εἰς τὸ Κράτος ἐλάχιστα.

Ἡ διαμάχη ὁμως τῶν τοπαρχῶν πέριξ τῶν ἐκ τῶν μεταλλείων ἀπολαυῶν των, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ παροτρύνουν οὗτοι τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Παρτὶν Ἀργυρουπόλεως Φίλιππον ἀγνώστου ἐπωνύμου νὰ καταγγεῖλῃ τὴν ἀνευ ἀδείας ἐργασίαν τῶν ὁμοεθνῶν του ἵνα ἀμειφθῇ, ἡ τύχη ἀξιωματῶν. καθ' ἃς εἶχεν ὑποσχέσεις τῶν τοπαρχῶν καὶ δὲν ἤρρησε νὰ καταστῇ ὁ Τριχίλιος (ἐφιάλτης) δύο χιλιάδων καὶ πλέον οἰκογενειῶν ὁμογενῶν ἐργατῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ μεταλλεῖα ταῦτα.

Εὐθὺς ὡς ὑπεβλήθη ἡπὸ τοῦ Φιλίππου ἡ ἀναφορά (ἀρζουχάλ) διετάχθησαν αἱ ἀστυνομικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ νὰ συλλάβουν καὶ τοὺς ἀρχιμεταλλουργοὺς καὶ τοὺς ἐργάτας καὶ τεχνίτας καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἐνώπιον αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ἐπηκολούθησε συμπλοκὴ μεταξὺ χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν ὑπ' ἐνός καὶ μεταλλουργῶν καὶ ἐργατῶν ὑπ' ἑτέρου, καθ' ἣν ἐφρονεύθησαν ἀμφοτέρωθεν πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῆς παρὲς ἀδελφοὶ Ίωακειμίδαι καὶ ἔπαυσαν ἔκτοτε αἱ ἐργασίαι τῶν μεταλλείων Γκιαούρ-ταγού.

Ἡ ἐκ τῆς συμπλοκῆς ταύτης ἀπώλεια οἰκογενειαρχῶν καὶ ἡ ἐκ τῶν ἐργατῶν ὑπέρθετος ἐργασίας εἰς ἑκατοντάδας ἐργατικῶν χειρῶν ἐπέφερον θλίψιν καὶ ἀγανάκτησιν εἰς τὰς οἰκογενείας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνάμεσα εἰς τὰ μοιρολόγια των:

Νὰ σάν' ἐκεῖνο τὸ πουλὶν τὸ Κ' ἔχτισεν
[φωλέαν

Μουδ' ἔχτισεν οὐδ' ἐχάλασεν, οὐτ' ἔκαρ
[δοπονέθεν,

ἔστελλον καὶ κατάρες εἰς τὸν προδότην:

ταλλείων Ἀκτέαλια ἡ Μισχανέ. Ὁ μεγαλειέτερος τῶν ἀδελφῶν Ἀλέξανδρος, τύπος δραστηρίου καὶ τελεπρηθὸς ἀνδρὸς μεγάλην θλίψιν φῆμιν ἀνά τε τὸν νομὸν Τιφλίδος καὶ τὴν Ρωσσίαν Ἐπικράτειαν.

Οὗτος ἔχων ὑψηλὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ πλεῖστη μεγάλη κατωρθώσε νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ ἀδελαν καὶ ἐπὶ ὁλέκλῃρα εἰς τὴν ἐπεδόθη εἰς συγκέντρωσιν ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἀγαλμάτων καὶ ἀντικειμένων τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Γεωργιανῶν. Τουρκομένων, Λασιγίδων, Περσῶν καὶ Κιρκασίων εἰς ἰδιαιτέραν πρὸς τοῦτο ἀνεγερθεῖσαν οἰκοδομήν ἐν εἰδει Μουσείου μὲ σκοπὸν νὰ τὰ δωρήσῃ εἰς τὴν φιλότιτην Πατρίδα Ἑλλάδα. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐπελθούσης τῆς μεταβολῆς καθεστώτος ἐν Ρωσίᾳ κατάρθωσε τὰ πρᾶξα τοῦτο.

Ἐκεῖνο τὸ Γκιαούρ-ταγουν τσ' ἐχάλασεν;
Ἀσ' σὸ Παρτὶν ὁ Φίλιππον ὁ Θεοχά-
[λαστον!

Ἐπαῖνεν γὰρ τὰ ἄσπρα γὰρ νὰ χιτῶνουν
Κ' ἐπρόδινεν τ' ἀδελφὰ τ' νὰ χαλάουνταν.
Ἀντάρας καὶ φουρτούνας νὰ εὐρίκ' ἄτον
Τ' ἐπέρειν τὰ μεσνέτ' νὰ μὴ χαίρεται.

Μετὰ τὴν οὕτω παῦσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Γκιαούρ-ταγού ὁ εἰς τῶν ἀδελφῶν Ίωακειμίδων, ὁ Χατζῆ - Γιακειμ-όγλους, ἐπέτυχεν εὐνοίας τοῦ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Β' καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὰ μεταλλεῖα Ἀκ-ταγ Ἀγκύρας. Ἐπανακτήσας καὶ πάλιν ἐκτίμησιν, κατέστη σπουδαῖος παράγων, ἐπροστάτευσε καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς του, ἐξ ὧν ὁ μὲν Βαρύτιμος κατέφυγε κατ' ἀρχὰς εἰς Πλάτανα ἐκεῖθεν δὲ εἰς Κόβτεπε Σεβαστείας, ὁ δὲ Θεόδωρος παρέμεινεν εἰς Κορόνιζαν.

Ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας ταύτης εὐρίσκονται ἐν Ἑλλάδι δισέγγονοι τοῦ Θεοδώρου οἱ ἀδελφοὶ 1) Ἰωάννης Σ. Κοροξενίδης, μάγειρος, κάτοικος Θεσσαλονίκης. 2) Γαβριήλ Χ. Κοροξενίδης γεωργός, κάτοικος Πτολεμαΐδος καὶ 3) Ἀνέστης Χ. Κοροξενίδης ἐπιστήμων χημικός ἤδη ἐπιχειρηματίας κάτοικος Θεσσαλονίκης. Ἐξ ἀδελφῶν αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Ἰωάννης Ίωακειμίδαι, τέκνα τοῦ σπουδαίου ὑμνωδοῦ Κωνσταντίνου Ίωακειμίδου ὡς καὶ ὁ Παναγιώτης Χ' Ἐλευθερίου Ἐλευθερόπουλος εἰς Νέαν Κοκκινιὰν Πειραιῶς.

Ἄλλ' ἂν ἐκ τῆς διαρροῆς τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου εἰς ἄλλα μέρη αἱ οἰκογένειαι ἀπὸ 800 ἐμειώθησαν περὶ τὸ ἔτος 1830 εἰς 106 μόνον καὶ ἡ διοχέτευσις τῶν κεφαλαίων τῶν ἐπιχειρηματιῶν εἰς ἄλλα μέρη, ἐπέφερον τὴν παρακμὴν αὐτοῦ, ἡ ζωερὰ ὁμως φιλοπατρία καὶ τὰ χριστιανικὰ αἰσθήματα καὶ ἐθνικὰ ἰδεώδη τῶν ἐναπομεινάντων κατοίκων αὐτοῦ δὲν ἤρρησαν νὰ τονώσουν τὸ θάρρος των δι' ἀνασυγκρότησιν καὶ κατεύθυνσιν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ὡς Ἑλληνικῆς ἐν Τουρκίᾳ Κοινότητος διὰ μίαν νέαν ζωὴν.

Καὶ οὕτω, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκμῆς τῶν μεταλλείων τὸ χωρίον ἀπετέλει διαφόρους ἐνορίας καὶ εἶχεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς κτηματικῆς περιοχῆς αὐτοῦ Ναοὺς ὅπου ἐκκλησιαζόντο καὶ ἐτέλουν τὰς χριστιανικὰς αὐτῶν τελετὰς καὶ θρησκευτικὰς πανηγύρεις οἱ κάτοικοι κατὰ ἐνορίας, τὸν 19ον αἰῶνα συνεκρότησαν ἐνιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐνορίαν, μίαν Κοινότητα μὲ ἐν σχολεῖον καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰς τέχνας, τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου Βυζαντινὸς Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ μέρος τῆς Ἱστορίας τῆς παρούσης πραγματείας δὲν εἶχεν ἀρκετὸν χώρον διὰ τὸ φιλόχριστον ἐκκλησιαστικὸν τοῦ χωρίου, ἀπεφασίσθη ἡ δι' ἐργάνων τῶν κατοίκων ἀνέγερσις ἐπὶ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ναοῦ Ἀγίου Γεωργίου, Με-

ΠΟΝΤΙΟΙ ΣΕ ΑΓΩΝΕΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ

[Λάβαμε και δημοσιεύσαμε την ακόλουθη επιστολή:]

Φίλε κ. Διευθυντά,

Διαβάζω κατ' αὐτὰς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα «Τὰ μετὰ τὸν Ὀθωνα», τοῦ Τρύφ. Εὐαγγελίδη. Εἶδα στὴ σελίδα 452 μιὰ ὑποσημείωση ποὺ ἀφορᾷ τοὺς Ποντίους. Σὰς παραθέτω μιὰ συντομώτατη περίληψη ἀπὸ τὴ σελίδα 443—452 γιὰ νὰ συνδεθοῦν τὰ γεγονότα μὲ τὸ ὑπόψει σημεῖον. καὶ ἂν νομίζετε ὅτι ἐνδιαφέρει τὸ περιοδικὸ καὶ τὸ ἀναγνωστικὸ σας κοινὸ μπορεῖτε νὰ τὴ δημοσιεύσετε:

Κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—78 ἡ Ἑλλὰς ἀπεφάσισεν, ἐπὶ τέλους, νὰ κινηθεῖ κατὰ τῆς Τουρκίας.

Τὴν 21 Ἰανουαρίου τοῦ 1878 ὁ Ἕλλην. Στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Σκαρλάτον Σούτσον εἰσέβαλεν εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος. Ἡ ὅλη δύναμις τοῦ στρατοῦ ἀνῆρχετο εἰς 25.028 ἄνδρας, ἥτοι: πεζικὸν 18750 ἐξ ὧν εὐζωνοὶ 2751. Πυροβολικὸν 1843, 12 πυροβόλα (4 πεδινὰ καὶ 8 ὀρειβατικά). Ἱππικὸν 800, ἵπποι 558. Μηχανικὸν 1085 κλπ.

Ἀμα ὡς ἐφάνη ὁ Ἕλλ. Στρατὸς οἱ Τοῦρκοι τοῦ Δερβέν Φούρκα, 28 τὸν ἀριθμὸν ἀπεχώρησαν. Τὴν ἐπαύριον ὁ στρατὸς ἐφθάσεν εἰς τὰ περίξ τοῦ Δομοκοῦ. Εἰς τὰς 23 Ἰανουαρίου ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ Φρούριον Δομοκοῦ 800 Γκέγκηδες ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐφονεύθησαν μερικοί. Δικὸς μας ἕνας τραυ-

ματίας. Αἰχμάλωτοι δύο Τοῦρκοι ἱππεῖς καὶ δύο ἄλλοι νεκροί. Καὶ ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθῇ ὁ στρατὸς μας κατὰ τοῦ Δομοκοῦ, ἐπείγουσα διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως, κατόπιν πιέσεως τῶν λοιπῶν δυνάμεων, καθώριζεν ὅπως ὁ στρατὸς ἐπιστρέψῃ ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὰς βάσεις του.

Ἀλλὰ τότε πολλοὶ ἐλιποτάκτησαν καὶ ἐγραψαν εἰς τὸν Σκαρλάτον ὅτι μένουν ἐκεῖ διὰ νὰ προστατεύσουν κατὰ δύναμιν τοὺς κατοίκους ἀπὸ τοὺς ἐξαγριωθέντας μονσουλμάνους καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα θὰ ἐπανέλθουν καὶ εἶναι πρόθυμοι νὰ ὑποστοῦν κάθε ποινήν. Οὗτοι ἠνώθησαν μὲ 73 ἐθελοντὰς καὶ κατόπιν ἦλθον εἰς τὴν Δραμάλαν καὶ ἄλλοι 96 ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ὡς καὶ ἐθελονταὶ φοιτηταί. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ ἐκ Τραπεζοῦντος ἀδελφοὶ Κωνσταντῖνος καὶ Ἀριστείδης Ἱεροκλῆς. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ἐγραψεν ἡμερολόγιον. Τοῦτο τὸ εἶχεν ὁ ἐν Βραῖλα ἀργότερον καθηγητῆς Ἀριστείδης Ἱεροκλῆς, διευθυντῆς ἰδιωτικοῦ Λυκείου, τοῦ «Φωτός», ἐχρησιμοποίηθη δὲ ἀπὸ τὸν συγγραφεὰ τῆς ὑπ' ὀψει ἱστορίας Τρ. Εὐαγγελίδην. Ἐπίσης καὶ ὁ Τραπεζοῦντιος Σοφοκλῆς Τριανταφυλλίδης, υἱὸς τοῦ συγγραφέως τῶν «Ποντικῶν» καὶ τῶν «Φυγάδων», ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πηλίου.

Μὲ φιλικοὺς χαιρετισμοὺς

ΡΘ. Ν. ΜΠΑΛΛΗΝΟΣ

Καβάλλα 20-11 45

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΧΑΛΔΙΑΣ

Τοῦ Γ. Θ. ΚΑΝΔΗΛΑΡΗ (ΚΑΝΙ)

Κοροξά (ή), ὁμογενὲς χωρίον, ἐπὶ ὁμωνύμου ποταμίου, πηγάζοντος ἐκ τοῦ ὑπερθεν αὐτοῦ Λαμπαδίου δρους Ταύρου μὲ 45 οἰκογενείας καὶ συνωκίσθη ἐκ τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ αὐτῆς Ἰωάννου Κουρκουᾶ, γόνου τῆς διασῆμου ἐπὶ Κομνηνῶν τιμαριωτικῆς οἰκογενείας τῶν Κουρκουάδων, ὅστις καὶ τὸν πρῶτον ἐν

γαλοπρεποῦς Ναοῦ ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα τιμωμένου, διὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετάς.

Ἦρκεσε νὰ περιέλθῃ ἡ ἀπόφασις τῶν αὐτῆ εἰς γνῶσιν τοῦ ἐν Κων)πόλει διαμένοντος τότε ἐπιλέκτου τέκνου τῆς Κοροξένης ἀειμνήστου Παναγιωτάκη—εφέντη Ἀβραμίδου ἢ Ἐξακουστοῦ, (περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὑποσημείωμα τῆς σελίδος 414) ὅστις ἦτο εὐνοούμενος τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἔσπευσε νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς ἐν πλήρει ὁμονοίᾳ καὶ συμπνοίᾳ ἐνεργοῦντας συμπατριώτας του, μὲ Σουλτανικὴν ἀδειαν (Φιρμάνιον) ἀνεγέρσεως Ναοῦ, καὶ ἤρχισεν ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἀρχιτέκτονος (Οὐστάμπαση) Τζομῆ. κατοίκου Κοροξένης μὲ κτίστας ἐπίσης κατοίκους τοῦ χωρίου.

αὐτῇ ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἱδρυσε κατὰ τὰς ἱστορικὰς σημειώσεις τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας Ἀθανασίου Σουμελίδου. Μετὰ τὸ 1829 πολλοὶ ὁμογενεῖς τοῦ χωρίου Ζερμούδα κατέφυγον καὶ κατώκησαν ἐκεῖ. Πλησίον τοῦ χωρίου, ἐπὶ γραφικοῦ λόφου, ἔχει λαμπρὰν Σχολὴν καὶ ναὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνης, ὅπου κατ' ἔτος ἐτελεῖτο μεγάλη πανήγυρις. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεκρίθησαν ὡς ἀριστοὶ ἔμποροι καὶ κτίσται ἐν Κριμαίᾳ.

Κουλάτ δάγ [τό]. Ὅρος ὕψηλόν, ὕψους 2800 μ. ὁ Θήχης τοῦ Ξενοφώντος μὲ τὴν ὁροσειρὰν τοῦ Καρακαπάν, ἀδιάβατον τὸν χειμῶνα· τὸ ξαρ ἐνταῦθα διήρχοντο τὰ ἐκ Περσίας μέσον Ἐρζερούμης καρσάβανισ. Περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τοῦ δρους τούτου οὐδεὶς θετικῶς γνωρίζει τι, καὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Κωνστ. Παπαμιχαλόπουλος (ἐν τῇ Περιηγῇ του, σελ. 127) «πλείσται ὑπάρχουσιν ἀμφιβολίαι καὶ ἀμφισβητήσεις, πλείστα δὲ ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν καὶ γράφονται ἔτι καὶ νῦν». Ὁ Ξενοφὼν ὀνομάζει

τὸ ὄρος Θήχης καὶ θέτει αὐτὸ εἰς τὴν χώ-
ραν τῶν Σκυθηνῶν. Δ. ὁδωρὸς ὁ περιηγητὴς
καὶ περιφημὸς γεωγράφος γράψας 350 ἔτη
μετὰ τὸν Ξενοφῶντα ὀνομάζει τὸ ὄρος ἐκεῖ-
νο Χήνιον. Ὁ δεινὸς Γερμανὸς γεωγράφος
Κήπερτ τίθησιν αὐτὸ ὅπου τὸ νῦν τοῦρ
κιστὶ καλούμενον Κουλάτ δ' αὖ ἐν τοῖς
ὀρίοις Χαλδείας καὶ Ροδοπόλεως. Ὁ
Κώχ ἀλλαχοῦ καλεῖ αὐτὸ Κασκάρ τάγ.
Ὁ Μηνᾶς Χαμουδόπουλος, γράψας ἀξιό-
λογον γεωγραφίαν τῶν μερῶν τούτων
καλεῖ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄρος Δζεμίλ
δ' αὖ μὲ ὕψος 2800 μ. καὶ ἐνούμενον με-
τὰ τοῦ Κουλάτ δ' αὖ. Ὁ Σάββας Ἰωαννί-
δης (ἐν τῇ Ἰστ. καὶ Στατ. Τραπεζ. σελ.
13) θέτει αὐτὸ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν
ἐντεῦθεν εἰς τὸ ὑπεράνω τοῦ Βατοῦμ
ὄρος τὸ λεγόμενον Κατιυλί δ' αὖ. Πολλοὶ
τῶν ἐν Τραπεζοῦντι λογίων, ὥς ὁ αἰεί-
μνηστος Ἀριστείδης Ἱεροκλῆς, οἱ ἱατροὶ
Ἄνδρ. Μεταξᾶς, Μιλτιάδης Παπαδόπου-
λος καὶ Ἀλκιβιάδης Σουμελίδης ἐπί-
στευον ὅτι ἔκειτο εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν
διέυθυνσιν τῆς Τραπεζοῦντος, χωρὶς νὰ
ὑποδείξωσι θετικῶς καὶ τὴν τοποθεσίαν
αὐτῶν, ὥς κατὰ τὸ 1909 ἐν Τραπεζοῦντι
συνεζητήσαμεν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.
Οἱ ἱατροὶ Μεταξᾶς καὶ Παπαδόπουλος
ἀποτελέσαντες τὴν συνοδείαν τοῦ Πα-
παμιχαλοπούλου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς
Τραπεζοῦντος ὑπεσιήριζον τὴν ἀποψίν
των. Ὁ τελευταῖος ὁμῶς ἀργότερον δι'
ἐπιστολῆς του ἐκ Τραπεζοῦντος πρὸς τὸν
ἐν Ἀθήναις ἐπανακάμψαντα Παπαμιχα-
λόπουλον ἐδήλωσεν, ὅτι εἰς ἀπόστασιν
15 ἢ 17 ὥρων τῆς Τραπεζοῦντος Μ. Α.
ὑπῆρχε τὸ Παρχάριον Χουζᾶ Μεζαρίν,
ἥτοι μνημεῖον τοῦ διδασκάλου, ὅπερ οἱ
ἡμέτεροι Θήτιν ἀποκαλοῦσι, καὶ ὅτι ἀπὸ
τοῦ μέρους τούτου φαίνεται ἡ θάλασσα
καὶ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει χειρόκτιστον
παμπάλαιον μνημεῖον ἐν εἰδή βωμοῦ καὶ
ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ Θήχη τοῦ Ξενοφῶν-
τος. Ὁ Φίλιππος Π' Α. Χειμωνίδης θέτει
αὐτὸ εἰς τὴν περιφέρειαν Σάντας εἰς τὴν
θέσιν Ἀεζιγιαρέτ τὴν ὑψηλοτέραν καὶ
χιονοσκεπὴ κορυφὴν τῶν ὀρέων τῆς Σάν-
τας, ὅπερ ἄλλως λέγεται καὶ τὸ Ροῦχίν
μετὰ δύο ὁφρῦδά καθότι πάντοτε φαί-
νονται χιόνες ὡς δύο ὁφρύες ἀνθρώπου,
καὶ ὅπου ὑπάρχει ἀρχαῖος βωμὸς λεγό-
μενος τουρκιστὶ ζιγιαρέτ = τόπος προ-
σκυνηματος. Οἱ λόγιοι πατέρες τῆς Μο-
νῆς Σουμελᾶ, προεξάρχοντος τοῦ προη-
γουμένου Χ' Παρθενίου Σπινθηροπούλου
ἐδείκνυν αὐτὸν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ἔ-
ναντι τῆς Μονῆς Σουμελᾶ ὀροσειρῶν.
Ἄλλ' ὁ Παπαμιχαλόπουλος, ἀκάματος
ἱστορικὸς καὶ διονυχιστὴς τῆς ἀληθείας,
ἀνελθὼν ἐκεῖ δὲν εἶδε τὴν θάλασσαν. Ὁ
ἡμέτερος γλωσσολόγος καὶ ἐν Ἀθήναις

φιλολογῶν κατὰ τὸ 1903 ἐκ Χάκαξας τῆς
ἐπαρχίας Χαλδείας Χαρ. Ἀνδρεάδης ἢ
Παυλάντης θέτει αὐτὸ εἰς τὴν θέσιν τῆς
περιφέρειας Γιαγμούρ δερές εἰς τὸ χω-
ρίον Ταντουρλούκ καὶ ἀναλύων λεπτο-
μερῶς τὸ ζήτημα λέγει ὅτι τοῦτο ὑπῆρ-
χεν ἐκεῖ ὅπου ἐτελείωσαν αἱ πεδιάδες
τῆς Βαῖβούρτης ἢ τῆς Γυμνιάδος τοῦ Ξε-
νοφῶντος καὶ ἤρχισαν τὰ ὄρεινά μέρη
τοῦ Κοβάσ' καὶ τῆς Ἀργυρουπόλεως. Ὁ
σεπτὸς πρῶην Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν
κ. Χρύσαιθος Φιλιππίδης συμφωνῶν πρὸς
τὴν γνώμην τοῦ γεωγράφου Διοδώρου,
συγγενεύουσιν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Χαρ.
Ἀνδρεάδου, θέτει τοῦτο εἰς μίαν τῶν
ὑπωρείων τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Πα-
ρυάδρου Καβούκ τὰν ἐν τῇ περιφερείᾳ
Τεχέ ἢ Χήνιου εἰς ὕψος 2600 μ. καὶ ὅπου
τὸ ὄρος Θήχης, ἐξ οὗ οἱ Μύριοι εἶδον τὴν
θάλασσαν. Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας
τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου Δημ. Γ. Ἀ-
ποστολίδης παραδεχόμενος τὴν γνώμην
τοῦ Κήπερτ καὶ ὑποδεικνύων τὴν γραμ-
μὴν Βαῖξούρτ, Μουρατχάν, Λερίου, Ἰμέ-
ρας καὶ Ἀγίου Ζαχαρίου καταλήγει εἰς
τὸ Κουλάδ-τάγ, ὁπόθεν φαίνεται ἡ θά-
λασσα καὶ ὅθεν ἠκούσθη ἡ χαρμδύσινος
φωνὴ «θάλαττα, θάλαττα», παραδέχεται
τοῦτο ὡς τὸν Θήχην τοῦ Ξενοφῶντος.
Τὸ ὅτι μερικοὶ θέλουσι νὰ εἰπωσιν ὅτι
τὸ ὄρος Ζύγανα τυγχάνει ὁ Θήχης, ὅπερ
ἐν συνδυασμῷ ἀναγράφει καὶ ὁ Παπα-
μιχαλόπουλος, πλαιηθεὶς ἐκ τῶν ὑπολο-
γισμῶν τοῦ Χαρ. Ἀνδρεάδου, τοῦτο τυγ-
χάνει λελανθασμένον καὶ ἐπισηφές διό-
τι εἰκοσάκις καὶ ἐν εὐδίᾳ ἡμέρᾳ διήλθον
τὸ ὄρος τοῦτο καὶ δὲν εἶδον τὴν θάλασ-
σαν, καίτοι ἔλοβον καὶ τὴν ὑψηλοτέραν
πρὸς τὴν Μούζαιναν ἄγουσαν. Ἐπειτα
εἰς τὰ πέριξ φαραγγῶδη ἐκεῖνα μέρη
δὲν ὑπῆρχον χωρία ὅπου : «Οἱ Ἕλληνες
ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς
κώμαις καὶ τὰ ἐπιτήδεια πολλὰ ἐχούσας»
ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ὄρος Ζυγός ἢ Ζύγα-
να δὲν εἶναι ὁ Θήχης. Τοῦτο βεβαιοῦται
καὶ ἐκ τοῦ ὅτι : «ἀφοῦ ἀπὸ Ζύγαναν εἰς
Χαψίκιοι ὑπῆρχε δρόμος 4 ὥρων ἀνώ-
μαλος καὶ δάση δυσπέραστα, συνεπῶς
καὶ αἱ διαβάσεις τῶν μερῶν ἐκείνων
λίαν ἐπικίνδυνοι, ὅχι μόνον εἰς τοὺς χρό-
νους ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡ-
μᾶς. Εἰς αὐτὸ τὸ λάθος ἔπεσε καὶ ὁ Στά-
θης Καραβίας, παραδεχόμενος σὺν τῇ
γνώμῃ πολλῶν τὴν Βαῖβούρτην ὡς τὴν
Γυμνιάδα, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρα-
σμα ὅτι τὸ ὄρος Ζύγανα εἶναι ὁ Θήχης,
ἀπόστασις 130 χιλμ. Ἡ γνώμη αὕτη ἐκ-
πίπτει, διότι εἰς τὰ δύσβατα ἐκεῖνα μέ-
ρη, στρατὸς ταλαιπωρημένος ἀπὸ τὴν πο-
λυχρόνιον πεζοπορίαν καὶ τὰς μεγάλας
κακουχίας, τὴν ἑλλειψιν τροφίμων καὶ
τοὺς συνεχεῖς πολέμους πρὸς τοὺς ἐχ-
θρούς, δὲν ἠδύνατο μετὰ τὰ μεταφορικὰ
μέσα νὰ ποιήσῃ πορείαν πέντε παρα-

σαγγῶν ἢ 25 χιλιομέτρων καθ' ἑκάστην. "Αρα δὲν εἶναι τὸ ὄρος Ζύγανα ὁ Θήχης, ὅπερ δυστυχῶς παραδέχεται καὶ ὁ Μιχ. Μεταλλεῖδης ἐν τῇ μελέτῃ του τὰ Κιότζια («Ποντιακὰ Φύλλα», ἀρ. 15 σελ. 141). Οὕτε καὶ ὁ "Αγιος Παῦλος τῆς Αὐλίας, ὡς πολλοὶ λόγιοι ἐν Μεσοχαλδίᾳ διατείνονται καθότι τὸ 1901 μετὰ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας Θωμᾶ Παυλίδου καὶ τοῦ ἀληθμονήτου διδασκάλου "Ηλία Μελανοφρύδου, πατὴρ τοῦ συνεργάτου Παντελῆ Μελανοφρύδου καὶ Παύλου Παπαδοπούλου, περιερχόμενοι τὰ χωρία τοῦ π. Γσίτης καὶ "Αμπρικάντων χάριν σχολικῶν ἐξετάσεων ἀνήλθομεν εἰς τὰ ὑψηλότερα παρχάρια τοῦ "Αγ. Παύλου δὲν εἶδομεν τὴν θάλασσαν, οὔτε διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, οὔτε διὰ τηλεσκοπίου, καίτοι ἡ ἡμέρα ἦτο εὐδία, ἐπειδὴ παρεμπόπτουσιν εἰς τὸ μέσον τὸ ὄρος Ζύγανα καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Καρχακπᾶν. Καθὰ δὲ μὲ διεβεβαίωσαν ἱκανοὶ διανοούμενοι Κρῶμναῖοι καὶ τοῦ Χαψίκιοι, τὸ ὄρος Θήχης εἶναι ὁ "Αγιος Παῦλος τῆς Κρῶμνης, ὕψους 2600 μ., ὁπόθεν φαίνεται ἡ θάλασσα καὶ ὅτι τὸ ὄρος τοῦτο εὐρίσκεται δι' ἓνα ταχυποροῦντα εἰς 4 ὥρῶν ἀπόστασιν ἐκ Τραπεζοῦντος, ὅπερ ἀναληθές, διότι ἀπέχει 12 ὄλας καὶ πλέον ὥρας καὶ παρεμπόπτουσι φάραγες, χαράδραι, ρύακες καὶ ποταμοί, οἵτινες ἐβράδυνον τὴν κάθοδον τῶν Μυρίων εἰς Τραπεζοῦντα καὶ μάλιστα ἐν βαρεῖ χειμῶνι, ὡς ὄντος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου καὶ κατόπιν πολέμου πρὸς τοὺς Μάκρωνας καὶ Τσανούς. "Οτε δὲ κατὰ τὸ 1924 κατηρχόμεθα μετὰ τοῦ ἀτμοπλοίου «Καβάλλα» εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀνταλλάξιμοι καὶ εἴχομεν συμπλωτήρας τοὺς εἰς τὰ βουνὰ τῆς Σάντας ἀνταρτικῶς κατὰ τῶν πέριξ Τούρκων μαχομένους ἀείμνηστον Εὐκλείδην Κούρτογλην καὶ συνάθλους, οἱτοὶ μὲ διεβεβαίωσαν, ὅτι διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ εἶδον ἐκ τοῦ "Αξιγιαρὲ τοῦ Σταυρίου τὴν Τραπεζοῦντα εἰς τὸ τμήμα τοῦ Λεοντοκάστρου (κ. Κιοζέλ-σαράϊ) καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι κινούμενα πλοῖα.

"Οτι δὲ μερικοὶ θέλουσι νὰ γνωρίσωσι τὸ Καράκαπᾶν ἢ Μέλαν "Ορος ὡς τὸν Θήχην προστρέχοντες εἰς τὴν λαϊκὴν μῦσαν :

"Εξέβα σὸ Καρχακπᾶν κι' εἶδα τὴν Τραπεζοῦνταν,

"Εμορφοὶ κάθουν σὸ Μεϊτᾶν κι' ἄδχεμοὶ σὴν Δαφούνταν,

εἶναι ἴδιον τῆς φαντασίας τῶν καθότι ἡ δημώδης μῦσα ἀναφέρει οὐχὶ τὸ Καρχακπᾶν, ἀλλὰ τὸ Μπῶζ-τεπέ, δηλ. τὴν νοτιοτέραν ἐνορίαν τῆς Τραπεζοῦντος Θεοσκεπάστου, ὁπόθεν φαίνεται ἡ θάλασσα. Καὶ ἐπειδὴ αἱ παραδόσεις δὲν εἶναι γνωμαὶ ἀτομικαὶ καὶ ἐπηρεαζόμεναι ἐξ ἐγώμοιο, ἀτομισμού ἢ ἰσχυρογνωμοσύ-

νης, ἀλλ' ἀπηχῆσεις τῆς φωνῆς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ, διὰ τοῦτο εἶναι πάντοτε προτιμητέαι. Τοῦτο τὸ καταρρίπτει καὶ ὁ κατὰ τὸ 1865 ἐν Τραπεζοῦντι διατελέσας ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος Παναγιώτης Ματαράγκας, ὅστις ποιήσας ἐκδρομὴν εἰς Ἀργυρούπολιν δι' ἔθνικόν σκοπὸν ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ "Ορους Καρχακπᾶν καὶ μὴ ἰδὼν τὴν θάλασσαν, ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματός του :

"Εκ τοῦ ὄρους τούτου λέγουν
εἶδε τ' ὄμμα τῶν Μυρίων
τὸ θαλάσσιον πεδῖον.

"Επὶ ὅλων τούτων ἐκφέρω τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, ὅτι ὁ Θήχης εἶναι τὸ Κουλάτ-δᾶγ τὸ σημερινὸν Ἀε-Σέρ Μπογαζι ἢ Ἀγία Σωρὸς, τὸ ὑπὲρ τὸ χωρίον Σταυρί, ἀφοῦ τὸ προέκρινε καὶ ὁ διάσημος γεωγράφος Κήπερτ καὶ παρεδέχθησαν οἱ πλείστοι τὴν γνώμην του, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐκ Σταυρίου μητρόθεν καταγόμενος καὶ μεγάλως συντελέσας εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν τῆς ἱστορίας τοῦ Πόντου Πανάρετος Τοπαλίδης Βαζελιώτης, γράψας κατόπιν ἐπιτοπίου ἐπισκέψεως καὶ μελέτην ἀξιόλογον περὶ τῆς θέσεως «Θήχης» ἐν τῷ Κουλάτ-δᾶγ καὶ δημοσιεύσας αὐτὴν ἐν τῇ Μεγ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Διότι ἀφοῦ κατὰ πλείοτέραν γνωμοδότησιν ἡ Βαῖ-βούρτη εἶναι ἡ Γυμνιάς, σχηματίζω τὴν πεποιθήσιν, ὅτι τὴν πεδιάδα τῆς Βαῖ-βούρτης, Βαρζαχάν, Γατράχ, Γαβούλ δᾶγ διήλθον εἰς δύο ἡμέρας μὲ πορείαν καθ' ἑκάστην 30 χλμ., τὴν δὲ λοιπὴν θρεῖνὴν διάβασιν Μουράτ Χάν, Κοάς, Λερί, Ἰμέρας, Ἀγίου Ζαχαρίου καὶ Κουλάτ εἰς τρεῖς ἡμέρας, μὲ πορείαν καθ' ἑκάστην 22—23 χιλιομέτρων. "Επειτα ἀφοῦ εἶχον ὁδηγὸν Μάκρωνα, γνωρίζοντα καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ὁδοὺς, δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἄλλην ὁδόν, εἰμὴ τὴν δημοσίαν λεωφόρον Κουλάτ-δᾶγ, ὅπου τίθενται καὶ αἱ Πύλαι τοῦ Πόντου τὸ σημερινὸν Σταυρί Μπογαζίν, αἱ διὰ τῶν αἰώνων διαιωνισθεῖσαι καὶ εἰς τὰ δημώδη ἄσματα, τὴν ἱστορίαν τῶν Γαβράδων, καὶ ὅθεν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τῶν Κομνηνῶν χρόνους, διήρχοντο αἱ λεγεῶνες τῶν ἀγούρων καὶ παληκαρίων τῶν ἀκριτικῶν ὀρίων, καὶ ἡ μεγάλη λεωφόρος ἐκ τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἦν διήρχοντο τὰ ἐκ Περίας καραβάνια καὶ τὰ ἐκ Καρδουχίας πόλμνια, μέχρι τοῦ 1873, ὅτε ἠνοίχθη ἡ δημοσία «*βασιλική*» λεγομένη ὁδὸς καὶ ὅπου κατὰ τὸν Σάβ. Ἰωαννίδην (ἱστορ. καὶ Στατ. Τρ. σελ. 64) παρὰ τὴν θέσιν Κεράσιον, γνωρίζμενον ἔτι καὶ νῦν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, οἱ ἄλκιμοι καὶ πολεμοχαρεῖς Χαλδαῖοι καὶ Ματσουκαῖοι συνέλαβον αἰχμάλωτον τὸν κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος ἐκστρατεύσαντα ενεργητικώτατον καὶ δραστήριον στρατηγὸν Τανισμᾶν Γαζή Μελίκ, υἱὸν τοῦ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογή (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

- 83 'Αχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, πάω μὲ τοῖ παιδάντας,
 ἄν ῥη; τύχην καὶ κλώσκουμαι, θὰ 'λέπ'ς πολλὰ χαράντας.
 484 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτάν, μακρὰ σὴν ἔρημίαν
 δώστε μας τὴν εὐχὴν ἔσουν νὰ ἔρχουμες ὅλ' μίαν.

Β'.

- 485 Βαγγάλεν π' ἄν δεβάσκειται κανεῖς ὥτ' ἵν' ἐλθ' νῆ
 γιὰ τὴν ἀγάπ' τὸ ἔρημον, πολλοὶ ψὴν παραδίγ'νε.
 486 Βαί ἔμέν, μάννα, βαί ἔμέν, ἀρώστια σουμών'με
 ἄν θὰ εὐρήκ' μ' ἄδ' σὸ χάλ', ἄμ' ἄν θὰ θανατών'με.
 487 Βάλεν ἕναν ποτήρ' χρυσὴν καὶ φέρο με ἄς πίνω
 τερῶ σε, τρομαίξ' τὸ χέρι μ' τ' ἡμ' σὸν ἄπάν'ι-μ' ξύνω.
 488 Βάλεν σὰ χέρε' σ' μάλαμαν, σὸν κόλφε' σ' τὴν ἀγάπην
 σ' ὅλ' φαίνεται τὸ μάλαμαν, σ' ἔμέναν ἡ ἀγάπη.
 489 Βάλεν σὴν πόρτα σ' καρακίδ', σὸ παραθύρι σ' σκάλαν
 σὴν πόρτα σ' δὸς με φίλεμαν, σὸ παραθύρ' τὸ ἀγκάλαν.
 490 Βάλλω τὰ ματογάλα μου, τὸ γράμμα σ' νὰ δεβάζω
 καὶ ἄσ' σὸ γράφ'ς δὲν 'κ' ἔγροικῶ, τὸ κιφάλι μ' 'νεγκρίζω.
 491 Βάλλω τὴν κμενιτζή μ' ρεχίν, δανείσκουμαι παράδας
 ἐποῖκαν ἄτα καλατζήν, [σὰ τρία] μαχαλάδας.
 492 Βάλ'τε σὸ χερόπο σ' δαχτυλίδ', ἄμ' σὸν σουμαδεμέντσα.
 ἄλλαξον ἄτο μετ' ἔμέν, μ' εἶσαι καταραμέντσα.
 493 Βάλ'τε τὸ τραπέζ' καὶ κάθουμαι κ' ἐσὺ παραμερείς με
 μ' ἔθαρῃς ἔρθα γιὰ φαεῖν, τέρ' μὴ κακοκαρδίης με
 494 Βαράσκουμε τὸ δούλεμαν, ἔχ' ἄτο ἀγγαρείαν
 γιὰ τ' ἄτο ἔκατήντησα, ἄδ' σὴν ἔφτωχίαν.

Σουλτάνου τοῦ 'Ικονίου 'Αλλαδὶν καὶ εἰς
 τὴν Τραπεζοῦντα ἡγαγον.

"Επειτα δὲν ὑπάρχει ὑψηλοτέρα κορυ-
 φὴ ὑπὲρ τὰ 2800 μέτρα τοῦ Κουλάδ-δ'αγ
 ἐν τῇ περιφερειᾷ ἐκείνῃ, ὅθεν ἡ θάλασσα
 νὰ εἶναι ὁρατὴ.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης μου σημειῶ
 καὶ τοῦτο ὅτι ἀπὸ τοῦ Κουλάτ δ'αγ καὶ
 πέραν εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη ἐπιχωριά-
 ζει τὸ ροδόδενδρον ἢ ἀζαλέα (τσιφιν),
 ἐξ οὗ παράγεται τὸ μαινόμενον (ζαντόν)
 μέλι, ἐξ οὗ φαγόντες οἱ Ἕλληνες τοῦ
 Ξενοφῶντος ἐμεθύσθησαν, ἐνῶ πέραν τοῦ
 Κουλάτ δ'αγ καὶ εἰς τὰ Ζύγανα, ὅπερ
 πολλοὶ θέλουσι νὰ γνωρίζωσιν ὡς Θήκην,
 σπανίζει τὸ φυτὸν τοῦτο.

"Οσον ἀφορᾷ περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέ-
 ξεως Κουλάτ-δ'αγ. ὁ φίλος συνεργάτης
 καὶ προσφιλὴς συνάδελφος Δ. Κ. Παπα-

δόπουλος-Σταυριώτης, ὡς μὲ διεβεβαίω-
 σεν ἐξ ἐπιτοπίων ἐρευνῶν, καὶ ἄς προτί-
 θεται νὰ συμπεριλάβῃ ἐν τῷ περὶ τῆς
 ἱστορίας τοῦ Σταυρίου ἔργῳ του, ἡ λέξις
 Κουλάτ παράγεται ἐκ τοῦ Κολὰ ἄδ δηλ.
 ἐπιτήρησε τὸν ἵππον σου, ὅπερ ἀπέτεινε
 διαβάτης πρὸς διερχόμενον ἐκεῖθεν ἕτε-
 ρον διαβάτην μὲ τὸν κατάφορτον ἵππον
 του, ὅστις καὶ κατέπεσεν ἐκεῖ ἐκ τοῦ
 ὑπερμέτρου φόρτου καὶ ἔδωκε τὴν ὀνο-
 μασίαν του εἰς τὴν περιοχὴν, ἢ ἐκ τοῦ
 ἐρωτήσαντός τινος πόση ἢ ἀπόστασις
 τῆς διόδου τοῦ ὄρους, ἕτερος ἀπήντησεν,
 τόση ἢ διόδος ὅση καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἀγ-
 κῶνος τῆς χειρός. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν
 διαβάτης διερχόμενος ἐκεῖθεν συνεστήθη
 ὑπ' ἄλλου διαβάτου νὰ προσέχη τὸν ἵπ-
 πον του, ὡς ἐκ τοῦ φόβου τῆς καταρ-
 ρεύσεως τῶν πολλῶν χιονοστιβάδων.

- 495 Βαραχλαεύς τὸν πρόσωπο σ' καὶ μὲ τὰ πογιαμάδας
μετ' ἅτ' ἔλτ' νὰ γαντουρεύς, τῇ χώρας τοῖ γιοσμάδας.
- 496 Βαραχλαεύς τὸν πρόσωπο σ' κι ἀλείφκεσαι πογιάν-ι
καὶ πῶς νὰ ὀρχοῦμαι κάθουμαι, ἐγὼ σ' ἔσὸν τὸ γιάνι ;
- 497 Βαρέα εἶν' τὰ λόγια σου θαρρεῖς ἄμον λιθάρα
ν' ἄλίζ'νε καὶ πασιών'νε σε, σὰ μαῦρα τὰ πιθάρα,
- 498 Βαρέα μὴ ταράουζ'νε καὶ σ' ἔμὸν τῇ δουλείαν
ἔχασα τὸν λοαρχαίμό μ', ἐκόπεν κ' εὐλοῖα μ'.
- 499 Βαρέα μὴ χολᾶδκεσαι, καλὰ λέγ'νε σε Κῶτα !
'κ' ἐσέγκες νερον σὴν διρβάν, ἔκαψες τὰ κορκότα !
- 500 Βασιλέα μ', γιὰ πρόσταξον καὶ στεῖλον καὶ πολίτᾳ
νὰ γυναικίζ'νε οἱ πεκιάρ', νὰ χαίρουν τὰ κορίτζα.
- 501 Βάστα, καρδιά, βάσταξον, μὴ δεῖξ' ἀδυναμίαν
νὰ μὴ νοῖζ' σε ἡ σεβτιά, τὸ κακὸν ἄρρωστία.
- 502 Βάσταξον, κάρδα μ', βάσταξον, παδκεῖντο 'κ' ἐπορεῖς-ι ;
καὶ ντό πολλὰ ἐφούσκωσες, ἀπέσ'-ι· μ' 'κ' ἐχωρεῖς-ι
- 503 Βάψον τὰ μάγ'λα σ' κέκκινα, τ' ὀφρυδά σ' τουρουνιζία
καὶ ὠρό' τ' ἀναλλαγάδα σου, ὅλον τὰ πιρινιζία.
- 504 Βάψον τὰ χεῖλα σ' σὴν πογιάν, τὰ νύχ' σ' σὴ δινέαν
π' ἐλέπ'νε σε νὰ καίονταν, νὰ γίν'ντανε μανέαν.
- 505 Βέχω, βέχω, ξεροβέχω—σὴ σεβτιὰν ἀποπίσ' τρέχω
ἄρρωστί' ἀποπέσ' τρώει με—'κ' ἐγὼ ἄθαρρῶ τιδὲν 'κ' ἔχω.
- 506 Βοήθα, Παναγία μου, ἐμὲν τὸν ὀρφανόν-ι
καὶ γλύτωσο μ' ἄσ' σὴν πελάν κι ἄσ' ἄοῦ τὸ κακόν-ι.
- 507 Βοήθα, Παναγία μου, τ' ἐμόρφα τὰ κορ'τζόπα.
πρὶν χάτ' ἢ ἐμορφαῖδα 'τουν, νὰ γίν'νταν νυφαδόπα.
- 508 Βρέξον τὸ μαντηλόπο σου καὶ θέκον σὸ καρδόπο μ'
τ' ἔσὸν ἢ σέβτ' ἄμον χαβά, καίει καὶ μανίζ' τὸ ψόπο μ'.
- 509 Βρέχει, βρέχει, βρεχανίζ'—καὶ τ' ἀμάραντα γυαλίζ'
ἢ κοσσάρα κακκανίζ'—καὶ ἢ γραῖα τηγανίζ'
τ' ἀγουρόπα τρῶν χορτάζ'νε—τὰ κορ'τζόπα δοκιμάζ'νε
παῖξον τῇ λύρα σ' [Στυλίκο]—καὶ τὰ χέρα μὴ τρομάζ'νε.
- 510 * Βρέχει, βρέχει δυνατὰ—σὸ χωράφ' τῇ Κωσταντᾶ
ντὸ Θεοῦ ὀργὴν ἔτον—'κ' ἐγροικᾶ νὰ σταματᾶ.
- 511 Βρέχει, βρέχει καὶ βρέχουμαι, φοοῦμαι θὰ ψυχοῦμαι
κι ἄδὰ γιαιτροὶ 'κ' εὐρίουνταν, ἄλλο πῶς θὰ λαροῦμαι ;
- 512 Βροντᾶ καὶ 'στράφτ' ὁ οὐρανὸν καὶ βρέχ' μὲ τὰ σταμνία
κ' ἢ χαλαρδία 'χάλασεν τῇ Σταυρί' τὰ κεπία.
- 513 Βροντᾶ καὶ 'στράφτ' ὁ οὐρανὸν καὶ ξύν' καὶ τὸ χαλάζι
κι ὁ κόσμος ἄσ' σὸ φόβον ἄτ' σὸν τόπον ἄτ' τρομάζει.
- 514 Βροντᾶ καὶ 'στράφτ' σὸν οὐρανὸν κ' ἢ γῆ ὅλεν φωτάζει,
σκοτία πίσσα ἀποπίσ', ἔρται κι ὅλα ὀκεπάζει.

Γ'.

- 515 Γαμπρέ, τὸ φοῦστρον ντ' ἔφας μ' εὐτάς ἄτο ἰνκίარი
σὸν κόσμον κι ἄλλ' πολλοὶ εἶναι, ἄμον ἔσεν πεκτάροι.
- 516 * Γάπεσα, ἐγάπεσα—σεβτιμ πὶρ τανεσινὶ
ἢ 'παντρία μίαν ἐν'—σέτ' τα ἄλ εἰσινί.
- 517 Γαρδί, γαρδί χορεύομε, τεροῦμε τ' ἕναν τ' ἄλλο
ἀκόμαν ἕναν εἶπα σε, θὰ λέγω σ' ἕναν κι ἄλλο.
- 518 Γιαγκούν' π' ἔχ' σὴν καρδίαν ἄτ', τραβωδίας δεβάζει
ὅσον πολλὰ δεβάζ' ἄτα, κι' ἄλλο πολλὰ θαμάζει.

- 519 Γιαγκούν' π' ἔχ' σὴν καρδίαν ἄτ', φουσκών' κι ἀποφουσκώνει
κανείς τιδὲν μὴ λήθ' ἄτον καὶ καλατζήν 'κὶ 'σκώνει.
- 520 Γιὰ ἔλα, κόρ', μ' ἐντρέπεται καὶ πέ με ντό θὰ λές με,
τὸ φέρισμο σ' 'κὶ δέχουμαι ἕναν πελάγ'ν θὰ φέρ'ς με.
- 521 Γιὰ ἔλ' ἄς τερω ντό κείνταν ἄφκὰ σὸ σπαλερόπο σ' ;
καὶ ἄφ'ς μ' ἄς ἐξῆν' ἄτα, νὰ λελεύω τὸ ψόπο σ'.
- 522 Γιὰ ἕναν ψευτοφίλεμαν ἕναν λίραν ἐδέκα
καὶ γιὰ τ' ἄτὸ σὸ ψόπο μου, τρανὸν γομάρ' ἐδέκα.
- 523 Γιὰ μάλιστα ἡ μαννίτσα σου γιὰ δάβολος ὁ κύρη σ'
κρίμαν σ' ἔσὰ τὰ κάματα, 'κὶ ξέρ'ν τὸ μεκατίρι σ' !
- 524 Γιὰ μαῖσσομάν' ποῖκε σε, γιὰ ἄτώρα ἐμαῖσσώθης
καν'νὸς δαχρμενείαν 'κὶ ἀκούς, θυρρεῖς ἐπαλαλώθης.
- 525 Γι' ἀνοιξὸν τὰ παράθυρο σ', ἄς ἐλέπω σε μίαν
ἴσως δαβαίν' τ' ἄφκίρι μου κ' ἡσυχάζ' ἡ καρδία μ'.
- 526 Γιὰ στρώσον τὸ κρεββάτι σου βάλεν καὶ μαξιλάρι
ἄς κείμαι κι' ἀναπέουμαι, ἐγὼ τὸ παλληκάρι.
- 527 Γιὰ στρώσον τὸ κρεβατόπο μ', ἅπ'ν σὸ τδιμενόπον
κρούει μ' ἄερα τῇ τδιμενί' καὶ νεών' τὸ καρδόπο μ'.
- 528 Γιὰ τ' ἕναν κορίτ' ἐμορφον ἐξέβα σὰ ραχία
θὰ καίω τ' ὀσπιτόπα 'τουν π' ἐγέν'νταν αἰτία.
- 529 Γιὰ τέρ', γιὰ τέρ', νέ μάννα μου, πῶς τιδὲν 'κὶ νουνίζ'νε
καὶ πολεμοῦνε μὲ τὸ ζόρ' τὴν νουδαλλοῦ μ' ν' ἀντρίζ'νε !
- 530 Γιὰ τερέστε, γιὰ τερέστε, τὸ περαγκιάν' τ' ἀλάτ'α
ἄτὰ πα μαρτυροῦν ἄτο, ντ' ἐχάσα τὰ μουράτ'α μ'.
- 531 Γιὰ τ' ἐσέναν ἐρώστεσα καὶ γιὰ τ' ἐσὲν ἐλύγα
καὶ γιὰ τ' ἐσέναν, ὀκύλλ' κουτάβ', σὸν Ἄδην ἐκατῆβα.
- 532 Γιὰ τ' ἐσὲν ἐκατήνητσα, γιὰ τ' ἐσὲν ἐσκληβώθα
ιδεχέλτς καὶ σεβταλῆς ἐμ'νε, ἀγλήγορα ἐκομπώθα.
- 533 Γιὰ τὴν τρυγόνα μ' ποὺ θὰ λήθ' πρῶτ' ἄς πάη κοινωνίζει
ἄγγελος ἄτ', ἔτοιμος ἐν', αἶτον θὰ κανονίζει.
- 534 Γιατί 'κὶ ἀφήν' τσ' ἡ μάννα σου, νὰ βγαίνωμε παρέαν
κλειδών' ἀπέξ' μὲ τὸ κλειδὶν κι ἀφήν' τσ' ἄπ'έσ' μερέαν.
- 535 Γιατί 'κὶ ἀφίντς με, μάννα μου, κ' ἐγὼ νὰ ξετιτεύω ;
ἴσως ἡ τύχη μ' βοηθᾷ κ' ἐγὼ νὰ γαζανεύω.
- 536 Γιατί 'κὶ καταδέχεσαι νὰ λές με «καλημέρα» ;
μετ' ἕναν μικρὸν φίλεμαν, παδκεῖ τὴ χρὰ σ' πα 'πέρα ;
- 537 Γιατί 'κὶ λές με τὸ τᾶρτι σ' κι' ὅσον πᾶς μαραιοῦσαι
θ' εὐρήκω σ' ἐγὼ γιαιτρικὸν νὰ πίντς καὶ νὰ λαροῦσαι.
- 538 Γιατί 'κὶ πᾶς σὴν ἐγκλησιζᾶν, νὰ ἐξιμολογᾶσαι
ἐκολατίες κ' ἐχάθης καὶ τὴν ψή σ' 'κὶ λυπᾶσαι.
- 539 Γίνουμ' ἄτλῆς καὶ πινιτζῆς, λάσκουμαι σὰ χωρία
καὶ ἄραεύω γιαιτρικὸν σ' ἔρημον τὴν καρδία μ'.
- 540 Γίνουμ' ἄτλῆς καὶ πινιτζῆς, πῶνω τὰ πογάτ'α
θὰ κλώθ' ὀπίσ' τοῖ ξενιτᾶρτς, παρέμ' μ' ἐφτάγ'νε νάζ'α.
- 541 Γίνουμαι μικρὸς δάβολος καὶ ρούζω ἀποπίσ' - ι - σ'
γιατί 'κὶ πεανεύκουμαι, ἄοῦτο τὸ κιτίδι σ'.
- 542 Γιοσμᾶς καὶ τδαμουρόχτιστος φορεῖ καὶ τὴν κουκούλαν
σιλαχλῆς κι' ἄρματωμένος, λαγγεύ' ἀπ'έσ' σὴ βρούλαν.
- 543 Γνέφ'σον, ἄρνόπο μ', κι' ἀνοιξὸν, ἀνοιξὸν, μὴ κοιμᾶσαι,
ἄμον ντό πᾶω σὰ μακρά, ἐμὲν θὰ ἐνθυμᾶσαι.

- 544 Γόμωσον τὰ ποτήρα 'μουν κ' ἔλ' ἃς εὐτάμε τόκαν
τὰ παλαλὰ νι' ἐποίν'να με, ὅλα σὸ νοῦ μ' ἐντῶκαν!
- 545 Γόμωσον τὸ ποτήρι μου, βάλεν ἀπέσ' φαρμάκι
καὶ ὁὸς μ' ἄτο ἃς πίν' ἄτο, πέλκι χάν' τὸ μεράκι μ'.
- 546 Γουλάτι μ' ἄφ'ς τὸ φύσεμαν κι ἃς στέκ' τ' ἔσὸν ἀντάρα
θὰ πάω σὴ μαννίτσα μου, νὰ μὴ παίρω κατάρην.
- 547 Γούρεψον, ρίζα μ', τὸ τραπέζ' καὶ θέκον τὰ σκαμνία
ἃς κάθουνταν οἱ μεθυγμέν' μ' ὑλάζ'ν ἄμον δκυλλία.
- 548 Γουρέψτε παιδάν' τὸ χορόν, τὰ κορ'ιζόπ' ἀναμέν'νε
ναφιλάν μὴ χάτ' ὃ καιρόν καὶ θὰ πάγ'νε δαβ'ίν'νε.
- 549 Γουρπάν' ἄτοῦ σ' ὁμμάτ' σου, νιὸ κρούγ'νε με ἰδμάρι
τερεῖς με καὶ πυκνοτζαμπλίσις, φωτάζ'ν ἄμον λυχνάρι.
- 550 Γουρπάν' ἐγὼ νὰ γίνουμαι, σ' αἶκα μαῦρ' ὀφρύδα
ἔκαψες τὸ καρδόπο μου, νὰ τρώγ'νε σε τ' ὀφίτ'.
- 551 Γουρπάν' ἐγὼ νὰ γίνουμαι, σὰ πλουμιστὰ τ' ὁμμάτ' σ'
ἐλά 'μπα σ' ἐγκαλόπο μου, νὰ πλερώνεις τὰ μουράτ' σ'.
- 552 Γουρπάν' ἐγὼ νὰ γίνουμαι, σ' ἔμορφον τὸ κισπέτι σ'
ἔπαρ' ἐμὲν τὸ παλληκάρ', ἐγὼ 'μαι τὸ κισμέτι σ'.
- 553 Γουρπάνι σ' παρχαρί' μ' νερόν 'Αεσερί' μ' Ἰονόπον
ἔσὸ γίνεσαι γιαιτρικόν καὶ σ' ἐμὸν τὸ τερτόπον.
- 554 Γουρπάνι σ' παρχαρί' μ' ἰζιτ'κ' κι ἀνοιξης τουτουγιάν'ι
νὰ ἐρχουσ'νε ἐφύτρωνες καὶ σὸ ταφί μ' ἀπάν'ι.
- 555 Γουρπάν' σ' ἔσὲν τραντάφυλλο μ', τὰ φύλλ' σ' π' ἄν ξεροίν'νταν
τ' ἄνθα σ' πάντα εἶν' ἀνοιχτά, καμμίαν 'κὶ μαραίν'νταν.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΟΙΝΟΗΣ

Τοῦ Μεσκίνη

Ἦσ' σὰ πρῶτα τὰ ζαμάνια καὶ 'ς σ' ἀργυρὰ τὰ χρόνια ἦτονε κ' ἕνας μισκίνης, τῶαναπέτης, κακορίζικος. Ἦτανε παντρεμένος κ' εἶχεν ἕνα στοῖβα μωρὰ κι ὅλα τὰ μωρὰ του παλι ἦσανε ψελά ψελά. Φτωχός, φτωχός, ἕνα φτωχέια, μόλα κι ἄφησε με! Τίποτε κ' ἐπόρεινε νὰ 'φτάεινε, τίποτε κ' εὐρίδκεινε καί, ἄλλου, τεμέκ, ν' ἀποθάνιδκε. Καί, ἀτόσον πολλὰ ὑποφέρεινε, ὥστε εἶπε νὰ σηκοῦται πάει διαβαίνει, νὰ 'φείνειν ἄσ' σὸν τόπον ἄτου κι ἄλλ' ἐπίσου 'κὶ θε νὰ ἔρκουτουνε καμία. Ἦν ἔρκουτουν' παλι, νὰ 'σουγράριζεν τὴν τύχην ἄτου κ' ἐπέκει νὰ ἔρκουτουνε. Τὴν πεῖναν πορεῖς καὶ σύρεις; Τί νὰ 'φτάεινε; Ἦμα, εἶπαμε, ἦτονε μισκίνης καὶ τῶαναπέτης, τὸ μισκινλ'ίκιν ἄτου κανεῖς κ' εἶχε. Εἶπεν κ' ἐποίκεν ἄτο. Λέει τὴ γυναικάν ἄτ' ἕναν ἡμέρα:

— Ἀβοῦτ' ἡ δουλεῖα ἄλλου 'κὶ

σύρκεται. Νὰ σηκοῦμαι πάω διαβαίνω. Ἀέκα κι ἀέκα. Ἦκουσες;

Ἐκείνε παλι, τί νὰ 'λέεινε, ἡ καὶ μὲνη; Τίποτε κ' εἶπεν ἄτονα. Τὸ σπῖτιν ἄτουν' εἶχε ζόριν πολλά, ἅμα ἐξέρεινε καὶ πῶς ἄντρας ἄτες ἕναν παρὰν κ' ἐξίζεινε. Τίποτε κ' ἐξίζεινε καὶ ἐφτάεινε καὶ τσανῖες, τεῖ ἐδείκνιδκεν τῶαλούμια. Ὅλα ναί, ὅλα ναί καὶ ἀτὰ ἐλείπειναν ἄτονα. Ποῦ σ' ἡ ψὴ ἔβγα, τὰ! Καὶ σηκοῦται ἀτός, σάντιλα εἶπε, μολᾷ ἐκείνε τὴ χαλαμένη 'ς σὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ μὲ τὴ στοῖβαν τὰ μωρὰ τες καὶ παίρει τὸ δρόμο. Ἀτώρα; Νὲ σκοπὸν ἔχει, νὲ τίποτε. Ἐξίβεν ἀέκα, οὔπου πάει κι οὐ τι χτυπᾷ ἔμπρ' ἄτου. Ἦ καρδιά του παλι, τουλόατ' ἐξέρεινε τὸ πατίρλάεμαν ἄτες ἄσ' σὸ φόβον ἄτου. Τῶαλούμια ἐφτάεινε κ' ἐδείκνιδκεν, ἅμα τίποτε σάν κ' ἦτονε. Εἰτεμή, φοβοτᾷρης, φοβοτᾷρης, ἡ γῆ ἄλλου κανάν κ' ἔβγαλε! Πάει,

πάει· σάν έπορπάτησεν όλον τήν ή-
μέρα, έβραδινιάχτε 'ς έναν όρμάνιν
άπέσου. Γαναχτεμένος, γαναχτεμέ-
νος· ένά γανάχτεμαν, ίδι' όίλε. 'Α
τός έστάθεν έναν τρίχαν και είδεν,
έντράνησεν και είδεν, ποϋ ένι; Είδεν
καλά τ όρμάνι, έγριώθεν, έτουδου-
νεύτε λίτδικον και είπεν τουλόατου:

—'Ογώ άτώρα ποϋ νά 'βγαίν' άπ'
άδά 'πέσου; Νέ δρόμον ξέρω, νέ τί-
ποτε. Νύχτα· σκοτία, πίσσα! Νά
καρτδάζ' άπάνου 'ς ένά δεντρό, νά
κοιμοϋμ' έκει πάν' άπόσι κι αύρ' έχ'
ό θεός "Ας μερώνει και ντρανοϋμε
τί νά φτάω.

'Εσότδεψεν τó 'ς όλών ψελόν τó
δεντρό και έκάρτδαξεν άπάνου. 'Ε-
νίβεν, άμα τó φόβον τó είχεν, άέκα,
μονάχος έξέρεινεν άτο. Νά 'πόρεινε,
νά μη έκοιμάτουν', άσ' σό φόβον
άτου. "Ελ' άντίς, τί νά φτάς; Σκο-
τωμένος και παρατσακωμένος, άσ'
σό γανάχτεμα. Τά μάτια του μονά-
χα τουν' έσφαλίουτανε. 'Εγκαλίστεν
έναν κλαδί, έκαλοτοπίχτεν οϋτουλα
'πόρεινεν και έκει έπόμεινε. 'Εκοιμή-
θεν 'κ' έκοιμήθε, νά και σεράντα δρά-
κοι, άποϋ 'πέσ' άσ' σά βαθέα τ' όρμα-
νίου, έρκουνταν και κονεύουν άπου-
κά 'ς σό δεντρό! Οί σεράντα πιρτέ
και 'ς έκειν' τó δεντρόν άπουκά!
'Ητον τó 'ς όλών ψελó και γιά ταϋτο.
Ντρανοϋμε τί ντρανās; 'Εκάησαν
κά άτοίνοι και, σά νοικοκύροι, νά
περάζουν τή νύχτιν άτουν' έκει.
Μέρσεμ, ήτον ό τόπος άτουνα και 'ς
σόν τόπον άτουν' εύρέθεν ό μισκίνη.
'Εκείνος, τίποτε 'κ' έγνάεψε. Τί ν'
άγναεύει; Στέκει άπάνου 'ς σό δεν-
τρόν και κοιμάται. Οί δράκοι έπου-
λάδεψαν και φτάνε τση νύχτας άτουν'
τά δουλείες. "Ηψανε φωτία, έποϊκαν
τ' ένά, έποϊκαν τ' άλλο. Τί ξέρω;
Οϋ τι φτάν' οί δράκοι, τά. Τί ξέρω
τί φτάνε; Σάν έτελειώσαν τά έτοιμα-
σιες άτουνα, έβαλαν κά νά τρώνε.
"Αλλοι γιασλαεμένοι, άλλοι καθισμέ-
νοι, κάθα είς άπ' ένά φουρνέαν ψω-
μία έμπρ' άτου. Πρίαντα παλι, έ,
πςίος ξέρει, θε νά 'λέειναν και τί-
ποτε, πέσπελί; 'Αφóτ' έχουν και στέ-
κουνε, τó φαίν πρίν άρχινοϋνε, άς

γύρ' εκείνος άπό πάνου, τά χέρια
τ' έλύαν άσ' σό κλαδίν τó έγκαλίστε,
άς γύρ' εκείνος και, πάτ!, άς νεμπέ-
φτει άσ' σά ψελά ίσα 'ς σή μέσην
άτουνα! Τίλα 'κ' έσκοιώθε! Τά σπό-
ρια τ' έκόπαν άσ' σό σπάραγμα,
άμα οί δράκοι παλι σάν νά έσπαράσαν
κάτιλα. 'Εκείνος έσπαράεν έμέν εί-
δεν άτουνους, εκείνοι παλ' έσπαρά-
ανε γιατί εύρέθεν έμπρ' άτουνα νεμ-
πεσμένος άσ' σόν οϋρανó. Μισκίνης,
έναν τρίχαν άθρωπος, άμα θαάτ
έν' τίποτε φοβερός; 'Εκείνος ένέμπε-
σε 'ς σή μέσην άτουν' 'κ' έπόμεινεν
και τίποτε 'κι λέει. 'Εκείνοι παλι,
έπέρασεν ώρα και, σάν είδανε πώς
'κι λαλει, τί νά φτάνε, λέουν πρώτοι:

— Καλησπέρα!

'Ο μισκίνην έγνάεψεν πώς έμιδο-
φοβήθαν άτονα και λίον έπήρεν
άπάν' άτου. Κάετην έξυπνος ήτονε.
Και λέει άτουνους τού σωροϋ μέ τή
λαλίαν άτ' άγριεμένο:

—"Αν 'κ' έλέεινενιν' καλησπέρα,
νά 'τρώεινα σας!

—"Εμα! είπαν οί δράκοι τουλόα
τουνα. 'Αβοϋτος ποϋ ήτον 'κ' έντώκεν
έμπρου μουνα; Πολλά άφωρισμένος
φαίνεται. 'Ατώρα τί νά φτāμε:

Πρίαντα τά μάτια τουν' 'κι πιστεύ-
ουν, άμα πρίαντα φοούνταν' κιόλα.
Κίμ πιλίρ; Και είπαν άτον κι άλλα,
καλοπιάσματα κι άέκα. Είπαν, εί-
πανε· νά μαλακώνουν τó θυμόν
άτου και νά μη φτάει άτουνους τί-
ποτε. Κι ό 'ς όλώ μεγάλος άτουνα
λέει έπέκει:

—"Ε, άλλ' άς τρώμε. Δοσίτιν' και
τόν ξένο μουν' ψωμίν κι άλλ' άς τρώ-
με. "Ωρα 'πέρασε. 'Εμείς παλ' έπεί-
νασαμε κι άτός παλι πεινασμένος
θε νά ένι.

"Εβαλαν και 'ς σό μισκίνην έμπρου
ένά φουρνέαν ψωμία και έπουλάδε-
ψανε. 'Ατώρα; 'Εκείνος ψοφομένος,
ν' άποθάνει άσ' σήν πείνα· άμα
τουδουνεύκεται:

—"Ένα φουρνέαν ψωμία πορώ και
τρώω; "Έναν ψωμίν 'κι πορώ νά
τρώω μονάχος μου και φουρνέα νά
τρώω; "Αμα 'κι γίνεται. 'Αβούτοινοι
'κι πρέπει ν' άγναεύουν τίποτε. "Αν

θωροῦν πῶς 'κὶ πορῶ, ἐχάθα· ἂν ἀγναεύουν πῶς εἴμ' ἄθρωπος σὰν τς ἄλλους, νὰ τρῶνε με

Ἐσιλίβωσεν, ἐκρέμασεν τὰ μουντζούρια του καὶ στέκει. Πεινασμένος, φοφομένος· ἅμα τίποτε 'κὶ πιάνει, μόναχο στέκει.

— Γιατί 'κὶ τρῶς; ρωτοῦν ἄτον οἱ δράκοι. Γιά μὴ 'κὶ πορεῖς νὰ τρῶς ἀτόσα ψωμῖα;

— Ἐλε μὴ θυμώνετινε μ', ἔλε! λέει ἄτουνους. Μὴ θε νὰ σηκοῦμ' ἀπάνου καὶ δεικινῶ σας ἀτῶρα, ἂ! Μὲ τ' ἀβοῦτα γὰ νὰ πιάνετιν' τὰ μάτια μου; Ὅγῳ μὲ τ' ἀβοῦτα γάτσικας χορτάζω; Ἀψὰ νὰ δίτινε μ' ὅσα ψωμῖα τρώτιν' ὅλοι σουνα μαζί, γιὰ, ἂν 'κ' ἔ, νὰ τρώω ἐσᾶς! Νὰ κουβαλίτιν' ἄτα κιόλα 'ς ἐκεῖν' τῇ τερεδίτσας τὴν ἄκρα. Ὅγῳ 'κὶ πορῶ νὰ τρώω μὲ τὴν κανὰ μαζί, πάντα μονάχος μου τρώω.

Μοντες ἤκουσαν ἐκεῖνοι πῶς θέλει ἀτόσα ψωμῖα γιὰ νὰ χορτάζει, ὅσα ἠθέλειναν ὅλοι ἄτουνα μαζί, ἐχρεῖᾶσταν ἄτα. Σηκοῦνταν κουβαλοῦν ἄτα κεῖ, ἔφεραν ἄτα καὶ ἐκουβάλησαν ἄτα κιόλα ἐκεῖ πού εἶπεν ἄτουνους. Ἀσ' σὴ θαῖαν ἄτουνα 'κ' εἶπαν καὶ γιατί τρῶει ἀπ' ἐμᾶς κρυφά. Φόβος! Ὁ μισκίνην ἐσηκῶθε, πάει τῇ τερεδίτσας τὴν ἄκρα—ἐκεῖ κουντὰ ἐρέεινεν ἕναν τερεδίτσα—καὶ κάεται καὶ ἀπὸ μίαν ἐδάκινισκεν ἄσ' σὸ κάθεν ψωμί καὶ τ' ἄλλον ἐτίναζεν κ' ἐχάνισκεν ἀπέσ' 'ς σὸ νερό. Καὶ ἔφαιεν καὶ ἐχόρτασεν καὶ γυρίζει τσί δράκους κουντὰ. Ἰσα ἴσα ὁ 'ς ὀλῶ μεγάλον παλι ἐλέεινεν κ' ἐστέκεινε:

— Ἀτε, οὔτσιнос σειρὰ ἔνι, ἕνας ἕνας νὰ παίρει τὸ τουλούμι καὶ νὰ πάει φέρει ἄσ' σὸ πεγάδι νερό νὰ πίνουμε.

Ἐσηκῶθεν ἕνας δράκος καὶ παίρει ἕναν τουλούμι, κοτᾶ ἕναν πρᾶμα. Πάει 'ς σὸ πεγάδι, λίον κι ἄλλ' ἀπουκὰ ἦτονε, γεμώνει καὶ φορτοῦται καὶ φέρει ἄτο. Ἐπῆρεν ἔπιεν ὁ πρῶτο. Ἐπέκει ἐδίβεν ἐκουβάλησεν ἄλλος καὶ ἔπιεν ἄλλος. Ἐνας ἕνας μὲ τὴ σειρὰ ἐκουβάλεινεν καὶ νὰ πίνισκαν ὅλοι. Σὰν ἐκουβάλησαν ἐκεῖνοι

τσίνοσ σειρὰ ἦτονε ἀπὸ μία, λέουν: ἄς σιναιεύομε κι ἀβούτονα, πορεῖ καὶ σηκώνει τὸ τουλούμι γεμᾶτο; Καὶ ρωτοῦν ἄτονα:

— Ἐσὺ 'κὶ θε νὰ κουβαλεῖς ἄσ' σὸ πεγάδι λίο νερό νὰ πίνουμε;

Ὁ μισκίνην παλι λέει μὲ τὸ νοῦν ἄτου:

— Ὅγῳ τίλα νὰ σηκώνω τὸ τουλούμι; Πρέπει νὰ φοβοριάζ' ἄτουνους, ἀλλέα ἐχάθα.

Ἡαὶ ἐλάλησεν καὶ εἶπε:

— Φερίτινε νὰ πάω!

Καὶ πάει, ἅμα ἔργεψεν, ἔργεψεν πολλὰ. Οἱ δράκοι παλι, ἔ, ἀλλ' ἐγνάεψαν πῶς 'κὶ πορεῖ σηκοῦντανε καὶ πᾶνε 'ς σὸ πεγάδι, νὰ τρῶν' ἄτονα—γιατί ἔργεψε; Μοντες πᾶνε, ντρανοῦμε τί ντρανᾶς; Ἐδεσεν τοῦ κοῦλου τὸ στόμα μὲ τὸ ὁκοινίν, ἀέκα, χά· καὶ μὲ τὸ τσουκούρι χτυπᾶ, χτυπᾶ!

— Τί φτάς, τί φτάς; ρωτοῦν ἄτονα.

— Ὅγῳ, λέει ἄτός, 'κὶ πορῶ νὰ κουβαλῶ ἕναν ἕναν τουλουμίτσα. Βαριάσκομαι. Τὴ δίψα μου παλι 'κ' ἐσβήνω μὲ τ' ἀτόσο γὰ νερό. Νὰ παίρω, νὰ βγάλω παίρω καὶ κουβαλῶ τὸ πεγάδιν ὅλο μαζί ἐκεῖ κουντὰ κι ὅσο θέλω νὰ πίνω κ' ἐσεῖτιν' παλι νὰ πίνετινε!

Ὅλ' οἱ δράκοι μαζί χουλίζουν τοῦ σωροῦ:

— Μόλα, μόλα το! Ἀς λείπει καὶ τὸ νερόν τὸ νὰ κουβαλεῖς καὶ τὸ κάλόν τὸ νὰ φτάς. Τὸ πεγάδι μὴ χάλανεις καὶ ἐμεῖς κουβαλοῦμε σε τὸ νερό σου τουλόδουμουνα.

Καὶ 'κ' ἐφήκαν ἄτονα καὶ ἐγύρισαν 'ς σὸ ἦσαν τὴ μερέα, 'ς ἐκεῖν' τὸ δεντρὸν ἀπουκὰ, νὰ κοιμοῦντανε. Ὅλοι, ὅλοι ἄτουνα συναχωρεμένοι, μὲ τὸν πελιάν τὸ ἡῦρανε, τίλα νὰ χάνουν ἄτον ἀποὺ πᾶν' ἄτουνα. Καὶ σὰν ἐμέρωσεν ὁ θεὸν τὴν ἡμέρα, σηκοῦντανε καὶ ἐτοιμάχκουνταν' νὰ παίζουने—νὰ τινάζουν τὸ κοντάρι, νὰ τινάζουν τὸ λαγούμι, νὰ παλαίβουने. Ἐνας ἕνας ἐπαίρεινεν κ' ἐτίναζε μὲ τὴ σειράν ἄτου. Ἐρώτησαν κ' ἐκείνονα:

— Νὰ τινάξεις κ' ἐσὺ;

Ἀτός τίλα νὰ τινάζει; Νὰ σήκω·

νεν άτα 'κ' άπόρεινεν και νά 'τίνα-
ζεν κιόλα Βάλλει τά χέρια του 'ς
σά μάτια τ' άπάνου, τεί ντρανᾶ 'ς
σά μακρά.

—Τί ντρανᾶς ; λέουν άτονα.

—Ντρανῶ, είπεν, άτδάπας ποῦ νά
τινάζω τὸ κοντάριν και τὸ λαγούμι
σουνα ; Νά πορείτιν' κ' εύρίσκειν'
άτα έκει ποῦ νά τινάζ' άτα ; Γιατί
νά πάνε τέεεε, μακρά !

—'Ιτζ παλι μὴ πιάνεις άτα. "Ορο-
ξιν 'κ' έχομε νά χάνομ' άτα, άφóτι
στέκομε.

Κι ὁ 'ς ὀλῶ μεγάλον παλι λέει :

—Μόναχον, άν θέλεις, ᾶς παλαι-
βομε !

Και σάν έπάλαιψαν ᾶλλοι και ἦρ-
τεν ἡ σειρά του, παίρει άτον άέκα
και, ζάπ !, τινάζει άτον άχαιμαιλά
και χοῦται 'ς σὴν ἡγὴν άπέσου ίσα-
με τά μέσα. 'Ασ' σὸ ζόριν άτου τὸ
πολλά κι άσ' σὸν πόνο, τοῦ μισκίνη
τά μάτια έτινάαν έξου, χά, νά 'βγαί-
νουνε ! Θωρεῖ άτον κι ὁ δράκον και
λέει :

—Γιά μ' έπόνησες ; Ποῦ ντρανᾶς ;

"Ολοι μαζί ᾶλλ' έγνάεψαν πὼς ἦ-
τανε ψοφιάρης. "Αμα έκεινος λέει :

—Ντρανῶ, τὸ 'ς ὀλῶ μακρά τὸ
βουνὸν ποῦ ένι ; 'Εκει πάνου νά παί-
ρω τινάω σε !

Ν' άκούει άτ' ᾶλλος ; Τοῦ σωροῦ
έβγαλεν άτον κ' έβαλεν άτονα γάλια
γάλια άχαιμαιλά, μὴ θυμώνει κι ᾶλ-
λον πολλά.

—"Ελε στά, έλε στά ! είπε. "Ογὼ
μαζί σου 'κί παλαιβῶ.

Και ᾶλλου, τεμέκ, νά σκάνουν, ᾶλ-
λου 'κ' έχουνε. Τί νά φτᾶνε και τί νά
γίντανε ! Τίλα νά γλυτώνουνε ! Και πᾶ-
νε 'ς έναν ᾶκρα, τουδουνεύκουνταν
τουδουνεύκουντανε και είπανε, τὴ νύ-
χταν, άφóτι κοιμᾶται, νά βράζουν και
κουπίζουν άπάν' άτου έναν πιθάρι νε-
ρό, χαδευτό, κίζευτό, βραστό, νά καί-
ουν άτονα. "Εκεινος παλι, κρυμένος,
χωρίς νά θωροῦν άτονα, ἦκουσεν τί
έλέεινανε και τί έποῖκε ; Παίρει έναν
κουτούκι, μακρὸ μακρὸ, ᾶθρωπος
τεῖνέ, βάλλει τὴ νύχταν άπέσ' 'ς σὸ
στρώμαν άτου, τδουλιάζει άτο, νά
θαρροῦν πὼς έν' έκεινος και τουλόα-

του πάει κρυβίσκειται ᾶλλου. Πᾶν' έ-
κεινοι και τὴν ὥραν τὸ είπανε κου-
πίζουν τὸ νερὸ 'ς σὸ κουτούκιν άπά-
νου και θαρροῦν έκαψαν άτονα. Και
λέουνε :

—"Ωχ, έγλύτωσαμε !

"Αμα τὴν αὐγή ; "Ολον άμέριμνος,
έρκετ' έβγαίνει έμπρ' άτουν' ὁ το-
πάτδῃ ! Πρίαντα παλι μурмουρίζει ;

—Τί ζέστη ἦταν άτὸ άπόψι, ναί ;
"Ιδρῶσα !

"Εκεινοι έκούπισαν άπάν' άτου τὸ
βραστόν τὸ νερὸ κι άτὸς έλέεινεν
πὼς ἴδρωσε ! "Αλλου νά τδάνιζανε !
Τί ξέρουνε ; Και πάνε πάλι 'ς' έκειν'
τὴν ᾶκρα, τουδουνεύκουνταν του-
δουνεύκουντανε και λέουνε, τ' ᾶλλον
τὴ νύχτα, άφóτι κοιμᾶται, νά μαχαι-
ριάζουν άτονα. Τὸ βράσιμον άν έ-
γλύτωσε, τὸ μαχαιριαγμαν παλι νά
γλύτωνε ; "Αμα ὁ μισκίνην έτιγνέε-
ψεν πάλι. Και παίρει έναν τουλούμι,
γομώνει άτο γαῖμα και θήκει άτο,
ᾶθρωπον τεῖνέ, 'ς σὸ στρώμαν άτ'
άπέσου. Τουλόατ' έκρυβίστην πάλι
ᾶλλου. Πᾶν' οἱ δράκοι τὴν ὥραν τὸ
είπανε και φτᾶν' τὸ θέ νά 'φτάειναν
ὀλοι μαζί. Θαρροῦν έμαχαιρίαξαν ά-
τονα Και λέουνε :

—"Ε, άτὸ ἦτον, ᾶλλ' έγλύτωσαμε !

Εἶδαν και τὰ γαίματα και γιὰ τ'
άτὸ. "Αμα σάν έμέρῶσε ; "Ολον ά-
μέριμνος πάλι ὁ μισκίνη έρκετ' έβγαί-
νει έμπρ' άτουναι και λέει :

—Τί ψύλλους εἶν' τὰ έχέτινε, ναί ;

"Ε, σάν ἦκουσαν πὼς τὰ μαχαιρέες
έφάνθαν άτον' ψύλλους, ὀτιότες ᾶλ-
λου 'κ' έστάθανε :

—Κατι σηκοῦσαι πᾶς διαβαίνεις 'ς
σὸ σπίτι σου ; είπαν άτονα. "Εμεῖς
'ς σὸν τοπο μouna ξένους 'κί θέλομε.

"Ατῶρα ; "Αν έσηκούτουν' έφείνεν
τοῦ σωροῦ, έκεινοι νά 'θάρρειναν έ-
φοβήθεν και νά φέει. Και έθέλεινε νά
'φείνεν, ᾶμα είπε :

—"Ογὼ πουδέν 'κί πάω !

—Πέ τδάνμ, έμεῖς 'κί θέλομε σε !
είπαν άτονα μίαν κι ᾶλλον έκεινοι.
Τίλα λέουν άτο ;

—"Ογὼ πουδέν 'κί πάω ! λέει πάλι
έκεινος.

—Νά δίομε σ' έναν τδουβάλι λίρες !

Ἄτος χωρίς τὰ λίρες παλι ἐστρέφ-
κουτουν', ἅμα, σάν ἤκουσεν καὶ τὰ
λίρες, ἀκόμαν πολλὰ 'κ' ἐθέλεινε νὰ
'φέεινε. Ἐπόρεινε κ' ἐσήκωνεν ἀτό-
σο βάρος; Ἢ θὲ νὰ 'γνάευναν πῶς
τίποτε 'κ' ἦτονε καὶ ἐτρώειναν ἄτο-
να; Καί:

—Ὅγῳ πουδὲν 'κὶ πάω, εἶπα σας!
εἶπεν ἄτουνους καὶ ἐκίρτιδίνισεν τὰ
δόντια του. Χαμάλης εἶμ' ὀγῳ;

—Ἐ, τί θελεις ἄλλου;

—Ἄν ἔρκετ' ἓνας σουνα μὲ τὸ
τδουβάλι φορτωμένος ἴσαμε τὸ σπίτι
μου, φέω.

—Ἐρκεται.

Ἄμ', ἂν ἐπορπάτεινε 'ς σοῦ δρά-
κου τὸ πλευρὸν ἀφότι νὰ 'πάειανε,
νὰ 'πομένιδκεν ἐπίσου καὶ νὰ 'γνάε-
υναν ἄτονα. Καὶ τοῦ σωροῦ λέει
ἀκόμα:

—Νὰ ἔρκετ' ἓνας κι ἄλλο καὶ νὰ
φορτοῦται με 'ς σὴ ράχ'αν ἄτου.

—Ἐρκεται, λέουν οἱ δράκοι.

Γεμώνουν τὸ τδουβάλι, φορτοῦται
κ' ἓνας ἄλλος τὸ μισκίνη κ' ἐβγαί-
νουνε 'ς σὸ δρόμο. Ἐβγαίναν ἄσ' σ'
ὀρμάνι, πορματοῦν πορπατοῦνε, σώ-
νουνε 'ς σὸν τόπον ἄτου. Σάν ἔσω-
σανε, τὸ σπίτιν ἄτ' ἦτονε ψελό, ἄσ'
ἓναν τὴν παραθύρα ἓνας ὁ δράκο
ἔβαλε 'ς σὴν κάμαρην ἄτ' ἀπέσου
τὸ τδουβάλιν τὰ φλιουρία κι ἄσ' ἄλ-
λον ἄλλος ὁ δράκο ἔβαλε τὸν ἴδιον.
'Σ σὴν κάμαρην ἀπέσου παλι, 'ς σὸ
πατερὸν ἀπάνου, ἄλλ' ἀδᾶ ἄλλα
'κεῖ, στέκουν τὰ μωρά του καὶ παί-
ζουνε. Οἱ δράκοι ντρανοῦν ἄτ' ἄσ'
σὴν παραθύραν κι ἄσ' σὸ πολλὰ τὸ
γανάχτεμαν ἄτουν', ἡ ἄναση ἄτουν, ἀ-
φότ' ἐβγαίνιδκεν ἄσ' σὰ στόματα
τουν, σάν ἀέρας δυνατὸ, ἐποσήκω-
σεν ἄτα καὶ ἐποῖκεν ἄτα καὶ ἐσιτδι-
ράευσαν. Ρωτοῦν οἱ δράκοι:

—Γιατί φτᾶν' ἀέκα;

Ὁ μισκίνη παλι, εὐκαίρωνεν τὰ
λίρες πρίαντα 'ς ἓναν ἄκρα, λέει
ἄτουνους:

—Ἀτὰ εἶν' τὰ μωρά μου. Εἶδανε
σας καὶ τὸ λόο μοι πεκλεεύουνε, θέ-
λουνε νὰ τρῶνε σας καί!

Ἀκοῦνε πῶς τὰ μωρίτσες θέλουνε
νὰ τρῶν' ἄτουνους, τὰ πράδια 'ς σὰ
ναπλάτια τουν' οἱ δράκοι, φέουνεεεε!
Ἐνὰς ἄθρωπος παλι, τοῦ τοπάτδη
γείτονας, θωρεῖ ἄτουνους καὶ ρωτᾶ:

—Τί ἐνι; Ποῦ τρέχετине;

—Ἀέκα κι ἀέκα, λέουν ἄτον' ἄν-
τάσ' ἀντάδα. Καὶ τὰ μωρά του παλι
ἐράεψαν νὰ 'τρώεινανε μας!

—Ἐπρέ, τί λέτине, πρὲ ἀβανάκοι;
'Ἀσ' ἄτον τδαναπέτης 'κ' ἐγεννήθε
'ς σὸν κόσμο Ἐγέλαξε σας!

Κλώσκουνταν ἐπίσου, νὰ πᾶν' ἔρ-
κουνταν ἄσ' σὸ δίκιον ἄτου. Τοῦ
μισκίν' ἡ γυναῖκα πάλι, ἀτόσα μέρες
πεινασμένη μὲ τὰ μωρά τε, ἔβγαλεν
τὸ μαλιν ἄσ' σὸ στρώμαν ἄτες, νὰ
πάει πουλεῖ ἄτο 'ς σὸ παζάριν καὶ
ν' ἀγοράζει λίον ψωμί. Ἐσίβεν ἀπὲς
'ς σὴν κάμαρην τὸ ἦτον ἄντρας ἄτες,
ν' ἀραεύει τίποτε, νὰ βάλει ἀπέσου
τὸ μαλί. Τὰ φλιουρία 'κ' εἶδε, εἶδεν
τὸ τδουβάλι. Παίρει γεμώνει ἄτο καὶ
φέρει ἄτο πάλι ἐκεῖ, ἔρ χάλ νὰ 'πά-
εινε ἐπούλεινε ἄτ' ἐκεῖνος. Μοντες
θωρεῖ ὁ τοπάτδην ἔχ' κ' ἔρκουνταν
ἀπ' ἀντίκρυ θυμωμένοι οἱ δράκοι, ἀρ-
πάζει τὸ τδουβάλιν καὶ ἐβγαίνει 'ς
σὴν παραθύρα. Καὶ ἀρχινᾶ καὶ σα-
λαεύει ἄτο μὲ τ' ἓναν ἄτου τὸ χέρι
καὶ βρίζει καὶ βλαστημᾶ καὶ τδάζει
ἀπάν' ἄτουν. Ἐκεῖνοι τί ξέρουνε;
Θαρροῦν εἶν' τὰ φλιουρία μὲ τ' ἀτό-
σον τὸ βάρος! Κρίκατακ ἐχάθανε!
Καί, ἀέκα, ἐρχόντανεν ὁ κακορίζικο
μὲ τὴν ψευτοπαληκαρίαν ἄτου καὶ
καμίαν ἄλλου 'κ' ἐπείνασε, νὲ ἐκεῖ-
νος νὲ ἡ γυναῖκα του νὲ τὰ μωρά του.

Μέσ' ἀπὸ τὶς πολλὰς, εἰς ἀτίμητες ὁμορφίαις τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας, θὰ ξεπροβάλλῃ στὴ θύμηση τῶν Ποντικῶν γλυκεῖα καὶ γοητευτικὰ πάντα ἢ ἀνάμνηση τῶν μυρωμένων βουνῶν τῆς μετὰ τὴν ζωὴν τὴν ἀξέχαστη τῶν παρχαριῶν τῆς.

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εὗρισκε τὸν ἑλληνισμό τοῦ Πόντου πᾶντα σὶδ γοργὸ πολιτιστικὸ τοῦ ἀνέβασμα με φουντωμένη τὴ λαχάρα τῆς ἐθνικῆς τοῦ ἀποκατάστασης καὶ ἀπολύτρωσης ἀπὸ τοῦ ἀβάσταχτο ζυγὸ τῶν Τούρκων. Ἐλπίσανε καὶ οἱ Πόντιοι μετὰ τὴν σειρά τους, ὅπως καὶ ἄλλοι ἀπόλεμοι καὶ ἀλύτρωτοι πληθυσμοὶ τότε, πῶς τὸ ἐθνικὸν τους αἶτημα θὰ βρῇ ἀπήχηση στὴ μεγαλοψυχία τῶν ὁμόδοξων ἰσχυρῶν καὶ πίστεψαν στίς μεγάλες διακηρύξεις τους. Ὅμως ἀντὶς τὴν δίκαιωση τῶν ἐθνικῶν τους πόθων ἀντίκρουσαν τὴν ἀδόκητη, τὴν στενόκαρδη καὶ ἀνάληπτη ἐγκατάλειψη ἀπὸ τοὺς νικητὲς, καὶ τὴν πολυμορφὴ μαρτυρικὴ ἐξόντωση ἀκολούθησε τὸ τραγικὸν τους ξεριζώμα ἀπὸ τὸν πινάργαιο ἑλληνικὸ Πόντο. Ἀντινομία καταπληκτικὴ! Ὑποσχάσεις καὶ πράξεις πολιτισμένων νικητῶν.

Ἀθέλητοι μετανάστες οἱ Πόντιοι σὲ ἄξενα κλίματα τῆς Ἑθνικῆς Πατρίδας, ἀξιοποιοῦν ἀπὸ τότε τὶς καινούργιες ἐστίες τους μέσα στὸ ἐθνικὸν σύνολο, παραδείγματα δημιουργικῆς ζωτικότητος, πατριωτικῆς πίστεως καὶ ἀξιοσύνης. Ὡστόσο θὰ κρατήσουν πᾶντ' ἀμόλευτο καὶ ἱερὸ τὸν ψυχικὸν δεσμό πρὸς τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀδικοπονημένη ἱστορικὴν τους γενέτειρα καὶ τὶς νοσταλγικὰς ὁμορφίαις τῆς.

Τὸ ἔθιμο «εἰς εὐθείας», ἔνα ἀπὸ τὰ ὁμορφα καὶ πρωτότυπα τῆς ποιμενικῆς ζωῆς τῶν παρχαριῶν τῆς Ματσούκας τοῦ Πόντου, εἶναι βγαλμένο ἀπὸ τὶς ξεχωριστὰς συνθῆκες τόπου καὶ κλίματος. Μιὰ ἀπλὴ εἰκόνα τῶν συνθηκῶν αὐτῶν προλογικά, θὰ τὴν βροῖσαν, νομίζουμε, οἱ ἀναγνώστες ἀπαραίτητη.

Ἡ ἔκταση τῆς Ποντιακῆς χώρας σὲ παραλιακὴ ζώνη τοῦ Εὐξείνου μετὰ γεωγρ. μῆκος πολλαπλάσιο ἀπὸ τὸ γεωγρ. πλάτος τῆς, ἡ ὄρεινὴ διάπλαση καὶ βορεινὴ τῆς κλίση, ἡ γεωδίκη καὶ ἀπαλὴ τὸ πῶς πολὺ σύσταση τοῦ ἐδάφους τῆς, μετὰ τὴν ἀνάλογη πλούσια καὶ πυκνὴ βλάστηση καὶ καλὴ καλλιέργεια, δίνει τὴν κλιματικὴν ὁμοιομορφία καὶ τὴν ἀνάλογη τοπικὴν εὐκρασία, χωρὶς τὶς τοπικὰς ἰδιορρυθμίας καὶ ἐναλλαγὰς, πού θὰ παρουσίαζαν ἄλλες χώρες στίς ἰδίας μ' αὐτὴ γεωγραφικὰς ζῶνας.

Μὰ μέσα στὸ πλαίσιο τῶν γενικῶν κλιματικῶν προσόντων τοῦ τόπου ξεχωρίζει προνομιακὰ μιὰ περιοχὴ, τὸ τμήμα τῶν ὄροπεδίων, πού συγκροτεῖ στὴ Β.Δ. προέκτασή του τὸ ὄνομα-στὸ ποντιακὸ ὄρος, ὁ Παρυάδρης (Παλχάρ-ντάγ=Παρχάρης) μετὰ τοὺς ἀπέραντους χλοο-

ροὺς βοσκοτόπους, τὰ περὶφημα *Παρχάρια* τῶν χριστιανικῶν χωριῶν τῆς Ἀνω Ματσούκας.

Ἐνα ἐξώκοσμο γιγαντένιο πανόραμα, θεοσμίλευτο ταμπλὼ, ξεδιπλώνει στὰ μάτια σου τὴ θωριὰ τῆς Δημιουργίας. Ἀτέλειωτες ἐναλλαγὰς ἀπὸ ἰσιώματα, λοφίσκους καὶ διάσελα μετὰ τὸ μοναδικὸν βελουδένιο κάλυμμα τῆς ἄδενδρης ἀπλοχωρίας ἀπὸ τὸ βελονόφυλλο πυκνὸ χορτάρι τοῦ βουνοῦ-ζυγοῦδ'. Ὅμως καὶ κάποιοι παραδεισένιοι διάκοσμοι μετὰ τὰ λουλούδια τ' ἀφθάρτα—τὰ μανουδάκια καὶ τὰ μάρναντα—(Παναγίας δάκρυα), συμπληρώνει τὸ σχέδιο.

Γραφικὰς οἱ πρῶτες αὐλακωσιὲς ἀπὸ τὶς κρυσταλλένιες πηγὰς-πεγὰδομαίαι, πού ξεπηδώντας ὁλόκρυνες ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς βουνίσιας ἐπιφάνειας, θεόπνοες παρχαρομάνες, κυλᾶνε καθάριες καὶ ἀμόλυντες γιὰ νὰ σμίξουν στίς ἀπόμακρες κλιμακωτὰς κατηφοριὰς.

Τὸ μυρωμένο ἀγέρι θὰ σοῦ δώσῃ ἀλόδωρο χαίρεσιμόν φερόμενο ἀπὸ τοὺς ἀνέμους χιονοσωροὺς—τοῦ Ἰονίου τὰ τοῦ πελάγους—πὺ φιλοξενοῦνται ἀκόμα σὲ ἀπόκαιρα τοῦ καλοκαιριοῦ σὲ κάποια ἀπόσκια φρύδια τῶν βουνοκορφῶν. Τ' ἀπειρα παρὰλληλα μονοπάτια—τοῦ παρχαρίου τὰ στράτας, θὰ σὲ φέρουν στρατοκόπο στὰ παρχαροχώρια—τ' ὁπάδες, σὰν τὰ προϊστορικὰ πολίσματα μετὰ τὶς Ἀβραμισαῖες καλῆβες—παρχαροκάλυβα, στημένες ἀπὸ κυκλώπεια πυριτόλιθα—κατσικάρυα, τὶς στάνες—περὶδες, μετὰ τὰ προβατοκόπαδα—τοῦ προατί' τὰ σουρία, τὰ βοιστάσια—μαντρίλα μετὰ τὶς ἀγέλες τῶν γελαδιῶν—τὰ ζῶα, τὶς ρωμάνες—κοδέσπενες, τὰ βοσκοπούλα μετὰ τὶς γλυκέλας φλογέρες—Χειλάβροα τους.

Μέσα στὴν οὐράνιαν ἐκείνην ἀτμόσφαιρα καὶ τὴν παραδείσια γαλήνη τῆς πλάσης, ἀληθινὸ «Βαμοδουγκιὸ» τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα σὲ 2500—3300 μ., μόνο μετὰ κάποιες Ἑλβετικὰς Ἀλπεις μποροῦν ἐπ' αἵμα νὰ συγκριθοῦν καὶ δὲ θᾶταν ἴσως ἐπιτυχημένη ἡ παρομοίωσή τους μ' ἕνα Θεσσαλικὸ Ὀλυμπο (1), πού μετὰ τὸ ἀγέρωχο καὶ τραχὺ παρὰστημά του, τὶς μεγάλες καὶ μικρὰς του «κόγχες» καὶ τὶς κατάστηθες καὶ ἀπότομες χαράδρες ξεπερνάει τὰ ὄρια τῆς ἡμερῆς φύσης.

Ἡ κορυφογραμμὴ τῶν ψηλότερων βουνῶν: Ἀγ. Παύλου—Κουλάτ—Ἀσοῦρ—Ἀτσιγγάντσα—Ζύγανα ἀπὸ Α. στὴ Δ. καὶ σὲ ἔκταση 40 περίπου χλμ. εἶναι τὸ ὄροσημο τῶν δύο μεγάλων περιφερειῶν: στὸ Β. τῆς Ματσούκας καὶ Κατεφορίας πρὸς τὴν παραλία καὶ στὸ Ν. (Κρώμνης—Χαλδίας—Τορούλ') Ἀνεφορίας. Ἡ

(1) Ὁ Δ. Παπαδόπουλος (Σταυριώτης) στὴν περιγραφὴν του: «Ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ βουνὰ τοῦ Πόντου» (Ποντιακὰ Φύλλα τ. 21 σελ. 381) κάνει παρομοίωσιν τῶν ὑψωμάτων αὐτῶν μετὰ τὸν Θεσσαλικὸν Ὀλυμπον.

(1) Τῆς ξαστεργιάς.

γραμμή αυτή άκοτελεί και τὸ φυσικὸ τέρμα στὴ διαδρομὴ τῆς καταχνιάς—δείσας, πού ξεκινώντας ἀπὸ τὴ θαλάσσια ἀτμόσφαιρα κι ἀγκαλιάζοντας τὰ ὑψώματα ἀνεβαίνει σὲ ἀκτῖνα 70—80 χιλιομ. και μέχρι τὴ μόνιμη προσγείωσή της ἔδω στὴν περιοχὴ τῶν παρχαριῶν, σὺν τελικὸ της προσορισμό.

Ἐδῶ σ' αὐτὰ τὰ ὑψηλά πεδα ἡ κτηνοτροφία, ἡ σημαντικότερη ἀσχολία και πηγὴ ζωῆς τοῦ τόπου, περνούσε τὸ πῶς ἐνεργὸ στάδιο και καρποφόρο θερινὸ διάστημα τῆς χρονιάς, ἀποκομίζοντας και τὸ ἐκλεκτότερο τμήμα τῶν προσόδων της. Κι' αὐτὸ χάρι στὴν ἀδιάκοπη δροσιά ἀπὸ τὴν ἐνδημικὴ καταχνιά στους χλοερὸς ἐκείνους βοσκότοπους. σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ κατὰξερὸ ἔδαφος και ἡπειρωτικὸ κλίμα τῆς πέρα ἀπ' τὰ παρχάρια Νότιας χώρας τῆς Ἀνεφορίας.

Ὡστόσο πολλὰς φορὲς ἡ τόσο εὐεργετικὴ γιὰ τὸν τόπο δροσιά, ὅχι μόνο κατὰστρεφε πολλὰς καλλιέργειες τῶν ὀρεινῶν χωριῶν, καθυστεροῦσε τὴν ὠρίμανση, δυσχερῶνε τὴ συγκομιδὴ και γενικὰ τίς ἀγροτικὰς ἐργασίας, μὰ ἰδιαίτερα ἔδω στὰ παρχάρια ἓνα πολὺ μέρο προσγείωμα τῆς καταχνιάς — τσοῦπωπαν ἢ ἰδόκμαν τσῆ δέισις, κατανεοῦσε ἀληθινὴ πληγὴ στὴ ζωὴ τῶν κτηνοτρόφων μας.

Και πρῶτ' ἀπ' ὅλα οἱ κίνδυνοι τῶν ζωντανῶν στὴ βοσκὴ, τὸ ἐξοκμα και σκόρπισμα ἀπὸ τὴν ἀγέλη, ἡ ζωοκλοπὴ, ἡ ἐπίθεση τοῦ λύκου κι' οἱ τόσες δυσκολίες στίς κτηνοτροφικὰς φροντίδες, μὰ και τὸ κρύο ἀνελέητο, πού πάντα και συνόδεσε μιὰ κακοκαιρία πατραβηγμένη. Ὅλ' αὐτὰ συνθῆκες ἀνεπιθύμητες στὴ ζωὴ τοῦ παρχαριῶ. Κι' ἐνῶ σὲ γεινονικοὺς τόπους τὴν ἴδια καλοκαιριάτικη ἐποχὴ βγαίνανε λιτανεῖς και παράκλησ'τα στὸ «Μεγαλοδύναμο» γιὰ μιὰ σωτήρια βροχούλα, ἔδω ἡ καράμαστη ἢ δέισα (ἢ στρίγλα ἢ καταχνιά), ἔφερε τὴν ἀγωνία σ' ἀνθρώπους και ζῶα και λαχταροῦσαν μιὰ ὥρα ἀρχίτερα νὰ χαροῦν τὸ φῶς, τὴ θαλπωρὴ τοῦ ἡλίου.

Ἔτσι γεννήθηκε τὸ ὥραϊο και γιορταστικὸ ἔθιμο τῆς παρχαριάτικης ζωῆς: «τ'ς εὐδίας».

Ἡ δυσφορία σὲ καθεστῶς τῆς δέισας μὲ τὸ συχνὸ παρατράβηγμά του μὲρφῶνε ἀπὸ μικροὺς τοὺς μετεωρολόγους τῆς πείρας. Και μόλις τὰ βοσκόπουλα — παρχαροπαίδ'α κι' οἱ βοσκοποῦλες — παρχαροκόρτ'α βρῖσκανε τίς ἐνδείξεις — τὰ καταπέμ'α — τῆς ἀλλαγῆς τοῦ καιροῦ. μιὰ και δυὸ τ'ἀπόβραδο σμίγοντας σὲ ξένοιαστη παρέα ξεκινούσαν γιὰ τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς ξαστεργιάς, ἀρχίζοντας ἀπ' τίς καλύτερες ρωμάνες τῆς γειτονιάς μὲ τὸ τραγούδι «τ'ς εὐδίας»:

«Θεία θεία, τυροθεία
»ἔβγα ἔξ', νὲ καλοθεία,

»και τέρεν⁽¹⁾ τ' ἄστρα τ' ἐξέβαν⁽²⁾
»και τὸν φέγγον⁽³⁾ π' ἔμαρμάρ'σεν⁽⁴⁾
»Νὰ λελεύω⁽⁵⁾ τὸ χουλάρ'·ι·σ'⁽⁶⁾
»ντὸ παίρ'⁽⁷⁾ πολλὰ βουτορόπον.
»Νὰ λελεύω τὸ λαμνόπο σ'⁽⁸⁾
»και τὸ κόφτ'⁽⁹⁾ τ' ἀπάλ'⁽¹⁰⁾ βαθέο⁽¹¹⁾
»Νὰ λελεύω τὸ βουρόπο σ'⁽¹²⁾
και τὸ δίδει πολλ' ἀλευρόπα.

Και τὸ πρῶτ' τῆς «εὐδίας» γιόρταζε ὁ ἀληθινὸς Θεὸς τῆς ζωῆς, ὁ ἥλιος. Μὲ τοὺς ὀρητικούς κυματισμοὺς του ἀγκάλιαζε νοσταλγικὰ ὅλη τὴ σκιρτημένη ἀπ' τὴ χαρὰ και τὸν πόθο πλάση τοῦ βουνοῦ. Τόλεγε αὐτὸ τὸ χιλιόστομο βουητὸ τῶν κοποδιῶν, τόλεγε τ' ἀπανωτὰ μουγκρητὰ τῶν γελαδιῶν, τὰ ξεφωνητὰ τῶν παιδιῶν, τὸ πρόσχαλο γέλιο τῆς ρωμάνας, τὸ λαμποκόπημα τῶν δροσουσταλίδων πάνω στὸ ζυγοῦδένιο χαλὶ τῆς βοσκῆς, τόλεγε τὸ θεῖκὸ χαμόγελο στίς οὐρανόγγιχτες κορφές κι' οἱ μαγικὲς ἀνταύγειες κάτω στὰ γάργαρα νερά τῆς πηγῆς. Μὰ τόλεγε μὲ ὅλα μαζί και τὸ ὑπέρυχο φαντασμαγορικὸ φαίνόμενο τῆς δέισας, πού τῶρα συμπτυγμένη σ' ἓνα γιγαντένιο βαμβάκινο σωρό, ξάπλωνε μὲ τίς ὁλόλευκες τολύπες τῆς προσγειωμένες σὲ θαλασσόκολπους σχηματισμοὺς, μέσα στὴν τεράστια κοίτη, πού διάνοιγε ἀπὸ τίς πηγές του και μέχρι τίς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου ὁ Δαφνοπόταμος Πυξίτης.

Και τότε, μέσα στίς αἰθέριες ἐκείνες ἐξοχές, κάποια κορφοῦλα ἀπάτητη μὲ τὴν Παρχαρομύνα, νύφη ἀγέρραστη, φιλοξενούσε στοργικά, ὁλόχαρ'α «τ'ς εὐδίας» τὰ παιδιὰ.

Εὐπρόσδεκτη ἢ προσφορὰ στους ἐγκόσμιους και ὑπερκόσμιους θεοὺς. Ὅλες οἱ φροντίδες τῶρα τὸ ψήσιμο τῆς περίφημης τυροκλωστής.

Ἐχοντας φερμένα τ' ἀπαιτούμενα, τίς πλούσιες προμήθειες ἀπ' τὰ φιλοδορήματα στὸ μήνυμα τὸ βραδυνὸ «τ'ς εὐδίας», τ' ἀγνὸ χειριμπαρένιο βούτυρο, τὸ φρέσκο κι' ἀγνὸ χειριμπαρένιο βούτυρο, τὰ φρέσκο κι' ἀβραστο τυρί, τὸ μυρωδάτο εἶλερο ἀπὸ τ' ἀραποσίτι τοῦ βουνοῦ, τὴν παχεια πηχτὴ γισούρη, κοντὰ κι' ὅλα τὰ σύνεργα τῆς μαγειρικῆς μὲ ξεχωριστὴ τὴ φροντίδα γιὰ τὴν παρυσία τῆς πυροκαῦμένης και μαυρισμένης τσουκάλας, τῆς κλασικῆς τσάπας, τὸ γανωμένο ἢ τσάπα, στήναν οἱ κοπέλλες τῆς παρῆς τὴ φωτιά κ' ἐποῖναν τὴν τυροκλωστήν.

Κι' ὅταν πιά ψημένη, ἐτοιμὴ σιγὸβραζεν ἀκόμη κατεβαστὴ κι' ἀπὸ τὴ φωτιά, πλημμυρισμένη μέσ' στὸ βούτυρο κι' ὁλόσυρτη ἀπ' τὸ τυρί, ἢ ἀμβροσία αὐτὴ τοῦ παρχαριῶ μὲ

1) Τέρεν=κύττα, 2) τ' ἐξέβαν=πού βγῆκαν 3) τὸν φέγγον=τὸ φεγγάρι, 4) π' ἔμαρμάρ'σεν=πού λαμποκόπησε, 5) νὰ λελεύω=νὰ χαρῶ. 6) χουλάρ'·ι·σ'=κουτάλι σου, 7) ντὸ παίρ'=πού χωράει, 8) λαμνόπο σ'=μαχαιράκι σου, 9) τὸ κόφτ'=πού κόβει. 10) τ' ἀπάλ'=ἄβραστο τυρί, 11) βαθέα=βαθιά. 12) βουρόπο σ'=φουχίτσα σου,

τὸ μεθυστικὸ τῆς μοσκοβόλημα, ξυπνοῦσε ἐκστατικὴ τὴ νύφη, τὴν παρχαρομάνα, νὰ τῆς θυμίζῃ τὴν ἀθανασία τῆς στίς θεοφάνταχτες ἐκείνες κορυφές τῆς «εὐδίας»...

Μὰ μιὰ μαύρη μέρα ἡ παρχαρομάνα αἰσιάνθηκε τὸ ἐγκλημα, τὸ βίαιο ὁμαδικὸ ξεφορίζωμα τῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς κι' ἐνοιωσε τὴ σκληρὴ ἐγκατάλειψη, τὴν ἀνείπωτη καταδίκη. Ἐσβηναν οἱ πνοές τῆς, σάπαι-

ναν τὰ τραγούδια τῆς, βουβοί ἀπόμειναν κι' οἱ βουνοὶ τῆς κι' ἡ «καταχνιά» τὰ πλάκωνε ὅλα γιὰ πάντα, —.... Χαμαὶ πέσαι θαίθαλος ἀλλά, οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγὰν λαλέουσιν, ἀπέσβετο καὶ ἄλλον ὕδωρ»...

Κάπου σὲ μιὰ εὐρωπαϊκὴ αἴθουσα οἱ ἔμποροι τῶν λαῶν ὑπόγραφαν τὸ στίγμα τοῦ πολιτισμοῦ, τὴ «Συνθήκη τῆς Ἀωζάνης»!...

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΣΙΤΕΣ

ΤΟΥ Ι. ΑΒΡΑΜΑΝΤΗ

Τῇ Νεγάμ'σας τὰ λιθάρα.

Σὴν Τσίτεν γαρδοῦ καὶ σὸ Βαρατὸν ἀποκεφαλοῦ, ἀπάν' σὸν σύρτεν, ἔταν τιζεμένα ἔκαν ἐφτὰ-ὀχτὼ τρανὰ-τρανὰ γαῶδας. Τὸ ψηλὸς αἶτουν χαμὰν-χαμὰν ὅσον τρία-τέσσερα ταπαῖν ἀσπίτ' ἔτον. Κι' οὐλὰ σὴ σειράν. Ἐμπρ' κέσ' τὰ τρανὰ-τρανὰ κι' ἀποπίσ' τὰ μικροθάς αἶτουν. Ἀσ' σὸ Κουλάτ-ταουν πὰ ἐφαίνταν, αἰτόσον καὶ τρανὰ ἔταν. Ἀτὰ ἔλεαν ἄτα «τῇ Νεγάμ'σας τὰ Λιθάρα».

Μίαν, ἔλεγαν—τέσσε πολλὰ χρόνῃ πρὶν—ἀπ' ἐκεῖ Ἀσ' σὸ ραχὶν ἀπαγκέσ' ἔδεβήν'νεν γαμοστόλος, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐψαλάφωσαν κ' ἐπῆρεν ἡ νεγάμ'σσα Ἀσ' σὴ Κυροῦ Ἀτ'ς καὶ ἐμοίραξεν μὲ τὸν ἀδελφόν Ἀτ'ς οὐλὰ τὸ εἶχαν καὶ τὸ ἔ' εἶχαν καὶ Ἰλαμ τὸ προζύμ' πὰ, ὃ Θεὸν ἐκαταρέθεν αἶτεν κ' ἐκλώσταν οὐλον ὃ γαμοστόλον ἐέντον λιθάρα κ' ἐπέμνην. Ὅπισ' μερέαν ἔδεικνυζαν καὶ τὰ χερομύλα τ' ἐπῆρεν ἡ νεγάμ'σσα.

Σ' ἕναν ἀπ' ἄτὰ τὰ λιθάρα οἱ Βαρατονάντ' ἐπ' ἐλέκεσαν κ' ἐπῆκαν σκαλοπάτια κ' ἐξέβαν ἀπάν' μερέαν κ' ἔχτισαν ἕναν παρεκκλησόπον, τ' Ἀεστράτηγονος, νὰ βοηθᾷ!

Ἀε-Θόδωρον κι' ὁ Γουρζουλὰς.

Ἀπ' σὴν Τσίτεν ὄντας πᾶς σὴν Ἀρδασαν, ἀφκὰ σὴ Σανοῦ τὸ ἔλεγαν, κι' ἀπάν' σὴ στράταν ἔτον ἕναν τρανὸν πλακὶν κι' ἀπάν' σὸ πλακὶν ἕναν πλουμίν, ἄμον ἄλοοῦ ποδαρόπον. Ἀσ' σὸ ποτάμ' κ' ἐκειμερέαν πὰ ἔτον ἕναν παρεκκλησόπον, τ' Ἀεθόδωρονος. Ἐκεῖνο ἡ ποδαρέα, ἔλεαν, ἔτον τ' Ἀε-Θοδώρ' τ' ἄλοοῦ. Ἐκεῖ σὸ πλακὶν ἀπάν' Ἀε-Θόδωρον ἐπρόφτασεν μὲ τ' ἄλοον ἄτ' κ' ἐσκότωσησεν τὸν Γουρζουλάν, π' ἐγρίλεψεν σὰ παλὰ τὰ καιροὺς τὸν κόσμον οὐλεν, κ' ἐπεκεῖ κι' ἀδαμερέαν ἄλλο Γουρζουλὰς ἔ' ἐφάνθεν.

Πόσα φορὰς ἐγὼ πὰ, ὄνταν ἐμ'νε μικρός, ἐκλίστα κ' ἐπροσκύνωσα ἐκεῖνο τὸ πλουμόπον!

Γιὰ τ' ἕναν κουτὶν ξύγαλαν.

Σὴ Κάγκανας τὸ ραχὶν εἶχεν χωράφα τὸ τρανὸν ἡ Τσίτε καὶ τὸ μικρὸν (Ξοπολάντων). Τῇ Τσίτε τὰ χωράφα σὸν Ἀε-Κωσταντίνον μερέαν, οὗς τῇ Μασούραν τὸ ἔλεαμ' ἔδεβήν'ναν σὴ Ξοπολάντων μερέαν Ἀσ' σὸ συνόρ' κ' ἔξ'. Ἐλεαν τῇ Μασούρας τὰ χωράφα πὰ τοῖ Ξοπολάντων ἔταν ἕναν κοιρόν. Ἀμαν σ' ἕναν κουτὶ ξύγαλαν ἔδωκαν ἄτὰ τοῖ Τσιτενοῦς...

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΚΑΥΚΑΣΟΥ

Ἡ Ποζία

ΤΟΥ ΛΑΖ. Η. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

Σὴ Σαρίγαμεδί' τὰ χωρία, σὴ Μάτζιτλι, ἐζῆγεν ὁ Κουσά-Παῦλον. Ἀτὸς εἶχεν ἕναν κορίτσ', Ποζία ἔλεγαν αἶτεν. Ἡ Ποζία ἐγάπανεν τὸν ζουρναιζῆν τὸν Λεφτέρ', ἄμαν ὁ κύρς Ἀτ'ς ἔ' ἐθέλ'νεν αἶτον.

Ἐναν ἡμέραν ὁ Λεφτέρης μὲ κάμποσα

παιδιά, ἐφύαξαν τὴν Ποζίαν. Ἀμὸν τ' ἔμαθεν ἃ ὁ κύρς Ἀτ'ς, ὁ Κουσά-Παῦλον, ἐπῆρεν τὸν γιὸν Ἀτ' κ' ἐροῦξεν ἀποπίσ, αἶτουν, ἐπίασαν αἶτε κ' ἔγκαν αἶτε σὸ Σαρίγαμεδ', κ' ἐκεῖ ὁ ναϊδάλνικον ἐφυλάκωσεν αἶτε ὁ Παῦλον πὰ ἐπῆρεν τὴν Ποζίαν, τὸν γιὸν Ἀτ', κι' ἄλλτς μετ' ἐκεῖνον καὶ θὰ πᾶνε σὸ χωρίον αἶτουν.

Ὁ Γιούζπασης (ὁ πρόεδρος) τῇ Μάτζιτλι ἄμον τὸ ἔμαθεν τὸ ἐφυλάκωσαν τὰ

παιδία, ἔτρεξεν σὸ Σαρίγαμεδ' κ' ἐξέγκεν τὰ παιδία, ἃς σὴν φυλακὴν. Ἐκεῖν' πὰ χαμὰν ἐροῦξαν ἀποπίσ' ἅς σὸν Κουσὰ-Παῦλον καὶ ἁδὰ εἶσαι-ἅτου εἶσαι, σὴν σιράταν ἔφτασαν ἅτον καὶ πωλεμοῦνε ξὰν τὰ σύρ'νε τὴν Ποζίαν.

Σὸ χαλαπότ' ἀπάν' ἔρθεν καὶ ὁ κοτσὸν ὁ Σαλιζῆς ὁ Μουχαήλεις, τερεῖ κρού'νε καὶ παίρ'νε σὸ κορίτσ' ἀπάν'. Κότες-κότς ἐσοῦμωσεν ἅτ'ς καί, — Ἀσταθῆστε! εἶπεν, μὴ ταβίζετε. Ἐγὼ θὰ γιτιρεῦω σας. Ἐσὺ, Παῦλε, δέβα δακὸδ' ἀρδίνᾳ σὴ χωρί' ἐσούν τὴν σιράταν κέσ', κ' ἐσεῖς, Λευτέρ', δεβᾶτε σὸ ραῆιν κιάν' δακὸδ' ἀρδίνᾳ καὶ κουῖζτε τὴν Ποζίαν. Ἡ Ποζία, σ' ἤντιναν ἀποπίσ' πάει, τ' ἐκείνου ἔν'.

Ἀέτσ' πὰ ἐποῖκαν. Ὁ Κουσὰ-Παῦλον ἐπῆγεν καὶ τζαῖς: «Ποζία! ἔλα! Ποζία! ἔλ' ἁδακέσ'!» Τὰ παιδία πὰ κουῖζνε: «Ποζία! ἔλ' ἁδακιάν'!» Ἡ Ποζία ἐφέκεν τὸν κύρν' αἱ'ς κ' ἐκλούθεσεν τὰ παιδία. Ἀέτσ' πὰ ἐπαρούδωσαν κ' ἐποῖκαν τὸν γάμον.

Λεξιλόγιο: ἐφύαξαν=φευγάτησαν, ἀκλεψαν' ἐροῦξαν ἀποπίσ' ἅτουν=πέσαν ἐποπίσω τους, τοὺς κυνήγησαν' ἔγκαν ἅτ'ς=τοὺς ἔφεραν' νατδάλνικον=λ. ρωσική, δ)τῆς χωροφυλακῆς' νὰ σύρ'νε=νὰ κλέψουν νὰ φουγαδέψουν (λέγεται εἰδικὰ γιὰ περίπτωσι ἀπαγωγῆς κόρης γιὰ γάμο· χαλαπότ'=ὀχλοβοή, σύγχυση, μάλωμα· κρού'νε καὶ παίρ'νε=χιτυποῦν καὶ παίρνουν, μαλώνουν' δέρονται· μὴ ταβίζετε=μὴ μαλώνετε (λ. τ. dava)· γιτιρεῦω=λ. τ. uydurmak, συμφιλιώνω, συνταιριάζω· ἀρδίνᾳ=ὀργυιές· κουῖζ'τε=φωνάζετε· τζαῖς=φωνάζει· ἐπαρούδωσαν=λ. τ. barismak, συμφιλιώθηκαν.

ΧΑΛΔΙΑΣ

Ἐφαιεν ἅτα ἄρκον...

Π. ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗ
καὶ Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ

Ὁ Ποπα-Σοφανὸν ἅς σὴ Βαριάντων ἔτον πολλὰ μασχαράνος. Ἐτον καὶ πολλὰ ξενόφιλος καὶ οὐμποιοῦς ἐπαῖνεν σὴ Βαριάντων θὰ ἐπαῖνεν σὴ Ποπα-Σοφανοῦ νὰ τρώῃ μέλ'. Σὰ 1899 τῇ χρονίᾳ ἐτελείωσεν ἡ χιθὼνα τ' ἐγκλησίᾳς, Ἀε-Νικόλας τῇ Βαριάντων—νὰ βοηθᾷ — κ'

ἐπροσκάλεσαν τὸν ζωγράφον τὸν Νικόλαν ἅς σὸ Κᾶν' νὰ ζωγραφίς τὴν ἐγκλησίαν. Οἱ χωρέτ', τ' ὀρθόν, πάντα ἐφέρναν ἅτον ὠβᾶ, βούτερον, πωδκιτάν. Πέει ἐσὺ ἐκεῖν' ἐτέρναν τὴ γούλαν αἱ'. Ἐναν ἡμέραν ὁ Νικόλας ἐπαρκαλέσεν τὸν Ποπα-Σοφανὸν νὰ λείι σὴν ἐγκλησίαν τὸν λαὸν νὰ φέρ'ν ἅτον ὀλίγα καρτόφα καὶ ὀλίγα κολογκύθα. Ὁ Ποπα-Σοφανὸν ἀγοῖκα ἐθέλ'νεν. Τὴν Κερκεῆν, ἅς σ' ἐδέκεν ἀπόλυσην ἡ ἐγκλησία, ἐξέβεν σὴν Ὠραίαν Πύλην νὰ δί' τὸ ὕψωμαν κ' ἐκλώσεν εἶπεν σὸν λαόν:

— Εὐλογημέν' Χριστιανοί! Φέρτε τὸν Ζωγράφον ὀλίγα καρτόφα καὶ ἅπ' ἓναν κολογκύθ' καὶ σαέψτεν ἔφαιεν ἅτα ἄρκον.

Λεξιλόγιο: μασχαράνος—εὐθυμολόγος, ἄστεῖος· οὐμποιοῦς=ὀποιος· χιθὼνα τὸ κίτριον· παδκιτάν=εἶδος μυτιζήθρας· ἐτέρναν τὴ γούλαν αἱ'=τὸν τροφοδοτοῦσαν, τὸν τάϊζαν, καρτόφα=πατάτες· ἀγοῖκα=τέτοιον· ὕψωμαν=ἀντίδωρο· σαέψτε=λ. τ. saymak, λογαριάστε.

Σ.τ.Δ. Μία σύμπτωσις: Τὸ ἴδιο ἀνέκδοτο, μὲ τὰ ἴδια περίπου λόγια, μᾶς στάλθηκε καὶ ἀπὸ τὸν κ. Π. Μελανοφρύδη νωρίτερα καὶ ἀπὸ τὸν κ. Γ'. Κανδηλάπη (Κάνι) Γί' αὐτὸ καὶ βάλαμε καὶ τῶν δυονῶν τὰ ὀνόματα.

Γιὰ ἐσὺ πούλτσον γιὰ ἐγώ...

ΤΟΥ Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ (ΚΑΝΙ)

Σὰ 1905 τῇ χρονίᾳ ὁ Ζαβράκ'ς ὁ Κωσταντῖνον ἐλάσκουτον ἀπὸ σὴν Τραπεζοῦνταν κ' ἐπούλ'νεν λάχανα μὲ τὸν γαῖδάρον αἱ'. Ἐτυχεν ἐκεῖν' τὴν ἡμέραν νὰ δαβαῖν' ἐμπροστὰ ἅς σὸ Φροντιστήριον κ' ἐξέβαν ἐκεῖν' τὴν ὥραν οἱ δεσκάλ' σὸ διὰλειμμαν ν' ἀγοράζ'νε λάχανα καὶ πράσας. Ἰσα-Ἰσαι ἐκεῖν' τὴν ὥραν ὁ γαῖδάρων ἐρχίνεσεν νὰ γουγκαρίζ'. Ἐκλώσεν λέει ἅτον κι' ὁ Ζαβράκ'ς: «Ἐ γαῖδάρε, γιὰ ἐσὺ πούλτσον ἅτα, γιὰ ἐγώ».

Λεξιλόγιο: ἐλάσκουτον=γύριζε· περκατοῦσε· ἐξέβαν=βγήκαν.

ΔΟΡΟΥΛΙΟΥ

Μαῦρ' ἀρθώπ' καὶ μαῦρα ἔργατα!

Συλλογὴ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗ

Οἱ παλτοὶ μουνε πάντα ἐνεστόρ'ναν τὰ

καλὰ τὰ ἡμέρας τ' ἐδέβασαν καὶ πάντα ἔλεγαν :

— «Ὁ κόσμος ἀτότες κι ἄλλο καλλίων ἔτονε. Μαῦρα ζαμάνα! Ἀτώρα ὁ κόσμος ἐχάλασεν!» Γιὰ τ' αὐτὸ κάποιος ἐποίκεν αὐτοῦ τὸ τροπάδ' κ' ἐψάλναν ἄ...

Ἦχος Γος «Εὐφραινέσθω τὰ οὐράνια».

«Μαῦρ' ἀρθώπ' καὶ μαῦρα ἔργατα! Οὐντὰς ἔμνεστιν σεράντα χαϊβάνα, ἐπαί-
νουμε σὴν Ἀργονην. Τὰ ἰδυμίνιζα ἄμον
κόπρα ἔτωγαμ'... Ἀμαν ἀτότες ἡ τὰβᾶ
πὰ χουρμάδας ἔχῃσεν».

ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ

Ἄου' τ' ἀπί' τὸ' ἔφραεν;

Τοῦ Γ. ΖΕΡΖΕΛΙΔΗ

Σ' ἔμπροσθὰ τὰ χρόνα ἡ Ζάβερα γο-
μᾶτον 'πιβόλα ἀπί'α' τον. Σὸ Λεφτοκα-
ρέν ἅπ'αν — τὸ παλὴν τὸ χωρίον — σὰ
ἰδαί'ρα 'πεδκός' ἐτέρνες παμπάλαια ἄδλα-
μάδας ἄμον θυμόνα τὰ ρίζας αἰτουν, πεν-
τακόδα ἔακόδα χρόνων δεντρά. Ἀτώρα
ὑστερὰ τᾶλλα 'ιδάλωσαν κ' ἐροῦξεν αὐτ'
ἀνεμον, τᾶλλα 'κόπαν', ἄμα ξὺν πολλὰ
ἐπέμ'ναν. Ζοῦ Λάβαρ ἀφ'α οἱ Σηλεϊμα-
νάντ' εἶχαν σοῦ Χαιζῆ τ' ὀρμίν ἀπέσ',
ἀναυα τ' ἄλλα ἕναν θυρίον κανέταν, κά-
θαν χρόνον κατακλυμίδ' ἔστεκεν ἄσ' σ'
ἀπίδα. Ἐγβαν Κεραινοῦ ἀκόμαν που-
δὲν μειβέν 'ῥ' ἐφαίνουτον κ' ἐεῖνο ἔφτα-
νεν, τ' εὐλοημένον, ἄμον δεκέρ' σὸ στό-
μα σ' ἐλύουτον. Τὴν ἀνοιξὴν ἐχαντίαζαν
τὴ ρίζαν ἔθε, ἄμα μὲ τὴ χώραν πὸδ 'ῥι
γίνεται, μὲ τὰ λιθάρα, μὲ τὰ σκουντου-
λάκ' ξὺν ἐγρίλευαν τὸ δεντρόν, σεπεπὶ
τ' ἀπίδα. Ἐπουαλεύταν, ἕναν χρόνον ἐ-
παῖραν τοῦ Τάγκουλη τὸν Χαράλαμπον
ν' ὠράζ' τ' ἀπίδ'. Ὁ Χαράλαμπον παῆο-
ταίμιδος, βουκᾶχος, τ' ἀγγούρα ὄνταν
εἶχαν τ' ἑκατὸν δέκα παράδες, αὐτὸν σ' ἔ-
ναν ἀγγούρ' κανεῖς κ' ἐγόραζεν αὐτον, ἄμα
εἶπαν ἕναν ἀπίδ' ἐρχάλ' ὠράζ'. Ἐναν
ἡμέραν ἄσ' σοῦ ἔφραεν-ἐχόρτασεν κ' ἐπε-
τσετσεκώθεν ἄσ' σ' ἀπίδα, ἐξέβεν ἔσπασεν
ἄμον ἄρκος κ' ἐπεκὲι ἐξαπλώθεν σὴν ἐβό-
ραν σ' ἀπιδί' τὴ ρίζαν κ' ἐκοιμᾶτον ὁ-
λόρον ἡμέραν. Ἦντισαν ἐδεβαῖνεν ἐτέρ'-
ναν αὐτον κ' ἐξεφκλᾶνέφκουσαν: «ὁ δρᾶ-
κον ὠράζ' τ' ἀπίδ'»! Σοῦ μεσημέρ' ἀ-
πᾶν' κᾶτ'ς ἐσέγκεν ἄσ' σ' ἀπᾶνθεν μερέαν
τοῦ χωραφί' τὸ περβόλ' ἕναν μακρὸν σα-

νίδ' σ' ἕναν κλαδὶν τ' ἀπιδί', ἐξέβεν ἅπ'αν'
σ' ἀπίδ' δίχως λαχουδὴν, ἐσώρεψεν τ' ἀ-
πίδ' κι ὁ Χαράλαμπον ἐσύρνε τὸ ρω-
θὼν' ἀφκά. Σὸ κιντιῖν, ἅπ'αν' ἄμον τ' ἐ-
κάτσεν ὁ ἦ'ον σὸ ραχίν, ἐγνέφ'σεν κι ἄ-
τὸς κι ἀνάδκελα ἄμον τ' ἐκεῖτον, τερεῖ
ἀποφκακιάν' κανεῖς πουδέν' 'ῥι φαίνε-
ται, τὰ κλαδία φτυλιγμένα, ἀπίδα Τέκ-
τούκ' κᾶπ' καὶ ποῦ καὶ λέει ἐεῖνος ἐεῖνον:
«ἰού' τ' ἀπί' τὸ' ἔφραεν»;

Λεξιλόγιο: Σ' ἔμπροσθὰ τὰ χρόνα
= σὶὰ παλιὰ τὰ χρόνια. 'πιβόλα ἀπίδ'α =
μπολιασμένες ἀχλαδιές· σὰ ἰδαί'ρα = σὶὰ
λειβάδια. 'π δκεσ' = μέσα, 'δῶθε 'κεῖθε
ἐτέρνες = ἔβλεπες· ἄδλαμάδας = λ. τ. asla-
mak, μπολιασμένα δένδρα· 'ιδάλωσαν = λ.
τ. çal, σαράκιασαν· ἐροῦξεν αὐτ' = ἰδρρι-
ξε· 'κόπαν' = κόπηκαν· ἐπέμ'ναν = ἀπό-
μειναν· Σηλεϊμαναντ' = ἐπώνυμο (ἀπὸ τὸ
τουρκικὸ Σουλεϊμάν)· τ' ὀρμίν = τὴ ρεμ-
ματιά· ἀπέσ' = μέσα· ἀναυα = ἐκτός (ἀ-
νευ)· κανέτα = εἶδος ἀπιδιᾶς, φερμέ-
νη ἀπὸ τὸ Κᾶν (Ἀργυρούπολις) κατα-
κλυμίδ' ἔστεκεν (φράση) = (κατακλύζω) ἦ-
ταν κατὰφορτῇ· ἔγβαν Κεραινοῦ = σὶς
τελευταῖες τοῦ Ἰούνῃ· πουδέν = πουθενά·
μειβέν = λ. π. meyva, φροῦτο· ἔφτανεν =
ὠρίμαζε· ἄμον δεκέρ = σὸν ζάχαρη, λ. τ.
seker· ἐλύουτον = ἔλυωνε· ἐχαντίαζαν =
ἀγκαθώνανε· μὲ τὴ χώραν = μὲ τοὺς ξέ-
νους, μὲ τὸν κόσμον· πᾶδ = λ. τ. bas = κε-
φάλι· πᾶδ 'ῥι γίνεται = (φράση) δὲν τὰ
βγάξεις πέρα· σκουντουλάκ'α = κοντὰ ρα-
βδιὰ πὸν ρίχνουν· ἐγρίλευαν = κατακλα-
δεύανε, ρημάζανε· σεπεπί = ἐξ αἰτίας, λ. α.
sebeb· ἐπουαλεύταν = ταλαιπωρήθηκαν,
μπουχίσαν, λ. τ. bunalmak· Τάγκουλη =
προσωπυμία· ν' ὠράζ' = νὰ φυλάγει· πα-
ῆοταίμιδος = χοντρόμυαλος· βουκᾶχο =
χάφτας· ἐρχάλ = ὁπωσδήποτε, λ. π. her,
λ. α. hal· κ' ἐπετσετσεκώθεν = παραφού-
σκωσε, ξεπετσώθηκε· ἐξέβεν ἔσπασεν =
βγήκε ἀποπάτησε· σὴν ἐβόραν = σὸν
ἴσκιο· ἦντισαν = ὅποιοι, ὅσοι· ἐτέρ'ναν ἄ-
τον = τὸν κοίταγαν· ἐξεφκλᾶνέφκουσαν =
(λ. τ. zefklenmek) διασκέδαζαν· κᾶτ'ς =
κάποιος· τὸ περβόλ' = ἡ ξηρολιθιά·
λαχουδὴν = θόρυβος· ἐλαφρός· ἐσώρε-
ψεν = μάζεψε· κιντιῖν = τὸ δειλινό, λ. τ.
ikindi· ἐγνέφ'σεν = ξύπνησε (ἐκ-νήφω)·
ἄμον τ' ἐκεῖτον = ὅπως ἦταν ξάπλα· ἀπο-
φκακιάν' = ἀπὸ κάτω κατὰ πᾶν.

Τ' ΑΣΠΡΑ ΚΑΤΗΒΑΖ' ΝΕ ΑΣΤΡΑ *

ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΕΛΛΗΝΟΦΡΥΔΗ

—Τρῶμε καὶ πᾶμε σῇ Ποπα—Σοφίανου κέσ'. Τῇ Κοταλᾷ τ' ὀσπίτ' πὰ θεκαὶ ἔν'. Κάμερ' θὰ ἐβγαίν', ἐλέπομ' αἶτεν.

Ἄρ' ἐκάτσαν, ἐγονούδεψαν, ἔγκαν τραπέζ' κ' ἔφαγαν, ἐπεκεῖ ἐσ' κώθαν νὰ πᾶνε σῇ Ποπα - Σοφίανου.

Σείτα ἐδεβήν' ναν σῇ Κοταλᾷ τ' ὀσπίτ' κέσ', ἡ Σῶνα πὰ ὀξουκὰ ἔτον κ' ἔπλυνεν μαλλία σὸ σκαφίδ' ἀπέσ'.

Ἀμὸν τὸ εἶδεν τὸν Ἀλιθαϊζούχ', γέρον ἄνθρωπον κι ἄσ' σὸ ξένον χωρίον, ἐπῆγεν ἐφίλεσεν τὸ χῆρ' ν' αἶτ'.

—Πολύχρονος, τὸ πουλί μ', εἶπεν Ἀλιθαϊζούχ'ς κ' ἐντιδέβεν.

—Χορ αἰτέ ἔν'! εἶπεν ὁ Φώτ'ς κρυφὰ σ' ὧτ'ιν αἶτ' κεκά. Ἀλιθαϊζούχ'ς ἐκλώσεν ἐκαλοτέρεσεν αἶτεν κ' ἐσέβεν σῇ Ποπα-Σοφίανου ἀπέσ'.

Ὁ Ποπα-Σοφιανόν, νὰ ἔχωμε τὴν εὐχὴν αἶτ', ξενόφιλος καὶ πολλὰ γαράντες, ἄμον τὸ εἶδεν τὸν μουχτάρ': «Καλῶς τὸν εὐλογημένον», εἶπεν. Ἐγκεν ραοὺν καὶ γαβάν κ' ἐπεκεῖ, ἔκ' ἐτιγνάεψεν, ἔγκεν ἔναν σαχάν' μέλ' κ' ἔφαγαν.

Ὁ Θόδωρον ἐγληγόρ' νεν': «Νὰ ἔχωμε τὴν εὐχὴ σ' τὸ ἅγιον, εἶπεν αἶτον, ἐβράδυνεν, θὰ πάγω καὶ σ' ὀσπίτ' πὰ πολλὰ δουλείας ἔχομε.

Ὁ Ποπα-Σοφιανόν πολλὰ ἐποῖκεν αἶτον νὰ μέν' νε, ἅμαν ἐκεῖνος ἔκ' ἐθέλεσεν. Ἐπεχαιρέτιξεν αἶτον κ' ἐπῆγαν σῇ Φώτ' καὶ ἐτοιμάσεν νὰ πάη.

—Φώτ' εἶπεν αἶτον, τὸ κορίτσ' φαίνεται καλὸν καὶ φρόνιμον ἄμον τὸ εἶπες αἶτο. Ἐγὼ ἔπεανεύτα το, καὶ ἄσ' τὸ ἄγαπᾷ καὶ ὁ παιδᾶς, μὲ τῇ Θεοῦ τ' ἔμρ' ἄς ψαλαφοῦμ' αἶτεν. Ἐσὺ κρυφὰ πέ' αἶ τῇ κοριτσι' τὸν κύρ'. Ἐκὶ θέλω ἄλλ' νὰ μαθάν' ν' αἶ, οὐς νὰ θήκωμε σουμάδ'. Ἄν θέλ' ὁ κύρ' κ' ἡ μάννα, ἔλα σ' ἐμέτερα κιάν', πέ μ' αἶτο νὰ ἔρχουμες θήκωμ' σουμάδ'.

—Καλόν, εἶπεν ὁ Φώτ'ς.

Ἐκαβάλεψεν ὁ Θόδωρον κ' ἐδέβεν πλάν. Οὐντὰν ἔρθεν σὸ χωρίον ἐκάτσεν

σὸ τζάχ' καικά μὲ τὴν Μυροφόραν κ' εἶπεν αἶτεν:

—Γάρη, τὸ κορίτσ' εἶδα το. Καλὸν κορίτσ' φαίνεται. Ὁ Φώτ'ς πὰ πολλὰ ἐκαύχιξεν αἶτεν. Ἄρ' αἰτέ ἔτον τῇ παιδᾷ τὸ κουσμέτ'. Εἶπα τὸν Φώτ' νὰ λέει αἶτο τὸν κύρ' ν' αἶθε, κι ἂν θέλ' θὰ ἔρται λέει μας αἶτο. Ἡ ψή' μ' λέει με: θὰ δίν' αἶτεν. Ἀσ' σ' ἐμέτερον καὶ καλλίον ὀσπίτ' ἔκ' θὰ εὐρίκ' νε. Κ' ἐπεκεῖ, ἀδελφή αἶτ'ς πὰ ἄδὰ σὸ χωρίον ἔν'. Ἡ μάννα τ'ς θὰ δὶ αἶτεν νὰ εἶνε ἐντάμαν τὰ δύο ἀδελφοκόρ' τσα.

* *

Τὴν Κερεκὴν σ' ὀλημέρα ἁπάν' ἔρθεν ὁ Φώτ'ς σὴν Χαβιάναν καὶ τὰ ἴσα ἐπῆγεν σ' Ἀλιθαϊζούχ' τ' ὀσπίτ'. Ὁ Θόδωρον ἐκαλωσόρεψεν αἶτον κ' ἐκάτσαν καὶ γονουδεύ' νε.

—Παδᾶ-Θόδωρε, εἶπεν ὁ Φώτ'ς, τὸ εἶπες μὲ τὴν δουλείαν εἶπα το τὸν Νικόλαν. Ἐκεῖνος ἄμον ζουκακεύ'. Τ' ὀσπίτ' πὰ θέλ' καὶ γιὰ τὸν παιδᾶν πὰ λόγον ἔκ' ἔχ' νὰ λέει, ἅμαν ἐδέκανε λόγον, εἶπεν. σῇ Πειζάν τῇ Γιορδάμ' τὸν γυιόν. Ἐγὼ πολλὰ εἶπα τον καὶ σοουντὰ εἶπε με: «Ἄς τεροῦμε». Λόγον ἔκ' ἔκοψεν κ' ἔρροῦξεν. Ἀτὰ τὰ δουλείας οἱ γαρήδες πετζίρεῦ' ν' αἶτα. Ἄς ἔρται ἡ πατῆ μ' ἡ Μυροφόρα καὶ γονουδεύ' μὲ τῇ κοριτσι' τὴν μάνναν.

—Σωσταὶ λές, εἶπεν ὁ Θόδωρον.

Ἄρ' ἐκάτσαν, ἔπαν καὶ σὸ βράδον ἁπάν' ὁ Φώτ'ς μὲ τὴν Μυροφόραν καὶ μὲ τῇ συνύφ'σαν αἶτ'ς τὴν Κερεκὴν ἐδέβαν σῇ Βαρτάντων καικά.

Ἐσουχρίασεν οὐντὰς ἔρθεν σῇ Βαρτάντων κ' ἐπῆγαν σῇ Φώτ'. Ἐκάτσαν ἐλίγον κ' ἐπεκεῖ ἐντάμαν ἐπῆγαν σῇ Κοταλᾷ τῇ Νικόλα.

Ἀδισενέσσα ἐκαλωσόρεψεν αἶτ'ς, ἔγκεν γαβάν κ' ἐκάτσαν καὶ λένε τῇ χωρί' τὰ χάλα.

Ἡ Μυροφόρα ἄσ' σὸ εἶπαν κάμποσα, ἐγέλασεν καὶ εἶπεν: Κι ἄμ' ἔκ' ῥωτᾶτε μας ἐμεῖς γιατί ἔρθαμε:

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος.

— Ντό θά ἐρωτοῦμε σας; εἶπεν Ἀδισενέσσα. Ἐρθετε, καλῶς ὠρίσθε. Ὁ γειτονᾶς οἷ γειτονᾶ πάει. Νέκουτδη, Σώνα, δέβα ἐτοιμάσαν τὸ φαγὶν νὰ τρώωμε.

Ἡ Σώνα ἐξέβεν καὶ ἡ Μυροφόρα ἐρχίνεσεν καὶ εἶπεν τὸν πόνον αὐτῆς.

Ὁ Νικόλας τιδὲν ἔκ' εἶπεν, ἅμαν Ἀδισενέσσα:

— Γουρπάν' το'. Μυροφόρα, εἶπεν, μὴ κακοφαίνεται σε. Ἀσ' σὸ κιφάλι μ' κι ἅπὸν τόπον ἔχετε. Τ' ὀσπίτ' ἐσούν πὰ ἐξέρω. Τὸ μέλ' καὶ τὸ γάλαν τρέχ'νε ἐκεῖ πέο'. Ὁ παιδᾶς πὰ χρυσὸς παιδᾶς, ἅμαν τὸ κορίτσ'ν ἐμουν ἐν' συλλογασμένον σὴ Πειζᾶν τῇ Γιορδᾶμ' τὸ παιδί. Ἐδέκαμε λόγον. Σουμάδ' μαναχόν ἔ' ἔθηκαν. ἔ' ἐποροῦμε τὸν λόγον ἐμουν νὰ παίρωμ' ὀπίο'.

Τῇ Μυροφόρας ἡ συνύφ'σσα ἡ Κερκεκή, ἐκείνη πολλὰ βελετιζνέσσα ἔιον καὶ ἀοῖκα πολλὰ εἶδεν κ' ἐδέβασεν, ἐρχίνεσεν νὰ λέη γιὰ τ' ἀντραελφοῦ αὐτῆς τ' ὀσπίτ'... καὶ νιό ἔκ' εἶπεν. Ἐγαντούρεψεν καὶ τὴν Ἀδισενέσσαν καὶ τὸν Νικόλαν κ' ἐδέκαν λόγον.

Ἡ Σώνα χαπάρ' ἔκ' ἔχ', ἡ πουγαλεμέντσα γιὰ τ' ἐκείνην τὸ γίντανε ὅλα τὰ καλατζίας. Ἐμαέρεψεν κ' ἔγκεν ἔθηκαν τὸ τραπέζ'.

Ἡ Μυροφόρα καὶ ἡ Κερκεκή χαρεμέν' τρώνε καὶ τροῦνε τὴν Σώναν.

Ἀρ' ἔφαγαν καὶ ἔπαν κ' ἐπεκεῖ ἐδέκαν ἅ γαράρ' τ' ἄλλο τὴν Κερκεκήν νὰ ἐρχουνταν θήκ'νε σουμάδ'.

Σὴ Χριστοῦ τὴν ἐμπονέδταν σουμά, τὴν Κερκεκήν, σὸ βράδον κέσ' Ἀλιθαϊζούχ'ς ἐπῆρεν τὴν Μυροφόραν, τὸν ἀδελφόν αὐτῆς τὸν Λάζαρον μὲ τὴν γυναῖκα αὐτῆς τὴν Κερκεκήν, τὸν Γάντζον τὸν Νικόλαν κ' ἐδέβαν σὴ Βαρτάντων καικά. Χόνα πολλὰ ἔταν ἐκεῖνὸ τὸν χρόνον. Τὸ Χόν' σὸ γόνατον. Ἐφύσανεν κέλα ἕναν κρύος ἄερας. Κανεῖς ὀξουκέσ' ἔκ' φαίνεται.

Τογρία μὲ τὸ σκοτείνεμαν ἄγκά, ἐσέβαν σὸ χωρίον κ' ἐταένεσαν σὴ Κοταλά τ' ὀσπίτ'.

Ὁ Κοταλὰς ἐποῖκεν οὐλα τὰ ἐτοιμασέας κ' ἐπροσκάλεσεν τὸν Ποπα Σοφιανόν, τὸν Φώτ', τὸν Τζοράν, τὸν Τσίβ' Ἀβράμ κι ἄλλους.

Ἀρ' ἐκαλωσώρεψαν αὐτῆς καὶ ἅμον τὸ ἔιον τ' αὐτῆς σ' οὐλα τὰ χωρία, ὁ Πο-

πα-Σοφιανὸν ἐρώτησεν:

— Παδᾶ Θόδωρε! μέ τ' αὐτο τὸν καιρόν, Χόν'α, φουρτούνας, ἀ'αμάτ'α, ἀδὰ ἅπ'ν' καικά πῶς ἐτυχετε; Χιτ' ὀλά!

— Δέσκαλε, νὰ ἔχωμε τὴν εὐχὴ σ'! εἶπεν ὁ Θόδωρον. Ἄμον τὸ λές ἃ, ἐφύσεξεν ἄερας κ' ἐρῶξε μασε σὸ χωρίον ἔσουν. Χειμῶνας, κρύος εἶπαμε: γειτονάδες εἶναι, ἐρχαλ' ἐξ' ἔκ' θὰ ἀφίν'νε μας, ἐφτάνε μας μισαφίρ'ς.

— Λάθος ἐλογαριασθε, εἶπεν ὁ Ποπᾶς. Ἐμεῖς οἱ Βαρτάντ' ἔκ' εἶμες φιλόξενοι, μισαφίρ'ς ἔκ' μονάζομε. Ἄμαν ἅσ' τ' ἐρθετε, καλῶς ὠρίσθε, καθέστε, χουλεθέστε καὶ σ'κωθέστε δεβᾶτε πλάν. Ἀκόμαν καλὰ ἔκ' ἐσκοτείνεψεν. Σὴ Τσαράντων ἐπροφτάνετε καὶ πᾶτε.

— Ἐμεῖς, εἶπεν ὁ Γάντσον, οὐς νὰ ἐρθαμ' ἐνεγκάσταμε. Ἐέν' ἔκ' εἶμες. Ποῖστε μας ἀπόψ' μισαφίρ'ς καὶ τὸν πουργόν δαβαίνομε πλάν. Χριστιανοὶ εἴσουν. Τερέστε καὶ τὸν καιρόν. Φυσᾶ καὶ βουρκανίζ'. Ἐμεῖς ἐξέρομε ἐσεῖς καλοὶ ἀρθώπ' εἴσουν. Ἐρχαλ' ἕναν ραοῦν, ἕναν γαβᾶν πὰ φέρετε μασε, φαγὶν, πὰ νὰ φέρετε μασε γιόκ' ἔκ' λέγομ'.

— Κιὰ καλοὶ μισαφίρ' ἐρθανε μασε, εἶπεν ὁ Φώτ'ς. Ἀπ' ὀλίγον-ὀλίγον θὰ λένε νὰ μονάζωμ' ἄτσε κ' ἔλα. Ἐμεῖς ποῦ νὰ εὐρίκωμε τὸ ρακὶν καὶ τὴν γαβᾶν. Τὸ χωρίον ἐμουν κοτσόχωρ', μαγαζὶν ἔκ' εὐρίεται. Καὶ τὸ σωστὸν θέλετε; τὸ χατήρ'ν ἔσουν ξαῖ μ' ἀπομέν', ἅμαν τὸ Μαναστήρ' πὰ ἄδακᾶ ἐν'. Ὁ Γούμενον ραοῦν πὰ κεράει σασε καὶ καὶ γαβᾶν πὰ ἐφτᾶει σασε. Κρεββάτ'α πὰ πόλικά, κοιμούσταν καὶ τὸν πουργόν πᾶτε σὴν δουλείαν ἔσουν. Μὴ κατηγορεῖτε μας. Ἐμεῖς φτωχοὶ καὶ τσάτσαλοι, ἀπ' σὸν πολιτισμὸν πὰ βαρέα ἔκ' ἐνροικοῦμε.

— Τζάνουμ, εἶπεν Ἀλιθαϊζούχ'ς, τῇ συντροφ'ς -ι-μ' πὰ δέν ἂν ἔκ' φέρετε, πάρεμ ἐμὲν φέρ'τε. Γέρος ἀρθωπος καὶ τεᾶμ —ορζιούμ γιαπανὰ— μουχιάρ'ς εἶμαι.

Καὶ τ' ὀρθὸν ἅσ' ἕναν ἐβδομάδαν κιάν' κρυωμένος εἶμαι. Τὰ ρωθῶν'α μ' ἐσυφράγαν κι ἅσ' σὸ κρεββάτ' ἐσ'κώθα κ' ἐρθα. Ἐναν ραόπον νὰ εἶχα κ' ἐπινα...

— Σὸ κρεββάτ' ποῖ καίται, εἶπεν ὁ Τζίν' Ἀβράμ'ς, ἔκ' σποταλᾶ νὰ σ'κοῦται μὲ τ' αὐτο τὸ ταπάκινιν δαβαίν' σὴ Βαρτάντων καικά. Ἐμορφα ἐκεῖσ'νε σὸ

κρεββάτ', ἡ παιδὴ μ' ἡ Μυροφόρα πὰ ἐριψτεν τὴν ράχᾱ σ', ἀδικὰ ντό δουλείαν εἶχε;

—'Αρ' ἐγώ, εἶπεν ὁ Λάζαρον, πάντα ἔλεγα: οἱ Βαρτάντ' καλοὶ ἀρθῶπ' εἶναι καὶ ξενόφιλοι. Χάλα σ' ὁσπὶτ' τὸ ἐρθαμε, σὴ παδ' ἰ μ' τῇ Νικόλα, ἡ μισαφίρια ἀκοῖκ 'Κὶ γίνεαι. 'Αδισενέσσα πὰ πεινασμέντς 'Κὶ θὰ ἀφίν' μασε.

—Ναί, σ' ἀτὸ τ' ὦμὶν ἀπάν' κοιμηθεῖτε, εἶπεν ὁ Ποπᾶς.

—'Ασταθέστε, εἶπεν ὁ Τζὶν 'Αβράμ'ς, καὶ θὰ λέγω σας. "Αν λύλετ' ἄτο, γαβᾶν πὰ θὰ φέρωμ' καὶ ραοὺν πὰ. «'Ο δι' ἐμε κατ' ἐμέ» ντό θὰ ἔν;

—'Εγώ, εἶπεν ὁ Θόδωρον, γιὰ τ' ἀτό, στείλω τὸν Κώστη μ' σὸ σχολεῖον. 'Αμον τὸ τελέν' τὸ Κάν' κ' ἔλα ὁρώτα τον.

'Αρ' ἐποῖκαν κάμποσον γαργανλίχα κ' ἐπεκεῖ ὁ Ποπα-Σοφιανὸν εἶπεν:

—Νικόλα, ἀουτοῖν ἀρθῶπ' 'Κὶ θὰ ἐρχουνταν, κ' ἐρθαν. Ντό ν' ἐφτᾶμε; Γειτονάδες εἶναι. Φέρειν ἄτ'ς ἕναν ραοὺν ᾧ; πίν'νε καὶ σκούνταν δαβαίν'νε πλάν.

—Φογοῦμαι, δέσκαλε, εἶπεν ὁ Τζοράντς, ἀν δίγωμ' ἄτσε ραοὺν κι ἄλλο καλλίον θὰ καλοκάθουνταν. 'Ατὰ τ' ὁμμάτς τ' ἐλέπω ἐγὼ νὰ σ'κούνταν πᾶνε 'Κ' εἶναι.

—Σός. παδᾶ, εἶπεν ὁ Ποπᾶς. 'Αρ' ἀτόσον ἀρσοῦζ' πὰ 'Κὶ φαίν'ταν. 'Αμαρτία ἔν'. 'Εναν ραοὺν ᾧ; δίγωμ' ἄτσε.

—'Αρ' ἔγκαν ρακίν. 'Επῆρεν ἕναν ποτήρ' ὁ Ποπα-Σοφιανόν, καί: Σὴν εἶαν ἔσουν, γείτοναδες, εἶπεν. Καλῶς ὥρισετε, καὶ σὸ κουσοῦρ'ν ἔμουν μ' ἀπομένεστε. Χωρέτ' εἶμε, ἀτόσον ἐξέρουμε καὶ τιμοῦμε τοὶ μισαφίρις.

'Επῆρεν ὕστερα τὸ ποτήρ' 'Αλιθατζούχ'ς καί: Τὴν εὐχὴ σ', δέσκαλε, εἶπεν.

—Εὐχὴ καὶ τῇ Θεοῦ, εἶπεν ὁ Ποπᾶς.

—Νικόλα, εἶπεν σὸν Κοταλᾶν, μὲ τῇ Θεοῦ τὴν εὐλογίαν καὶ μὲ τοὶ γονέων τὴν εὐχὴν, καὶ μὲ τὴν εὐχὴν τῶν 318 Θεοφύρων πατέρων, ψαλαφοῦμε τὸ κορίτσι σ' τὴν Σώναν σὸ γυιὸ μ' τὸν Σάββαν.

—Καλὰ ἔλεγα, εἶπεν ὁ Τζοράντς, μὴ δὶτ' ἄτσε ραοὺν, κι ἄλλα θὰ ψαλαφοῦν. Τὰ καπατέτς ὁ δέσκαλο μ' ἔχ'. 'Αρ' ἀτώρα δόστ' ἄτ'ς τζοάπ'!

Οὐλ' ἐγέλασαν.

'Ο Νικόλας, ἡσυχὸς ἀρθῶπος, καὶ χαδεμένος, «ἐγώ, εἶπεν, ἐποῖκα σὸν τόπο

μ' τὸν δέσκαλο μ' τὸν Ποπα-Σοφιανόν. 'Εκεῖνος ᾧ; δὶτ' ἰζοάπ' ἀντὶς τ' ἐμέν».

'Ο Ποπα-Σοφιανὸν πὰ ἐγόμωσεν ἕναν ποτήρ', ἐσ'κῶθεν ἄν', καί, «Θόδωρε, εἶπεν, ἄσ' σ' ἐσέτερον τ' ὁ νίτ' καὶ καλλίον ἐμεῖς 'Κὶ θὰ εὐρὶκαμε νὰ δίγωμε τὸ κορίτσ'ν' ἔμουν. τὸ παιδίον ἔσουν πὰ ἰδμζάρκεν καὶ οὐλᾶ τὰ καλὰ ἔν'. 'Αμαν—σ' ἐμέν ψέμμαν 'Κ' ἔν'. Τὸ ψέμμαν τῇ δαβόλ' ἔν'— ἐγέντον ἕναν ἑβδομαδάαν ἐδώκαμε λόγον σὴ Πειζάν τὸ παιδίον».

—'Εξέρω τὸ 'Κ' ἐδώκετε σωστὸν λόγον, εἶπεν ὁ Θόδωρον. Εἴχετε τὸ κορίτσ' συλλογασμένον. 'Εμεῖς ἀτώρα ἐρχουμε; νὰ ἐφτᾶμε δουλείαν γαῖμ' καὶ νὰ θήκουμε σουμάδ' καὶ σ' ἕναν μῆναν ἀπάν' νὰ ἐρχουμε παίρωμε τὸν ἀρθῶπον ἔμουν. 'Εγὼ 'Κὶ κατηγορῶ τῇ χώρας τὸ παιδίον. Καλὸν παιδίον, ὁ Θεὸς νὰ χαρίζ' ἄτο τὸ κύρ'ν ἄθε καὶ τὴν μάνναν ἄθε. 'Αμαν τὸ κορίτσ'ν ἔσουν τ' ἐμέτερον τὸ κουσμέτ' ἔν'. Θέλω τὸν λόγον ἔσουν.

—Τὸ χατήρι σ' μ' ἀπομέν', εἶπεν ὁ Ποπᾶς. 'Αμαν τὸ ἐφτυσαμε 'Κ' ἐποροῦμε νὰ λείγωμ' ἄτο.

—Τ' ἄγιος ὁ Θεός, εἶπεν 'Αλιθατζούχ'ς, τρία φορὰς ἔν'. Μὲ τῇ Θεοῦ τὴν εὐλογίαν, μὲ τῶν 318 Θεοφύρων πατέρων τὴν εὐχὴν καὶ μὲ τῇ δεσκάλ'-ι-μ' τὴν εὐχὴν, ψαλαφοῦμε τὸ κορίτσ'ν ἔσουν τὴν Σώναν σὸν γυιὸ μ' τὸν Σάββαν.

Οὐλ' ἐκλώσταν καὶ τεροῦνε τὸν Ποπᾶν.

'Ο Ποπα-Σοφιανὸν πὰ ἐνοῦντισεν ὀλίγον κ' ἐπεκεῖ εἶπεν:

—'Εμεῖς, τ' ὁρθόν, τὸ κορίτσ' ἐσυλλογίσασμ' ᾧ σὴ Πειζάν τὸν γυιόν, ἄμαν ἀκόμαν σωστὸν λόγον 'Κ' ἐδώκαμε. 'Ασ' τὸ ἐρθετς ἐσεῖς σιφτᾶν, φαίνεται τὸ κουσμάτ' τ' ἐσέτερον ἔτον. Μὲ τῇ Θεοῦ τὴν εὐλογίαν καὶ μὲ τ' ἐμέτερον καὶ τῇ γονέων τὴν εὐχὴν ἐδέκαμε σας τὸ κορίτσ'ν ἔμουν.

'Εποῖκαν τόκ'αν, ἐσταύρωσαν τὰ χέρα μὲ τὸν Θόδωρον κ' ἔπαν τὸ ραγοῦν.

Οὐλ' ἐπῆραν ἀπ' ἕναν ποτήρ' ραοὺν ἔπαν καὶ ἐδῶκαν εὐχάντας: «Καὶ σὴν τελεσίαν εὐλόγησεν»!

'Αρ' ἄσ' τ' ἐδῶκαν λόγον, ἐκάτσαν ἐγονούδεψαν, ἔφυγαν κι ἀπάν σὸ τραπέζ' ἔθηκεν 'Αλιθατζούχ'ς τὸ δαχτυλίδ' καὶ τῇ κοριτσι' τὰ χάριτα καὶ ἄσ' τ' εὐλόγησεν ἄτα ὁ Ποπᾶς, ὁ Θόδωρον εἶπεν: «'Αδικά, οὕς τῇ Χριστοῦ, ἐνάμ'σ' μῆναν

κι ἄλλο, τῇ Φωτὸς θὰ δεβάζωμε κ' ἐρχομε; ἐφτάμε τὴν χαράν.

Ζουκακέματα.

Τ' ἀπ' ἀδαμέρ' τὴν ἡμέραν τῇ Βαρτάντων οὔλον ἐσέβεν σὴν βαλβαλάν.

—Κιὰ ἐκεῖν' εἶχαν ἀτεν συλλογασμέν-
ταν σὴ Πειζάν, ἔλεγαν οἱ Βαρτάντ'.
Πῶς ἐδῶκαν λόγον σὸν Ἀλιτζίτζούχ';
Ἄμαν ντό ἐν'; Ἀλδατζούχ'ς ξεγκίντες ἐν',
τρανὸν ὀσπίτ', λίρας πολλὰ ἔχ'. Ἐφέκαν
τὸν φτωχὸν τὸν Πειζάνον ἄμον δόκ' σὴ
μέσ' ἀπέσ'.

—Ἐκόμπωσανε μᾶς, ἔλεγεν ἡ Πειζα-
νίνα. Ἐμεῖς τεὰ συλλογασμέντσαν εἶχα-
με τὴν Σῶναν καὶ 'κ' ἐπήγαμε νὰ θή-
κωμε σουμάδ'. Ἄμαν ᾄ; ἐν'. Ὁ Θεὸς
τὴν δουλείαν ἀτ' ἐξέρ'. Ἐμεῖς φτωχοὶ
εἴμεθ. Ντό ν' ἐφτάμε; Ἀτοῖν τὰ τρανὰ
τὰ πόρτας ἐτέρεσαν...

Ἄλλ' ἐκατηγόραναν τὴν Πειζανίναν
τὸ 'κ' ἐπῆγεν χαμὰν ἔθηκεν σουμάδ' κι
ἄλλ' ἐκατηγόραναν τὴν Δεσποινὴν, τῇ
Σῶνας τὴν μάνναν.

—Ἄμον ἱζαλπαράν, ἔλεγαν, μίαν ἀπ'
ἀδᾶ ἐν' καὶ μίαν ἐπ' ἐκεῖ.

Ὁ Σάββας, ἀτῶρα σουμαδεμένος, ἐρ-
χουντον σὴ πεθερᾶς ἀτ', ἐρωγεν. ἔπινεν,
ἔκαιεν τὸν κόσμον μὲ τὰ τυφέκᾳ τ' κ'
ἐδεβήν'νεν πλάν.

Ἄσ' σ' ἄλλ' τὸ μέρος τῇ Πειζάν ὁ
γυιόν, ὁ Γιωρίκας, ἐκεῖνος πὰ καλὸν
παιδίον, φρόνιμον καὶ ἥσυχον, ἀπὸ μι-
κροθέας ἔτον συλλογασμένος μὲ τὴν Σῶ-
ναν, καὶ εἶχεν τρανὸν σεβτάν σ' ἐκείνεν.
Ἔστειλεν κρυφὰ σὸ κορίτσ' ἀθρόπ'ς κ'
ἔλεγεν ἀτεν γιατί ν' ἀφίν' ἄτον καὶ πάει
σὰ μακρά.

Ἡ Σῶνα —μικρὸν κορίτσ' 16 χρῶ-
νῶν— ντό νὰ ἐποῖνεν 'κ' ἔξερεν. Ἐπόρ-
ναν κ' ἰδκαζεν σὸν κύρ'ν ἀτ'ς καικά;
Ἔστειλεν σὸν Γιωρίκαν χαπάρ'.

—Ἐγὼ ἄσ' σὴ κυροῦ μ' κι ἄτ' σὴ
μάννας -ι-μ' τὴν βουλήν 'κ' ἐβγαίνω.
Οὔνταν λένε ἐκεῖν' θὰ ἐφτάγαι.

Ἐκεῖνε πὰ ἐνούνιζεν κ' ἔλεγεν ἀπέσ'
σὸν νοῦν ἀτ'ς: «Ἄν πάγω σὴν Χαβία-
ναν, θὰ εἶμαι σουμά σὴν ἀδελφή μ' τὴν
Βαρβάραν. Ἄν δίνε με τὸν Πειζάνον,
εἶμαι σουμά σὴν μάννα μ' καὶ σὸν
κύρ' -ι-μ'. Κι ἄλλο καλλίον...».

Τῇ κοριτοῖ' ἡ μάννα, Ἀδισενέσσα,
τὰ δύο πὰ ἐθέλνεν. Τ' Ἀλιτζίτζούχ' τ'

ὀσπίτ' πὰ ἐθέλνεν, ἰδίγκι ζαγκίγκον ἔτον
καὶ ὁ παιδᾶς ὁ Σάββας ἐφαίντον ἀνοι-
χτομάτ'ς καὶ ἄξιος τῇ δουλείας. Ἄμαν,
τῇ Πειζάν πὰ 'κ' ἐφῆν'νεν, γιατί ἐθέλ-
νεν νὰ ἔχ' τὸ κορίτσ'ν ἀτ'ς σουμά. Ἄλλα
παιδιά 'κ' εἶχεν. Τῇ Βαρβάρας ἀροθυ-
μία ἔκαιεν ἀτεν. Σὴ Πειζάν πὰ φρόνι-
μοι ἀρθώπ', εὐλογημέν', φτωχοί, ἄμαν
καλοὶ καὶ δουλευτᾶρ' καὶ ὁ παιδᾶς πὰ
φρόνιμος καὶ ὑπάκουος σοὶ γονέοις ἀτ'.

Τῇ χώρας τὰ στόματα καμμίαν 'κ'
στέκ'νε. Σωστὰ λένε: «κοσμοκράτορας
ἂν γίνεσαι, στομοκράτορας 'κι γίνεσαι».

Πούδ·πούδ... ἀδὰ κι ἀκεῖ ἐκουσκέθαν
τὰ κογκορόζᾳ τὸ γίντανε κρυφὰ σὴ Πει-
ζάν καὶ σὴ Κοταλᾶ ἀνάμεσα.

Κ' ἐπ' ἐκεῖ κάθα εἶνας ἔχ' τὸν φίλον
ἀτ' καὶ τὸν τοῦδμάνον ἀτ'. Καλὰ λένε:
«Τὰ τρεχούμενα τὰ νερὰ ἐκοιμέθαν κι ὁ
τοῦδμάνον 'κ' ἐκοιμέθεν».

Σοὶ Βαρτάντας ἀπέσ' εἶχεν κι Ἀλιτ-
τζούχ'ς φίλις καὶ ἄμον τὸ ἐγροίκ'σαν, τὸ
ζουκακεύ' ἡ Δεσποινὴ, ἐπῆραν ἂ κ' ἐ-
τρεξαν.

Ἰλα ἐκείνε ἡ φροθακίτσα, ἡ Λεμόνα
ἄσ' σὴ Τσαράντων, ἄμον τὸ ἐκ'σεν ἂ κ'
ἐκατήβεν λιγάρᾳ σὴ Βαρτάντων καὶ τ'
οὔλονων τὰ δίσασκα εὐκαίρωσεν. Τὸν
εἶναν ἔλεγεν: «ὁ Πειζάνον ἔχ' δίκηπον.
Ἀτόσα χρόνᾳ συλλογασμένον εἶχεν τὸ
κορίτσ'»· τὸν ἄλλον ἔλεγεν: «Ἐεσέλφ'σα
μ' ἡ Μυροφόρα ἀέτσ' γολάγᾳ 'κι ἀφίν'
τῇ Κοταλᾶ τὴν γαχάν. Τὸ κορίτσ' θὰ
παίρ' ἄτο». Ἀέτσ' πὰ τ' οὔλονων τὰ
εὐκαιρὰ ἐπῆρεν, ἐμαθεν ἀτα καταλεπτῶς
καὶ τογρία ἐξέβεν σὴν Χαβίαναν κ' ἐταέ-
νεψεν σ' Ἀλιτζίτζούχ'. Τῇ Χριστοῦ τὸ
δεύτερον τὴν ἡμέραν ἔτονε καὶ σὴ Θο-
δώρ' ἀπέσ' ἀγούρ' γουᾶτον. Πίν'νε ρα-
κία καὶ γαβᾶδες καὶ λένε καὶ γελοῦνε.

Ἡ Λεμόνα ἐπῆρεν κρυφὰ τὴν ἐξαέλ-
φ'σαν ἀτ'ς τὴν Μυροφόραν σ' ὀσπίτ'
κὲς' καὶ ἀπ' ἐναν·ἐναν εἶπεν ἀτα κεῖ.

—«Νέκουτδη, ἀφορισμεντσα! Ἄμον
ἐκείνεν τῖζα πὰ θὰ παίει σασε. Ἐγὼ
οὔλᾳ ἐμαθα. Ἀτέ, ἡ ἱζαλπαρά, ἡ μαυ-
ροσυμπεθέρα σου, ᾄ; λέγωμ' ἀτεν, κρυ-
φὰ λέει κι ἀκούει μὲ τῇ Πειζανάντας κ'
ἐσεῖς πὰ ἀναμῆτε νὰ παίρετε κορίτσ'.

—Σός, νέκουτδη, ζάνταινα, εἶπεν ἡ
Μυροφόρα, ἐμεῖς ἐθήκαμε σουμάδ'. Ὁ
ποπᾶς ἐκεῖ. Οἱ μειζτέρ' οὔλ' ἐκεῖ. Ὁ

παιδὸς πάει κ' ἔρται. Καμμίαν ἔναν λόγον 'κ' εἶπαν ἄτον. «Γαμπρέ, ἀδᾶ, γαμπρέ, ἐκεῖ». Ὁ ψὲ πιλά τῇ Χριστοῦ, ἀπὸ πουργοῦ, οὕς τῇ βραδύ' μὲ τὸν παιζανὰν ἄτ' τὸν Γιώρ' τῇ Σουγκουράντων ἐκεῖ ἔτον. Ἐφαγαν, ἔπαν, καὶ τὸ βράδον ὁ παιδὸς ἔρθεν ἐδέβεν. Λαλίαν 'κ' ἔτον καὶ λαχουδὴν 'κ' ἔτον. Τῇ χώρας τὰ λόγια ἐγὼ 'κ' ἀκούω.

—Ἐξαέλφ'σα, εἶπεν ἡ Λεμόνα, τὸ λέγω σε τέρεν. Κομπών'νε σας. Τὸ κορίτσ' θὰ δίν'ν ἂ σὴ Πετζάν... Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ σὴν συνύφ'σαν τῇ Πετζανίνας, τῇ Χατούναν, ἡ συντέκ'σα μ' ἐν', ἔμαθα οὐλὰ τὰ καθέκαστα. «Συντέκ'σα, εἶπε με, ἂν ἔθηκαν καὶ σουμάδ' Ἀλιδατζουχάντ', ἐμεῖς τὸ κορίτσ' ἔναν βράδον θὰ παίρωμε στεφανώνωμ' ἂ, κι ἂς ἔρται Ἀλιδατζούχ'ς χορεύ' ὅσον τὸ θέλ'». Ἐγὼ λέγω σ' ἄτο. Ὑστερα μὴ λές: Γιάτι 'κ' ἔλεγες μ' ἄτο; Θὰ χάνετε τὸ κορίτσ'.

—Νέκουτδη, εἶπεν ἡ Μυροφόρα, ἐμεῖς τὸν Θεὸν εἶναν πιστεύομ' ἄτον. Ἐσουμάδεψαμε τὸ κορίτσ'ν ἔμουν, ἔτέρεσαμε οὐλὰ τὰ κατέξοδα, καὶ τ' ἄλλ' τὴν Κερεκὴν θὰ πᾶμε παίρωμ' ἄτεν κ' ἔρχουμε. Ἀτὰ τὸ εἶπες τὰ λόγ' θὰ λέγ' ἄτα τὸν Θόδωρον, Ἐκεῖνος αὐτήχολος ἐν'. Θὰ πάει κρούει καὶ παῖρ' μὲ τ' ἀνθρώπ'ς. Ἀρ' οὕντιαν θέλ' ἂς ἐφτιάη! Ἐγὼ τὸ βράδον θὰ λέγ' ἄτα κεῖ.

Ἡ Λεμόνα ἠδέβεν πλὰν κι ἀποπίσ' πὰ ἀγούρ' ἀπ' εἶνας· εἶνας ἐπῆγαν σ' ὀσπίτ'α τουν.

Ἀσ' τ' ἐπελέσαν μαναχοὶ ὁ Θόδωρον κι ἀδελφός ἄτ' ὁ Λάζαρον, ἡ Μυροφόρα εἶπεν:

—Χάριφ, ὁσήμερον ἔρθεν ἐξαέλφ'σα μ' ἡ Λεμόνα ἀσ' σὴ Τσαράντων καὶ ἔγχεμασε ἔναν κρύον χαπάρ'.

—Χαῖρ' ὁλά! εἶπεν ὁ Θόδωρον. Γιὰ πέ, ντό ἐν'.

—Ντό νὰ ἐν'; Ἀτοῖν' οἱ συμπεθεροὶ ἔμουν, ἂς λέγ' ἄτσε, ἀσ' σὴ Βαρτάντων, ἄμον τ' ὁμάζ' ἐκλωσαν τὰ ζευλία. Τὸ κορίτσ'ν ἄτουν τεῖξ' ἐσουμάδεψαν ἂ σὸν Σάββαν, κι ἂτώρα ζουκακεύ'νε καὶ θέλ'νε νὰ δίν'ν ἄτην σὴ Πετζάν.

Ἀψιμον ἐπῆρθεν ὁ Θόδωρον οὐντὰς ἐκ'σεν ἂ. Ἐστάθεν ὀλίγον κ' ἐπεκεῖ εἶπεν:

—Ἐγὼ τῇ κόσμονος τὰ λόγ' 'κ' ἀφοκροῦμαι! Ἐμεῖς παδκίμ τὸ εἶμες (ὁ λόγος-τ'μ' σ' ἐκεῖνο) γαῖδούρα; Ὁ λόγος

τὸ λές ἐσὺ ἀσ' σ' ἀρθώπ' τὸ στόμαν ἐβγαίν'. Ἐμεῖς ἔθηκαν σουμάδ', ἐδέκαμα τὰ χάρτα πλέα καὶ περιπλέα. Ἐδώκαμε μας λόγον: Ἀσ' σὴ Φωτὸς κ' ὕστερα ἐλάτε ἐπάρτε τὸ κορίτσ'. Ἄλλο ντό κὼ-πρὰ εἶναι ἄτὰ τὸ μαλὰζ'νε (μὲ συγχώρη-σην). Ἐγὼ σὰ δύο 'κ' πουλῶ ἄτο. Σύρω καὶ τσερίζω τ' ἀρθωπί' τὰ γναφία! Ἐμὲν μωρὸν-μὴ ἐπανλατρίεψανε με;... Ἐμεῖς μὲ τὸ ζόρ' 'κ' ἐπήγαμε νὰ παίρωμε τὸ κορίτσ'ν ἄτουν. Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡ Χαβίανα κορίτσα μαναχὸν ἔχ'. Ἐμεῖς ἐπήγαμε μὲ τοὶ ποπάδας καὶ τοὶ μεϊζετέρτις ἀδκαρῶν ἔθηκαν σουμάδα... Ἀτὰ τὰ μασκαρολοῦχα ἂς ἀφίν'ν ἄτα... Πουργὰ-πουργὰ, σύναυγα, σ' κωθέστε ἐσεῖς οἱ δὺ' καὶ δεβᾶτε τερέοτε: ἔχ'νε ἀσ-λὴν ἄτὰ τὰ λόγ'α; Ἐγὼ σὴ Λεμόνας τὰ συβάλματα ὦτιν' 'κ' δίγω. Τῇ Λεμόνας τὰ λόγ'α φέγγον 'κ' ἔχ'νε. Πέτ' ἄτσε-τ' ἄλλ' τὴν Κερεκὴν χωρὶς λόγον θὰ ἔρχουμε, νὰ εἶναι ἔτοιμοι. Καὶ ἂν ἐπουδμάνεψαν πὰ ἂς λέν ἄτο. Ἀτότες ἐξέρω τὴν δουλεία μ'. Ἐμὲν Ἀλιδατζούχ' λένε με!

Τὸν πουργόν, τ' ^{***} ἄε-Στεφάν' τὴν ἡμέραν (νὰ βοηθᾷ), ἐσ' κώθεν ἡ Μυροφόρα μὲ τὸν ἀντράελεφον ἄτ'ς τὸν Λάζαρον ἐκατήβονε σὴ Βαρτάντων καὶ τογρία ἐπήγανε σὴ Κοταλᾶ. Ἡ Δεσποινὴ ἐτίμεσεν ἄτσε ἄμον συμπεθερούς. Ἐτσάκωσεν ὦβᾶ κ' ἐποῖκεν φούστουρον, ἐχάδεψεν μακαρίναν, ἔγχε κ' ἔναν τῶν ἀνὰ ξύγαλαν.

Ἀρ' ἔφαγαν κ' ἐκάτσαν μὲ τὸν Νικόλαν κ' ἐγονούδεψαν ἄτα. Ὁ Νικόλας, ὁ μαῦρον, Θεοῦ ἀρθεπος, ἀπὸ πουδὲν χαπάρ' 'κ' εἶχεν. Ἡ Δεσποινὴ πὰ τίπ' ἰν-κᾶρα ἔρθεν ἄτα.

—Οὔτ', μανίτσα μ', εἶπεν. Ὁ Θεὸς νὰ κρίν' ἄτσε ποὶ παλεμοῦν νὰ συβάλ'νε μας.

—Σύμπεθερα, εἶπεν ὁ Νικόλας. ἐμεῖς ἂν εἶμες φτωχοί, ἀσ' σὰ παράδας εἶμες φτωχοί. Ἀσ' σ' ἀχούλ' κι ἀσ' σὴν ἀρθωπίαν φτωχοὶ 'κ' εἶμες. Ὁ λόγος, τὸ λές ἐσύ, ἔναν ἐν'. Ἐδέκαμα τὸ κορίτσ'ν ἔμουν—Ἐτελείωσεν! Ὁ Πετζάνον πὰ ἂς τερῇ τὸ κουσμάτ'ν ἄτ'... Τ' ἄλλ' τὴν Κερεκὴν ποῖστε τὸν γάμον ἔσουν κ' ἐλάτε μὲ τῇ Θεοῦ τὴν εὐχὴν ἐπάρτ' ἄτεν καὶ δεβᾶτε σὸ καλὸν ἔσουν. Ἀέτ' πὲ τὸν συμπεθερον. Ἐμεῖς καρύδα 'κ' παίζομε...

(Συνεχίζεται)

Ζωή και Κίνηση

Λογοδοσία καὶ ἀρχαιρεσίαι τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται Κομνηνοί»

Τὴν 20 Ἰανουαρίου 1946 ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10½ π. μ. εἰς τὰ ἐν Καλλιθέᾳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κ. Δαβάκη 10 (πρώην Δήμητρος) ἰδιόκτητα γραφεῖα τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται—Κομνηνοί» συνήλθον περὶ τὰ 71 τακτικά μέλη τοῦ Συλλόγου εἰς Β' Γεν. Συνέλευσιν (τῆς Α' ματαιωθείσης λόγω μὴ ἀπαρτίας) καὶ συνεζήτησαν ἐπὶ τῶν ἐξῆς θεμάτων: 1) Λογοδοσία Διοικ. Συμβουλίου καὶ ἔκθεσις Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς. 2) Τροποποίησις Καταστατικοῦ καὶ 3) Ἀρχαιρεσίαι πρὸς ἀνάδειξιν Νέου Διοικ. Συμβουλίου καὶ Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Συνέλευσις, ἐπειδὴ ἦτο Β', ἐθεωρήθη ἐν ἀπαρτίᾳ συμφώνως πρὸς σχετικὴν διάταξιν τοῦ Καταστατικοῦ καὶ οὕτω ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς, ἐκλέξασα διὰ βοῆς ὡς Πρόεδρον αὐτῆς τὸν κ. Χρυσ. Μυρίδην καὶ Γραμματέα τὸν κ. Ἡλῖαν Ἀργυρόπουλον.

Ὁ κ. Χρυσ. Μυρίδης καταλαβὼν τὴν ἔδραν τοῦ Προέδρου ἠύχαριστησε τὴν Γεν. Συνέλευσιν διὰ τὴν ἐκλογὴν του. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Συνελεύσεως μερικὰ μέλη λαβόντα τὸν λόγον ἐπρότειναν τὴν ἀναβολὴν τῆς Συνελεύσεως. Κατόπιν διαλογικῆς συζητήσεως ἡ πρότασις ἀπερρίφθη καὶ ἡ συνέλευσις ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἔργον τῆς.

Ἐπὶ τοῦ Α' θέματος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ κ. Ἰω. Περβανίδης, Πρόεδρος τοῦ ἀποχωροῦντος Διοικ. Σ' λίου, ὅστις καὶ ἀνέγνωσε τὴν λογοδοσίαν ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ Διοικ. Σ' λίου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔτους 1945, ἐξέθεσε τὴν Ταμειακὴν διαχείρισιν καθὼς καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκδιδομένου Περιοδικοῦ «Χρονικά τοῦ Πόντου» καὶ ἀνέγνωσε ἑγγραφον Νομαρχίας Ἀττικῆς διὰ τοῦ ὁποῦ ἐνεκρίθησαν οἱ ἀπολογισμοὶ τοῦ Συλλόγου τῶν ἔτων 1942, 1943 καὶ 1944.

Μεθ' οὗ ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Συνέλευσις ἐνέκρινε τὴν Λογοδοσίαν τοῦ Διοικ. Συμ' λίου καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐπὶ τοῦ Β' θέματος ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη λόγω μὴ ἀπαρτίας.

Ἐπὶ τοῦ Γ' θέματος ἐγένετο μυστικὴ διὰ δελτίων ψηφοφορία καὶ ἐξελέγη τὸ νέον Διοικ. Συμβούλιον τὸ ὁποῖον συγκροτηθὲν εἰς σῶμα κατηρτίσθη ὡς ἐξῆς: 1) Περβανίδης Ἰωάννης Πρόεδρος, 2) Φωτιάδης Κων' τίνος Ἀντιπρόεδρος, 3) Ἀλεξανδρίδης Γεώργιος Γενικὸς Γραμματεὺς

4) Ξηρόπουλος Νικόλαος Ταμίας καὶ 5) Κογκαλίδης Ἀλκιβιάδης 6) Τερζόπουλος Ἀντώνιος 7) Ἰωαννίδης Ἀλέξανδρος 8) Καλλιφατίδης Πέτρος 9) Λεπτουργὸς Ἀγγελος σύμβουλοι.

Ὡς Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξελέγησαν οἱ: 1) Γαληνὸς Νικόλαος 2) Λεπτουργὸς Ἰορδάνης καὶ 3) Καρπόζηλος Γρηγόριος.

Ἐν Καλλιθέᾳ τῇ 2 Φεβρουαρίου 1946

Ἐκ τῆς Γεν. Γραμματείας τοῦ Συλλόγου

Λογοδοσία καὶ ἀρχαιρεσίαι τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» Θεσσαλονίκης.

[Λάβαμε καὶ δημοσιεύσαμε τὸ παρακάτω ἔγγραφο τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» Θεσσαλονίκης. Τα «Χρονικά τοῦ Πόντου» ἐκφράζουν τὴν ἀνυπόκριτη χορὰ τοῦς γιὰ τὴν εὐφορία τῶν πεπραγμένων τοῦ διωλεχτοῦ μας αὐτοῦ Σωματείου καὶ εὐχονται γόνιμη νάται, ὅπως πάντα, ἡ δράσις του, σὲ δλοὺς τοὺς κλάδους ποὺ ἀπλώνονται οἱ σκοποὶ καὶ τα ἐνδιαφέροντά του.]

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Λογοδοσίας Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν μελῶν τῆς «Εὐξείνου Λέσχης.»

Τὴν 27ην Ἰανουαρίου 1946 εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» ἐγένετο ἡ τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν με θέματα:

1ον) Λογοδοσία τοῦ ἀποχωροῦντος Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

2ον) Ἐκθεσις Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

3ον) Ἀρχαιρεσίαι.

Ἐκ τῶν 205 Ταμειακῶς ἐν τάξει μελῶν, παρόντες 154.

Πρόεδρος τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἐξελέγει ὁ κ. Κυριάκος Μουζενίδης, Γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γεώργ. Ματθαίουπουλος.

Ὁ λόγος δίδεται εἰς τὸν Διευθύνοντα Σύμβουλον κ. Ἀριστοτέλῃ Μουμτζίδην ὅστις ἀνερχόμενος εἰς τὸ βῆμα ἀναγιγνώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κατὰ τὸ διαρρεῦσαν δεκάμηνον τῆς θητείας του. Τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς λογοδοσίας ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του, κατόπιν καταλήλων ἐνεργειῶν, ἐφρόντισε καὶ παρέλαβε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Λέσχης, ἡ ὁποία κατείχετο ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς, παραχωρηθεῖσαν οἰκειοθελῶς εἰς αὐτό, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς, ἥ ἔστω καὶ συμμετοχῆς εἰς τὸ καταβαλλόμενον τακτικῶς ἐνοίκιον. Ἐν συνεχείᾳ προέβη εἰς τὴν πλήρη ἀνακαίνισιν τῶν αἰθουσῶν καὶ ἐπίπλων τῆς Λέσχης, ἐκ παραλλήλου δὲ κατέστρωσεν σχέδιον ἐργασίας πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς.

Πρὸς τοῦτο συνέστησε ἐπιτροπὰς κατὰ τμήματα ἡτοι :

1ον) Τὸ μορφωτικὸν εἰς τὸ ὅποιον ὑπάγειται καὶ τὸ Καλλιτεχνικὸν τμήμα. 2ον) Τὸ Λαογραφικόν, 3ον) Τὸ Ψυχαγωγικόν, καὶ 4ον) Τὸ Τμήμα Κοινωνικῆς ὠφελείας.

Λόγῳ ὅμως τῆς καθυστερήσεως τῶν περιουσιῶν ἐκλογῶν διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως τοῦ τότε Διοικ. Συμβουλίου καὶ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ζητήματος τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Λέσχης, ἥτις μόλις κατὰ τὸν Μάϊον ἔλαβε πέρασ, ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ τῆς νεκρᾶς περιόδου, ἡ δρᾶσις τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων καὶ γενικῶς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἤρχισε μόλις κατὰ τὸν Ὀκτώβριον.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον μέχρι ἀρχᾶς Δεκεμβρίου ἔδωσε δώδεκα διαλέξεις μετὰ διάφορα θέματα ἐπιστημονικά, πάντως ἐκλαϊκευμένα καὶ ἐπαγωγὰ. Αἱ διαλέξεις αὗται ἐπέτυχον πλήρως καὶ ἐπέσυρον ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ, ἐκδηλούμενον διὰ τῆς ἀθρόας προσελεύσεως αὐτοῦ.

Ἐπίσης τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐφρόντισε διὰ τὴν διοργάνωσιν καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Εὐξείνου Λέσχης. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν διέθεσε κοινὸν τετρακοσίων χιλιάδων (400.000) δραχμῶν διὰ τὴν ἀγορὰν συγγραμμάτων, ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ἐκτὸς τῶν πεντήκοντα χιλιάδων (50.000) δραχμῶν τὰ ὅποια ἐδώρησεν ὁ κ. Ἀναστάσιος Κοροξενίδης διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Ἐπίσης τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐθεώρησε τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ποντιακῆς Καλλιτεχνικῆς Κινήσεως ὡς ἓνα ἐκ τῶν πλέον βασικῶν σκοπῶν τῆς Λέσχης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ τὸν Πόντιον καλλιτέχνην κ. Νικόλαον Σπανίδην, καὶ τὸ ἄριον συγκρότημά του καὶ ἐνίσχυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ποντιακῆς καλλιτεχνικῆς κινήσεως.

Ὡς πρὸς τὴν Λαογραφικὴν ἐργασίαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισεν : 1) τὴν ἱδρύσιν Μουσείου Ποντιακῶν ἐνδυμασιῶν ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων, σκευῶν, ὄπλων καὶ λοιπῶν ἀντικειμένων καὶ 2) τὴν ἀνάγκησιν εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Λέσχης καλλιτεχνικῶν εἰκόνων τῶν σπουδαιότερων μνημείων τοῦ Πόντου ὡς καὶ φωτογραφιῶν διαφόρων πόλεων.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ἀνωτέρω τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐμερίμνησε καὶ διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν μελῶν, διενήργησε δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἕξ χορευτικὰς συγκεντρώσεις, αἱ ὅποια ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ἀπὸ οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ἔλειπεν ὁ Ποντιακὸς χαρακτήρ. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐδόθη ἡ Παιδικὴ ἑορτὴ τοῦ Χριστουγεννιάτικου Δένδρου σημειώσασα πλήρη ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐκλήθησαν καὶ παρέστησαν 65 πτωχὰ παιδιὰ ἐκ τῶν συνοικισμῶν ἰδίᾳ τῆς Καλαμαριᾶς. Εἰς καθένα ἐξ αὐτῶν ἐδόθησαν δῶρα καὶ γλυκά. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς ἐγένετο κατὰ τὸ σῶνη-

θες χορευτικὴ συγκέντρωσις καὶ ἐκόπη ἡ Βασιλόπητα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν οὐδόλως ὑπελήφθη ἡ Λέσχῃ. Μία ἐκ τῶν πρώτων ἀποφάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὑπῆρξεν ἡ παροχὴ ἱατρικῆς περιθάλψεως εἰς τὰ ἄπορα μέλη καθὼς καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς συμπατριώτας τῆς Καλαμαριᾶς καὶ ἄλλων συνοικισμῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἱατρῶν κ. κ. Μιχαὴλ Παπαδοπούλου, Ἀναστασίου Χαριτάντη, Κωνσταντίνου Λαμπριανίδη καὶ Ἀριστοτέλους Μουμπτζίδη. Καὶ ὁ μὲν Μ. Παπαδόπουλος ἐδέχθη καὶ ἀνέλαβεν νὰ περιθάλλῃ ἐπὶ τόπου δωρεὰν τοὺς ἀπόρους ἀσθενεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ἐδέχθησαν προθύμως νὰ ἐξετάσουν εἰς τὰ Γραφεῖα αὐτῶν ὅσους εἶχαν ἀνάγκην εὐρυτέρας καὶ συστηματικώτερας ἐξετάσεως καὶ παρακολουθήσεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξησφαλίσθη δωρεὰν ἡ ἱατρικὴ περίθαλψις ἐνὸς μεγάλου μέρους τῶν ἀπόρων ὁμογενῶν τῆς πόλεως μας. Ἐκτὸς τούτου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον κατανοῶν πλήρως τὴν τραγικὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο πολλοὶ συμπατριῶται μας ἐντελῶς ἄποροι, ἐφαρμόζον ἐξ ἄλλου ἓνα πατροπαράδοτον Ποντιακὸν ἔθιμον νὰ βοηθοῦνται, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἑορτάς, οἱ ἄποροι ἀπὸ τοὺς εὐπορωτέρους, ἀπεφάσισεν καὶ διενήργησεν ἔρανον μεταξὺ τῶν μελῶν καθὼς καὶ ἄλλων συμπολιτῶν ἵνα ἀνακουφίσῃ ἔστω καὶ προσωρινὰ ἓνα μέρος τῶν ἀπόρων τούτων.

Ὁ ἔρανος διενεργήθη ὑπὸ Ἐπιτροπῆς κυριῶν καὶ μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπέδωσε δὲ τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 1.738.000. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦτου διετεθήσαν 1.174.475 δραχμαὶ διὰ τὴν ἐτοιμασίαν ἑκατὸν πακέτων ἀπὸ τροφίμα ἑκαστον τῶν ὁποίων περιεῖχε τὰ ἑξῆς :

Μία ὀκτὰ μακαρόνια, μισὴ ὀκτὰ ἔλαιον, μισὴ ὀκτὰ λίπος, μία ὀκτὰ σταφίδα, μισὴ ὀκτὰ ξηροὺς καρπούς, ἑκατὸν δράμια ρίζι, ἑκατὸν δράμια σαποῦνι ἄσπρο, καὶ εἰς μετρητὰ ἡ ἀξία μιᾶς ὀκτὰς κρέατος. Εἰς 14 δὲ μεμονωμένα ἄτομα ἐχορηγήθησαν ἀνὰ 8.000 δραχ. Ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ποσοῦ διετεθήσαν ἑκατὸν χιλιάδες δραχμαὶ διὰ τὸ Γηροκομεῖον, ἑκατὸν χιλιάδες διὰ τὸ πακέτο τῶν ἀναρρωνόντων τῆς 1ης Ταξιαρχίας, καὶ 300.000 δραχ. διὰ τὸ συσσίτιον τῶν ἀπόρων φοιτητῶν, ἐκτὸς τῶν 850 μερίδων γλυκισμάτων τὰ ὅποια ἐπίσης διετεθήσαν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐκτὸς τούτου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἡγόρασε καὶ διένειμε 30 ζεύγη παιδικὰ παπούτσια εἰς πτωχὰ καὶ ἀνυπόδητα παιδιὰ τῆς Καλαμαριᾶς ὡς καὶ 30 ζεύγη παιδικὰ παπούτσια ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χαλαλαμπίδου ἐξ ἰδίων διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Ἡ Εὐξείνος Λέσχῃ διατηροῦσα τὴν Ποντιακὴν ἀπολύτως μορφὴν ἐξυψώθη λόγῳ δράσεως αὐτῆς εἰς Σωματεῖον γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ὅλα τὰ πλαίσια τῆς πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς

δράσεως. Αὐτὴ εἶναι ἐν ὀλίγοις ἡ δρᾶσις τῆς Λέσχης κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ ἤδη καταθέτοντες τὴν ἐντολὴν ἀναμένομεν τὴν αὐστηράν, ἀλλὰ δικαίαν καὶ ἀντικειμενικὴν κριτικὴν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

Εἶτα ὁ Γεν. Γραμματεὺς Κ. Παρασκευόπουλος ἐκ μέρους τοῦ Ταμίου τῆς Λέσχης ἀνέγνωσε τὴν Ταμειακὴν διαχειρίσιν τῆς Λέσχης. Κατόπιν τούτου ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Δ. Διονυσιάδης ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ τῆς ὁποίας διεπιστώθη ἡ ἀκρίβεια τῶν ἐγγραφῶν καὶ ἐν γένει ἡ πλήρης τάξις εἰς τὴν τήρησιν τῶν λογαριασμῶν, συγχαίρει τὸ ἀπερχόμενον Συμβούλιον καὶ τὴν τάξιν ἥτις παρετηρήθη ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῶν βιβλίων τῆς Ταμειακῆς Διαχειρίσεως μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν εἰσπράξεων καὶ διὰ τὴν ἐν γένει δρᾶσιν τῆς καὶ προσπάθειάν τῆς κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ὑπὲρ τῶν ἐν γένει συμφερόντων τῆς Λέσχης καὶ τῶν ἐκ τοῦ Κατατακτικοῦ προβλεπομένων ἐπιδιώξεων αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς λογοδοσίας ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον κατὰ σειράν τὸν λόγον οἱ ἐκ τῶν μελῶν κ.κ. Θ. Θεοφύλακτος, Φ. Κτενίδης, Ἀν. Τομπούλης, Ἀρ. Παπαδόπουλος, Στεφ. Γεωργιάδης, Στέλιος Μουζενίδης καὶ Χαρ. Ἡλιόπουλος. Οἱ λαβόντες τὸν λόγον ἅπαντες ἐξῆραν τὸν ζῆλον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὑπέδειξαν τὴν ἀνάγκην ὅπως τὸ νέον ἐκλεγησόμενον Συμβούλιον δώσῃ ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐμφανίσεως τῆς Λέσχης εἰς τὰς Δημοσίας Ἐθνικὰς ἑορτάς, περισσοτέραν προσοχὴν καὶ συγχρονισμένον σύστημα εἰς τὸν μορφωτικὸν Τομέα τῆς Λέσχης εἰς τρόπον ὥστε ἡ σπουδάζουσα Ποντιακὴ Νεολαία νὰ εὐρίσκη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καὶ τῷ Ἀναγνωστηρίῳ αὐτῆς ὅ,τι δὲν δύναται νὰ εὕρῃ ἐξ ἰδίων ἢ ἀλλαχοῦ. Ἐξεφράσθη ἐπίσης ἡ γνώμη ὅτι ἡ Λέσχη δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ὅ,τι ἐν τῇ φιλοτίμῳ αὐτοῦ προσπαθεῖα παρουσιάζει ὁ Καλλιτέχνης Ν. Σπανίδης, ἀπὸ ἀπόψεως Ποντιακῆς Μούσης, ἀλλὰ θὰ πρέπει ἡ προώθησις τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ποντιακοῦ τραγουδιοῦ νὰ γίνεται ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς Λέσχης καὶ μὲ πρόγραμμα περισσότερον ἀντιπροσωπευτικὸν καὶ ὁλοκληρωμένον. Συνεστήθη ἡ χρησιμοποίησις τοῦ Γυναικείου παραγόντος διὰ τὴν καθόλου δρᾶσιν τῆς Λέσχης.

Ἐπὶ τῶν ἄνω συστάσεων καὶ ζητηθεῖσων πληροφοριῶν καὶ ἐξηγήσεων ἀπῆντησαν οἱ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ.κ. Ἰορδάνης Βαφειάδης, Χαρ. Μουζενίδης, Βασ. Χαριτάντης, Τάσος Βαφειάδης καὶ ἐν κατακλείδει ἐκτενέστερον καὶ διεξοδικότερον ὁ διευθύνων σύμβουλος κ. Ἀρ. Μουμτζίδης.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως θεωρεῖ περαιωθεῖσαν τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς λογοδοσίας τοῦ ἀποχωροῦντος Διοικητικοῦ Συμβουλίου μὲ τὸ ἐξαγόμενον ἐκ τῆς συζητήσεως πόρισμα ὅτι ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἀποφαίνεται ἐπὶ τῆς λογοδοσίας τῶν πεπραγμένων, ἐγκρίνουσα τὴν ἐν γένει δρᾶσιν καὶ διαχεί-

ρισιν καὶ ἀπαλλάττουσα τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον πάσης εὐθύνης, συγχαίρει αὐτὸ διότι ἐφάνη ἄξιον τῶν προσδοκιῶν τῆς ψήφου διὰ τῆς ὁποίας ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς ἐκλεξάσης αὐτὸ προηγουμένης Γενικῆς Συνελεύσεως.

Μετὰ δεκάλεπτον διακοπὴν τῆς συνεδριάσεως συνεχίζεται αὕτη. Καλοῦνται ὡς ψηφολέκται οἱ κ.κ. Λάζαρος Μουμτζίδης, Ἄγγελος Πανίδης καὶ Διονύσιος Διονυσιάδης. Ἐψηφίσαν 154 μέλη, διαλογῆς δὲ γενομένης τῶν ψήφων ἐξελέγησαν μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κατὰ σειράν ἐπιτυχίας.

1) Ἀριστοτέλης Μουμτζίδης, 2) Κωνσταντῖνος Παρασκευόπουλος, 3) Χαράλαμπος Μουζενίδης, 4) Ἰορδάνης Βαφειάδης, 5) Ἀπόστολος Ἐλατόπουλος, 6) Ἀναστάσιος Κοροξενίδης, 7) Χαρίλαος Κυριακίδης, 8) Τάσος Βαφειάδης, 9) Θωμᾶς Παπαμιχαηλίδης, 10) Φίλιππος Παππᾶς, 11) Ὀρφεὺς Κογκιλίδης καὶ 12) Λουκᾶς Σπυράντης. Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξέλεγε 1) Ἰωάννης Γραμματικόπουλος 2) Ἄγγελος Πανίδης καὶ 3) Δ. Διονυσιάδης.

Τὰ ὡς ἄνω μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τὴν μεθεπομένην συνεκροτήθησαν εἰς Σῶμα μὲ διευθύνοντα Σύμβουλον τὸν κ. Ἀριστοτέλην Μουμτζίδην, ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ τὸν κ. Τάσον Βαφειάδην, Γενικὸν Γραμματέα τὸν κ. Κων/τῖνον Παρασκευόπουλον καὶ Ταμίαν τὸν κ. Ἀπόστολον Ἐλατόπουλον.

Ὁ Διευθύνων Σύμβουλος

Α. ΜΟΥΜΤΖΙΔΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Δράση τοῦ ποντιακοῦ σωματείου «Πρόεδρος».

Ἡ «Πρόεδρος» Σκοπευτηρίου Καλλιθέας εἶναι ἕνα ἀπ' τα πιδ παλιὰ Σωματεία τῆς Καλλιθέας (ιδρύθηκε στὰ 1925) καὶ ἔχει στὸ παρελθόν του λαμπρὴ δρᾶση ἰδίως στὰ οικονομικὰ ζητήματα καὶ τῆς ὑγείας (στεγασιὰ, καθαριότητα, ἀσθενειῶν, φαρμάκων, ἐνίσχυση ἀπόρων κλπ.) Στις ἀοκνες προσπάθειες τοῦ Σωματείου ὀφείλονται κυρίως ἡ στέγασσις χιλίων διακοσιῶν περίπου οἰκογενειῶν στὰ οἰκήματα Καλλιθέας ἀπ' τὸ 1928 καὶ ὀδ.

Ἡ μεταξικὴ περίοδος καὶ ἡ κατοχὴ ἀνακόπτουν τὸ ἔργο τοῦ Σωματείου καὶ τὰ Γραφεῖα του (μὴ παρὰ κα, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσι τοῦ συνοικισμοῦ) ὑφίστανται τὴν τύχη καὶ τῶν ἄλλων τρωγλῶν μὲ τίς ἐρευνες τῶν Οὐννων, τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν ὁργάνων τους.

Ὑστερα ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ὅταν πιδ εἰσῆγας ὁ ἐσωτερικὸς σῆλος, τὸ Σωματεῖο ἄρχισε νὰ ζεῖ τὴν κανονικὴν του ζωὴν. Στις 25 Μαΐου 1945 γίνεται ταχτικὴ συνέλευσις καὶ ἐκλέγεται τὸ σημερινὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον πού ἀποτελεῖται ἀπ' τοὺς κ.κ. Ν. Ζουπιδην ὡς πρόεδρο, Π. Σοπίδη ὡς ἀντιπρόεδρο, Κ. Μιχαηλίδην ὡς Γεν. Γραμματέα, Χ. Κυριμόπουλο ὡς ταμῖα, Μ. Σαρανταγίδην, Μ. Μιμητόπουλο, Ι. Σαρακινίδην καὶ Ἰ. Ἡλιάδην ὡς μέλη.

Ἀπ' τὸν Ἰούνιον καὶ ἔπειτα μπαίνει τὸ Σω-

ματείο στην ένεργό δράση. Ὁργανώνει γιὰ τὰ αδύνατα καὶ κουρασμένα ἀπ' τὸν πόλεμο, τὸν ὑποσιτισμὸ καὶ τὴ δυστυχία παιδιὰ τὶς πρῶτες παιδικὲς κατασκηνώσεις Ποντίων στὸ Ρωσσοχώρι Ἐκάλης, μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὶς προσπάθειες τοῦ ἑξαρχεῦ συμπατριώτη μας καὶ καλοῦ Ἑλληνα Ἀντωνίου Σουρμελῆ, καὶ πέντε περίπου περὶ 450 παιδιὰ κυρίως ποντιακὰ ἀπ' τὸ μαγευτικὸ Ρωσσοχώρι. Ἀλλὰ 150 περίπου παιδιὰ, μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Σωματείου διοχετεύονται πρὸς ἄλλες κατασκηνώσεις.

Ὅταν ἐκλείσαν οἱ κατασκηνώσεις πέτυχε τὸ Σωματεῖο νὰ πάρει παιδικὰ ρούχα (ἑσωτερικὰ καὶ ἔξωτερικα) καὶ ὑπόδηση γιὰ ἑκατὸν περὶ 100 παιδιὰ πού περᾶσαν ἀπ' τὶς κατασκηνώσεις του ἢ διοχετεύθηκαν ἄλλοι μὲ τὶς ἐνέρ-

Ὁμάδα κοριτσιῶν σὲ κατασκήνωση στὸ Ρωσσοχώρι.

γείες του, ἀπ' τὸν Ἑλλ. Ἐρυθρὸ Σταυρό.

Πρέπει νὰ τονισθεῖ ἰδιαίτερα καὶ ἡ συμβολὴ στὸ ἔργο τῶν κατασκηνώσεων τοῦ Συλλόγου «Ἀργοναῦται—Κομνηνοί» μὲ χρηματικὴ ἐνίσχυση (75.000 δραχ. ὅταν ἡ λίρα εἶχε δέκα χιλιάδες) καὶ μὲ τὸν δανεισμὸ τῶν μαγειρικῶν του σκευῶν, μπάγκων, τραπεζιῶν, καθισμάτων κλπ.

Ἡ δράση αὐτὴ τοῦ Σωματείου γιὰ τὸ παιδί, δὲν ἐμπόδισε καὶ τὴν ἄλλη ἐργασία. Ἐνέργειες σὲς ἐκάστοτε κυβερνήσεις καὶ στοὺς ἀρμοδίους γιὰ τὴν ἀποτελείωση τῶν μισόχτιστων οἰκημάτων, γιὰ πισοχαρτόστρωση τῶν παραγκῶν, γιὰ ἱατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη, γιὰ ζητήματα καθαριότητος, γιὰ παροχὴ δελτίων ἀπορίας κλπ. δὲν ἔπαυσαν νὰ γίνονται. Στὶς ἐνέργειές του ὀφείλεται ἡ παροχὴ στοὺς κατοίκους τοῦ Σκοπευτηρίου 400 περίπου, δελτίων ἀπορίας (ἐνῶ πρῶτα μόνο 17 δελτία ὑπῆρχαν στὸ Σκοπευτήριον πού θεωροῦνταν φαίνεται ἕνας ἀπ' τοὺς πλούσιους συνοικισμούς !!).

Ἀλλὰ τὸ μεγάλο καὶ πρῶτιστο ζήτημα παραμένει ἡ ἐξάλειψη τοῦ αἰσχους πού λέγεται συνοικισμὸς Σκοπευτηρίου, δηλαδὴ μιὰ βρώμικη, μικρὴ, λασπερὴ γωνιά τρωγλῶν μέσα στὴν ὁποία ζοῦν δυὸ χιλιάδες περίπου συμπα-

τριῶτες μας εἰκοσι πέντε τώρα χρόνια. Καὶ τὸ ὅτι ὡς σήμερον δὲν θέρισε τὸν πληθυσμὸ αὐτὸν μιὰ ἐπιδημία, αὐτὸ ὀφείλεται σὲς ἀσταμάτητες ἐνέργειες τοῦ Σωματείου γιὰ μιὰ ὑποτυπώδη καθαριότητα (ἂν εἶναι δυνατό νὰ γίνεῖ τελεία καθαριότητα μέσα σ' αὐτὸν τὸν βρωμότοπο), ἀλλὰ κυρίως στὴν κουραστικὴ, ἰσως σχολαστικὴ σπιτικὴ καὶ ἀτομικὴ καθαριότητα πού ἐφαρμόζουν οἱ δυστυχισμένες πόντιες νοικοκυρές.

Τώρα σὲς τελευταῖα, τὸ Σωματεῖο συνδυάζει τὴ δράση του καὶ μὲ τὴ δράση τῶν ἄλλων σωματείων τῆς Καλλιθέας καὶ τῶν συνοικιακῶν συλλόγων (Π. Σφαγείων, Πυροσφῶν Ἀνω Σφαγείων, Ν. Πόντου, Νέας Ζωῆς, Ἀγίας Ἐλεούσας, Ἰζιτζιφίων, Ἐνωση Ἐργατοτεχνιτῶν Καλλιθέας, Ἀναπήρους, Ἐφένδρους, Φυματικούς, Γυν. Συλλόγους) καὶ γιὰ τὴν συντονιστικὴ αὐτὴ δράση, εἶχε τὴν πρωτοβουλία πρῶτο αὐτὸ νὰ πρωτοστατήσῃ στὴν ἰδρυση τῆς Ἐπιτροπῆς Μερίμνης τῶν Συνεργαζομένων Σωματείων Καλλιθέας.

Οἱ τελευταῖες ἐνέργειες τοῦ Σωματείου περιστρέφονται γύρω στὴν ἰδρυση παιδικῶν συσσιτίων.

Ἀθήναι, 30-12-45

Ὁ Πρόεδρος Ὁ Γεν. Γραμ.
Ν. ΖΟΥΠΙΔΗΣ Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Ἑρμηνεῖς καὶ παρερμηνεῖς.

Μὲ τὸ δημοσιευθὲν στὸ προηγούμενο τεῦχος τῶν «Χρονικῶν τοῦ Πόντου» ἀρθρο τοῦ ὁ φίλος κ. Ε. Παυλίδης υἱοθετεῖ, χωρὶς ἐπιφυλάξεις, τὴ γνώμη τῶν ἀναγνωστῶν ἐκείνων τοῦ περιοδικοῦ—«Πολλῶν

Ποντίων» ὅπως μᾶς πληροφορεῖ—οἱ ὁποῖοι ἐχαράκτηρισαν «ὡς φοβερὰν ἐξυβρισιν κατὰ τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου» μιὰ παρατήρησή μας, πού ἄλλοι πάλι Πόντιοι ἐχαράκτηρισαν ὡς ἔπαινο καὶ ὕμνο γιὰ τὴν τιμιότητα τῶν Ποντίων ἐμπόρων. (Ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικὰ ὀνόματα ἐπαγγεληματιῶν καὶ ἐμπόρων, πού συμφωνοῦν μὲ τὴν παρατήρησή μας' σ.κ. Ἰασονίδης Ἡρ., Παπαδόπουλος Α., Σαλαπασίδης Παν., Σεβαστόπουλος Ν., Φωτιάδης Σπ. καὶ πολλοὶ ἄλλοι).

Πῶς πρέπει νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὴ τὴ διαφορὰ στὴν ἐκτίμησιν κ' ἐρμηνεία μιᾶς παρατηρήσεως;

Κατὰ τοὺς γνωστοὺς κανόνες τῆς ἐρμηνευτικῆς ἡ διαφορὰ αὐτὴ μπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ δύο αἰτίες' 1ο) ἀπὸ τὴ διαφορὰ τῶν γενικῶν ἀρχῶν ἢ κοσμοθεωριακῶν βάσεων τῶν διαφωνούντων, καὶ 2ο) ἀπὸ τὴν κακὴ ἐρμηνεία τοῦ κειμένου. Εἶναι, βέβαια, δυνατό μιὰ κακὴ διατύπωση νὰ δώσῃ ἀφορμὲς γιὰ παρερμηνεῖς ὅταν πρὸ παντὸς βαρύνει ὡς ἕνα βῆμα ὁ ὑποκειμενικὸς παράγων. Οὐδέποτε ὅμως μιὰ παρερμηνεία ἡμπορεῖ νὰ δικαιολογήσῃ χαρακτηρισμοὺς ὡς αὐτὴ πού ἀνα-

φέρει ο σεβαστός μας φίλος («φοβερά έξυβρισι» κτλ.). Καί τοῦτο γιά τὸ λόγο, ὅτι τ' ὄνομα, οἱ λέξεις καλύπτουν τίς ἔννοιες, τὴν οὐσία, ἐκφράζουν τὸ βάθος καί τὸ πλάτος τῶν ἀν' ὅχι σέ ὅλη τὴν ἔκταση, πάντως σὲ μεγαλύτερο μέρος τῶν. Ἐπάνω στὴν ἀντίληψη αὐτὴ ἐστηρίχθηκε ὁλόκληρη θεωρία φιλοσοφική—ὁ νομιναλισμός.

Ὁ κ. Παυλίδης εἶναι προσεκτικός καὶ ἀντικειμενικός κριτής, γνωρίζει καί τίς θεωρίες ποὺ ἐπικαλούμεθα. Συνεπῶς, στὴν περίπτωση τῆς διαφωνίας αὐτοῦ καί τῶν Πολλῶν Ποντίων μαζί μας δὲ βαρύνει ὁ 2ος συντελεστής. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν πρόκειται περὶ παρερμηνείας.

Κατ' ἀνάγκη λοιπὸν ἰσχύει ὁ 1ος κανόνας, δηλ. ἡ διαφορὰ τῶν γενικῶν ἀρχῶν ποὺ πιστεύει ὁ καθένας, σχετικὰ μὲ τὸ ἐμπόριο.

Ὑπάρχει ὁμῶς αὐτὴ ἡ διαφορὰ; Ὁ κ. Παυλίδης προσπαθεῖ μὲ παραδείγματα καί συλλογισμοὺς νὰ μᾶς πείσει πῶς ὑπάρχει. Ἐμεῖς νομίζομε πῶς δὲν ὑπάρχει. Γιατὶ ἀν' ὑπῆρχε τέτοια διαφορὰ—ἄλλη, ἐντελῶς διαφορετική, θὰ ἦταν ἡ θέση τοῦ ζητήματος, ἡ ἀνάπτυξη καί διατύπωση τῆς σχετικῆς παρατηρήσεως. Στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ ὑπεστηρίζαμε π. χ. τίς ἀκόλουθες γνώμες: θὰ ἐπικαλούμεθα τίς χριστιανικὲς ἀρχές, σύμφωνα μὲ τίς ὁποῖες οἱ πλούσιοι δὲν ἔχουν θέση στὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἐπίσης τίς διάφορες φιλοσοφικὲς καί κοινωνιολογικὲς ἀντιλήψεις, ποὺ θεωροῦν τὸ ἐμπόριο σὰν κλοπὴ, ἐπίσης τίς παροιμίες τῶν διαφόρων λαῶν καί τοῦ ἰδικοῦ μας γιά τὸ ἐμπόριο καί τοὺς ἐμπόρους, θὰ ὑπενθυμίζαμε τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σαίκσπηρ «Ὁ Ἐμπορος τῆς Βενετίας» κλπ. Ἀλλὰ καί μίαν τέτοια θέση κι' ἀνάπτυξη δὲ θὰ ἐδικαιολόγει τὸ χαρακτηρισμὸ «φοβερά έξυβρισις».

Τί πιστεύομε καί τί ὑποστηρίζαμε; Ὁ πῶς θὰ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώστες τοῦ ἄρθρου μας ἐκείνου—ἐμεῖς στὴ συμπερασματική, μέσα σὲ παρένθεση, περικοπὴ ἐτονίσαμε τοῦτο: οἱ Πόντιοι ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν γεωγραφικῶν καί ἱστορικῶν συνθηκῶν τῆς ἰδιαίτερης πατρίδος τῶν, ποὺ ἦτο τὸ ἀκράϊο ἐκτεταμένο φρούριο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μεταβλήθηκαν σ' ἐπαγγελματίες στρατιῶτες καί ἀνδότες, ἀκρίτες—τερματοφύλακες τῶν συνόρων. Ἀπὸ τὴ συνδυασμένη ἐπίδραση αὐτῶν τῶν συντελεστῶν διαμορφώθηκε ἕνας ἰδιαίτερος τύπος ἑλληνικός, ὁ ποντιακός, ποὺ τὰ κύρια χαρακτηριστικά του εἶναι ὁ ἀλτρουϊσμός, ἡ φλογερὴ πίστις στὰ ἰδεώδη τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὰ ἐκπροσωποῦσε ὁ βυζαντινὸς πολιτισμός. Ἔτσι ὁ Πόντιος ἐγίνετο κατ' ἐξοχὴν «Ἕλληνας»—Τρισέλλενος—Πανέλληνας, γιατί διατήρησε καλύτερα τὰ καλύτερα γνωρί-

σματα καί τίς ἀρετὲς τῆς φυλῆς. Αὐτὸς ὁ βαθύς, ἀσκητικὸς προσανατολισμὸς πρὸς τὴν Ἰδέα—ἐμείωσε κάπως τίς ἄλλες ἱκανότητες, ἰδίᾳ τὴν ἱκανότητα γιά ἐμπόριο (ὑπὸ τὴ συνήθη ἔννοια τῆς λέξεως καί τοὺς γνωστοὺς ἐπιστημονικοὺς τρόπους τῆς ἀσκήσεώς του). Τὸ ἐμπόριο μέσα σὲ τὸ σύστημα τῆς ἰδεολογίας ἦτο κι' αὐτὸ ἕνα κοινωνικὸ λειτούργημα, ποὺ στὴ συνείδησή του ἔπρεπε νὰ διεξάγεται σύμφωνα μὲ τίς ἀρχές τῆς χριστιανικῆς καί ἀκριτικῆς του νοοτροπίας δηλ. γιά τὸ καλὸ τοῦ συνόλου. Οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς δὲν εἶναι οὔτε αὐθαίρετες ἐρμηνεῖες γνωστῶν στοιχείων, οὔτε ὑπερβολές «τοπικιστικῆς» ψυχολογίας. Οὔτε δὲ εἶναι τωρινές. Τὰς ἐπιστεῦσαμε καί τὰς ἀναπτύξαμε ἀπὸ τὰ μαθητικά καί φοιτητικά μας χρόνια, ἔχοντας σύμφωνα τὴ γνώμη ξένων ἑλληνοιστῶν, καθηγητῶν μας, ποὺ μᾶς ἐδίδαξαν, ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς εἶναι Ἰδέα καί οἱ Πόντιοι «ἀθλοθέται» τῆς Ἰδέας αὐτῆς (Μιχ. Πρεομπραζένσκι, Ἰβ. Μ. Γκορτνίσκι κλπ.). Ἀλλὰ κ' οἱ προσωπικὲς μας ἐρευνες ἐπάνω στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ χαρακτήρος τῶν Ποντίων μᾶς ἔπεισαν, πῶς οἱ Πόντιοι κατὰ βάθος ἀποστρέφονται τὸ ἐμπόριο, ποὺ σὲ καπιταλιστικὸ σύστημα «νομίμως» γίνεται κάποτε «ἀνομο».

Γιά τὴν ἀποστροφή τῶν Ποντίων ἀναφέρουμε μίαν πληροφορίαν ποὺ εὐγενικὰ μᾶς δίνει ὁ φίλος κ. Ν. Καπνᾶς, Πόντιος λόγιος καί λαογράφος. Στὸ σχετικὸ του σημείωμα ποὺ ἀπὸ ἔλειψη χώρου δὲν μποροῦμε νὰ παραθέσουμε ὁλόκληρο, μεταξὺ ἄλλων γράφει: «Τὸ ἐμπορικὸ τμήμα τοῦ Φροντιστηρίου Τραπεζοῦντος δὲν κατῴρθωσε νὰ συγκεντρώσει περισσότερο ἀπὸ 8—10 μαθητάς, ἐπὶ συνόλου 75 τελειοφοίτων».

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τῆς παρατηρήσεώς μας καί μὲ καμμιὰ ἐρμηνεία ἢ παρερμηνεία δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς «φοβερά έξυβρισις» κατὰ τῶν ἐκπαιδῶν. Τὸ ἀντιθετὸ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποστηρίξει, ὅτι δηλ. ἀποτελεῖ ὑπέρμετρο ἔπαινο.

ΓΡ. ΤΗΛΙΚΙΔΗΣ

Μία διάλεξη γιὰ παιδικὲς κατασκηνώσεις.

Τὴν 29 Ἰανουαρίου 1946 καί ὥραν 5 1/2 μ.μ. στὴν αἴθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «ὁ Παρνασσὸς» ὁργανώθη ἀπὸ τὴν Ὁμοσπονδίαν «Ὁργανισμὸς Παιδικῶν Κατασκηνώσεων καί Ἀναρρωτηρίων» διάλεξις μὲ ὁμιλητὴν τὸν δικαστικὸν Ἀντιπρόσωπον τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους καί Πρόεδρον τοῦ ἐν λόγῳ Ὁργανισμοῦ, συμπολίτην μας κ. Ἀντώνιον Σουρμελῆν μὲ θέμα:

«Ἡ σημασία τῶν Κατασκηνώσεων καί ὁ Ὁργανισμὸς Παιδικῶν Κατασκηνώσεων καί Ἀναρρωτηρίων».

Ὁ ὁμιλητὴς εἰσηγήθη τὸ θέμα μὲ ἱστορικὴν ἀνασκόπησην τῆς κατασκηνωτικῆς προσ-

παθείας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα. Ὑπάρχει, ἀνέπτυξε ὁ ὁμιλητής, πάντα μιὰ ἀρχὴ σὲ κάθε ἐκδήλωσι τῆς ζωῆς ποὺ ἱστορικὰ ἐξακριβοῦται πὼς ἡ γένεσίς τῆς ὀφείλεται ἀσφαλῶς στὴν αἰώνια Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία πλημμυρίζει ἀπὸ παραδείγματα καὶ ἀπὸ πλήθος γεγονότα. Χωρὶς νὰ θελῶ νὰ πῶ, ἐξηκολούθησεν ὁ ὁμιλητής, πὼς «γλαῦκα εἰς Ἀθήνας φέρω», ἐν τούτοις μὲ τὶς ὀλίγες ἱστορικές μου γνώσεις ὁρατατίζομαι πὼς καὶ ἡ παιδικὴ ἐξοχὴ μὲ τὴν ἔννοιαν πάντα τῆς λατρείας πρὸς τὴν φύσιν καὶ τῆς σκληραγωγίας, συναντᾶται στὴν Σπαρτιατικὴν ἀγωγὴν μὰ καὶ στὴν τελειότεραν ἐκδήλωσι τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, στὴν Ἀγωγὴ τῆς Πολιτείας τῶν Ἀθηναίων. Ἄν στὰ μετέπειτα χρόνια τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, στὸ Βυζάντιο, στὸν πολιτισμὸ τῆς Λύσης, μὲ τὶς σταυροφορίες καὶ τὰ καθολικὰ μοναστήρια, ἂν στὴν ἐποχὴν τοῦ ἱποτισμοῦ καὶ τοῦ στενοῦ κορσὲ ἡ λατρεία πρὸς τὴν φύσιν μετέβαλε μορφὴν καὶ ἐπιδιώξεις, ἐν τούτοις στὰ μετέπειτα χρόνια μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς γνώσεως δὲν σταματᾷ καθόλου ἡ ἀγνὴ λατρεία πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς πρὸς τὸν ὄργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπεδείχθη καὶ ἀποτελεῖ ἱερὸν κανόνα ἡ πεποιθήσις ὅτι ἡ λατρεία πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἡ ἀντανάκλασις αὐτῆς πρὸς τὸν ὄργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι λειτουργημὰ ἱερὸν πρὸς τὴν ὅλην Θεότητα τοῦ Κόσμου. Ἀπόστολοι τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν καὶ οἱ πρῶτοι ὀργανωταὶ τῶν Κατασκηνώσεων περὶ τὰ 1870—1880, ὁ Ἐλβετὸς ἱερεὺς Βιόν, καὶ ὁ ἐν Ἀμβούργῳ ἱερεὺς Σέσι.

Γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κατασκηνώσεων στὴν Ἑλλάδα ἀνέφερε τὰς προσπάθειάς τῆς Σοφίας Σλήμαν ἡ ὁποία μὲ τὴν πρώτην Παιδικὴν ἐξοχὴν εἰς Βουλιαγμένην ὑπὸ τὴν λατρικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ μακαρίτου παιδιατροῦ Λαμπαδαρίου καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Παιδαγωγοῦ, τοῦ Γυμναστοῦ, τοῦ Ἑλλήνος Ἀρχιπροσκόπου Ἀθαν. Λευκαδίτη, εἰσήγαγε καὶ τὸν θεσμόν τῶν κατασκηνώσεων εἰς Ἑλλάδα.

Ἀναπτύσσων τὴν ἐπίδρασιν τῶν κατασκηνώσεων ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν μικρῶν κατασκηνωτῶν καὶ τῶν Ἑθνικὴν ἀποστολὴν τῶν κατασκηνώσεων ἀνέφερεν ὡς σταθμὸν μεγάλης ἐπιτυχίας τὰς κατασκηνώσεις τοῦ 1945 ὅπου ἐφιλοξενήθησαν 60 000 ἑλληνόπουλα, χαρακτηριστικῶς δὲ ἀνέφερεν ὅτι ἡ Κατασκήνωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρευθοῦ Σταυροῦ εἰς Πάρνηθα κατήργησε ἀπὸ τὶς ὁμάδες τῆς κατασκηνώσεως τὰ ὀνόματα τῶν ζώων τῆς ζούγκλας καὶ τὰ ἀντικατέστησε μὲ τὰ ὀνόματα τῆς Δωδεκανήσου καὶ τῆς Κύπρου, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ Σωματεῖον Ποντίων Καλλιθέας «ἡ Πρόοδος», τὸ πρόγραμμα τοῦ ὁποίου περιεῖχε καὶ ποντιακοὺς χοροὺς μὲ τραγούδια τοῦ Πόντου. Οἱ μικροὶ Πόντιοι κατασκηνωταὶ δὲν ἐγνώριζον παρὰ μόνον ὅτι ἐγεννήθησαν εἰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Ποντίους. Τοὺς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διδα-

χθοῦν τοὺς Ποντιακοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια μὲ τὴν συνοδεία τῆς Ποντιακῆς λύρας «τοῦ κεμεντζέ», ἐδίδαξαν εἰς τοὺς νεαροὺς Ποντίους ὅτι τὰ παράλια τοῦ Πόντου ἐκατοικοῦντο ἀπὸ Ἑλλήνας καὶ ὅτι αἱ πόλεις τοῦ Πόντου ἦσαν ἀποικίαι τῆς Ἀρχαίας Μιλήτου καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων.

Γύρω ἀπὸ τὶς κατασκηνώσεις, ἀνέφερεν ὁ κ. Σουρμελῆς, μποροῦν νὰ λεχθοῦν πάρα πολλὰ καὶ ἰδίως «γιὰ τὴν συμβολὴ καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν κατασκηνώσεων στὴν γενικὴ προσπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ τεχνικὴ ἀνοικοδόμησι καὶ ἡ πρόχειρη ἐπούλωσις τῶν πληγῶν. Ἡ πραγματικὴ ἀνοικοδόμησις πρέπει νὰ ἀρχίξῃ ἀπὸ τὰ παιδικὰ σώματα καὶ τὶς κουρασμένες ψυχὰς τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ τέλος ἀναπτύσσων τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ νεοῖδρυθέντος ὁργανισμοῦ «Παιδικῶν Κατασκηνώσεων καὶ Ἀναρωτηρίων» κατέληξεν ὡς ἐξῆς: «Ὁ ὁργανισμὸς μας δὲν παρασύρεται ἀπὸ ἐνθουσιασμό γιὰ φανταστικὰς ἐπιδιώξεις οὔτε ἀπὸ τὴ λαϊκὴ παροιμία: ζητάει πολλὰ γιὰ νὰ πετύχῃ κάτι». Ὁραματίζεται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν προσπάθειάν του σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ζητεῖ τὴν συνδρομὴν τῶν Κράτους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας. Μὲ τὶς ἐνέργειες καὶ τὰ διαβήματα του στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὴν ὁργάνωσι τῆς πρώτης διεθνοῦς κατασκηνώσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐλπίζει νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν προσπάθειάν του καὶ νὰ διδάξῃ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὅπως ἡγωνίσθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν γνωρίζει νὰ ἀγωνίζεται καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἰδανικά της».

Τὴν διάλεξιν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως κ. Βαβούλης, ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Γυμναστικῆς κ. Μπαμέρος, ὁ Δ/τῆς τῆς Ἑθνικῆς Ἀκαδημίας Σωματικῆς Ἀγωγῆς κ. Καρβαδίας, ἐκπρόσωποι τῆς Οὔνρεα, Νεάρ, Ἐαστ, Χ.Α.Ν., ἀντιπρόσωποι τοῦ Σώματος Ἑλλήνων Προσκόπων, τῶν Κατασκηνωτικῶν Ἐπιτροπῶν τῶν Τραπεζῶν, Ἑλλάδος, Ἑθνικῆς, Ἀγροτικῆς, Ἀθηνῶν, Ἰονικῆς, Λαϊκῆς, τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Γυμναστῶν, τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοὶ» καὶ τοῦ Σωματεῖου Ποντίων Καλλιθέας «ἡ Πρόοδος» ὡς καὶ πολλὸς ἄλλος κόσμος, μετὰ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ὁργανισμῶν Ἰδρυμάτων καὶ Σωματείων τὰ ὁποῖα ὠργάνωσαν κατασκηνώσεις κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1945.

Ὁ κ. Ἀντών. Σουρμελῆς, ὁ ὁποῖος καὶ καθ' ὅλην τὴν κατοχὴν διετέλεσεν (ἐθελοντῆς) Ἐπιθεωρητῆς τοῦ Ε.Ο.Χ.Α., ἀπέσπασε τὰ θερμὰ συγχαρητήρια τῶν παρισταμένων, δι' ἰδιαιτέρου δὲ ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας ἐξεφράσθη πρὸς αὐτὸν ἡ Ὑπουργικὴ Εὐαρέσκεια, διὰ τὰς ὑπηρεσίας αἱ ὅλως ἀφιλοκερδῶς προσέφερεν ὡς ἐθελοντῆς Ἐπιθεωρητῆς τῶν Κατασκηνώσεων τοῦ θέρους τοῦ 1945, αἱ ὁποῖαι κατασκηνώσεις ὠργανώθησαν ὑπὸ διαφόρων Σωματείων ἀρωγῇ τοῦ Ὑπ. Κοινῶν. Προνοίας.

Φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Γ. Χατζηδάκι.

Τὴν 25 Φεβρουαρίου ἔγινε στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ» τὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ καθηγητῆ τῆς γλωσσολογίας καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Γ. Χατζηδάκι. Ἡ τελετὴ διοργανώθηκε ἀπὸ τὴν «Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία». Μετὰ σύντομη εἰσήγηση τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας, καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Ἀμαντου, ἔλαβε τὸ λόγο ὁ συμπατριώτης μας Διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Ἀνθιμος Παπαδόπουλος, ποὺ παρουσίασε τὸ σοβαρὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ σὲ ὅλη τὴν ἔκταση τῆς πολύμορφης δράσεώς του. Στὴν τελετὴ προσήλθαν πολλοὶ Πόντιοι, τιμώντας τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου, ποὺ ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα καὶ μὲ τὴν Ποντιακὴ διάλεκτο.

Ποντιακὴ βραδυά.

Χάρη στὴ φωτισμένη ἔμπνευση ἐκλεκτῶν Ποντίων, μὲ πρωτοπόρο τὸν διακεκριμένο ἐπιστήμονα γυναικολόγο κ. Ἀγγελὸ Πιστοφίδη, δόθηκε τὸ τελευταῖο Σάββατο τῆς ἀποκριᾶς μιὰ ἀξέχαστη Ποντιακὴ βραδυά.

Θερμὸ οἰκογενειακὸ καὶ χαρούμενο περιβάλλον, κέφι ἀδιάπτωτο ξεχύθηκε σ' ὅλες τὶς συντροφίες, ποὺ τοὺς δόθηκε εὐκαιρία νὰ γιορτάσουν καὶ πάλι μαζί, καὶ μὲ τοὺς νοσταλγικοὺς ἤχους τῆς λύρας, μὲ τὰ ὁμορφα ποντιακά τραγούδια ποὺ ξαναζωντάνεψαν στὶς ψυχὲς ὅλων μας γλυκειὰς καὶ ἀξέχαστες ἀναμνήσεις ποὺ μὲ τὸν ἴδιο πάντα ἐνθουσιασμὸ θέλουν νὰ διατηρήσουν αἰώνια καὶ νὰ ξαπλώσουν σ' ὅλες τὶς γενεές των τὶς ἱερὲς παραδόσεις καὶ τὰ γεμάτα πατριωτισμὸ ἔθιμα τοῦ Πόντου.

Δὲν ἦταν μονάχα ἀποκριάτικο γλέντι, ἦταν ἓνα γλυκὸ ξύπνημα, ὕστερα ἀπὸ τὸν λήθαργο πέντε χρόνων σκλαβιάς, ποὺ παρ' ὅλες τὶς δυσκολίες στιγμὲς, ὑπερπηδήθηκαν μὲ πρωτοπόρους τὸν Ποντιακὸ Σῦλλογο «Ἀργοναῦται—Κομνηνοί» ποὺ ἀψηφώντας κάθε κίνδυνο, ἐργάσθηκε ἀκούραστα, πιστὰ δίπλα στὸ παιδί, προσπαθώντας νὰ περισώσει τὴ νέα γενεὰ τοῦ Πόντου γιὰ νὰ κλείσῃ μέσα του τὸν παλμὸ καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς ὅλου τοῦ Ποντιακοῦ κόσμου.

Κ' ἔτσι ἀναπλασμένη καὶ ἀναγεννημένη ἡ Ποντιακὴ νεολαία θὰ βαδίσῃ πιστὰ συνεχίζοντας τὸ ἔργο τῶν προγόνων τῆς μὲ τὰ ἰδανικά καὶ τὶς παραδόσεις τοῦ Πόντου, προσαρμοσμένα μέσα στὰ καινούργια κοινωνικά πλαίσια, θὰ συντελέσῃ γιὰ τὴ γλήγορη, τὴν εἰρηνικὴ ἀνοικοδόμησι τῆς χώρας μας.

Εἶνε ἀπαραίτητο τέτοιου εἴδους συγκεντρώσεις νὰ γίνωνται συχνότερα γιὰ νὰ συσφίξουν περισσότερο τοὺς Ποντιακοὺς δεσμοὺς καὶ νὰ συγκρατήσουν ἄσβηστη τὴν φλόγα

τῶν μεγάλων μας ἰδανικῶν καὶ τὴν αἰώνια ἐπιβίωση τῶν ἱερῶν μας παραδόσεων.

Ἀθῆναι 4 Μαρτίου 1946

ΜΑΡΙΚΑ ΣΟΥΡΜΕΛΗ—ΚΑΤΣΑΝΕΒΑ

Διάλεξη—Συναυλία

Ποντιακῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Στὶς 2 Μαρτίου δόθηκε στὸν «Παρνασσὸ» μιὰ διάλεξη γιὰ τὴ μουσικὴ τοῦ Ποντιακοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἀπὸ τὸν μουσικοδάσκαλο κ. Δ. Κουτσογιαννόπουλο.

Ὑστερα ἀπὸ μιὰ ωραία εἰσήγηση τοῦ κ. Ἀντ. Τερζοπούλου ἔλαβε τὸ λόγο ὁ ὁμιλητὴς τῆς ἡμέρας ποὺ ἔκαμε ἀνάπτυξη τῆς θεωρίας τῆς Ποντιακῆς Μουσικῆς μὲ βάση τὴν εὐρωπαϊκὴ παρασημαντικὴ.

Στὸ τέλος τῆς ὁμιλίας χορωδία ὁργανωμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο, τραγούδησε διάφορα ποντιακά τραγούδια, μὲ τὴ συνοδεία λύρας, ποὺ ἔπαιξαν ὁ βετεράνος Πόντιος λυράρης Γ. Γάραλης καὶ ὁ γιὸς του Ἡλίας.

Στὴν ὁμιλία-συναυλία βρέθηκαν πολλοὶ συμπατριῶτες μας, ποὺ χειροκρότησαν μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ τὸν ὁμιλητὴ καὶ τοὺς ἐκτελεστές. Σημειώθηκε ὡστόσο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀκροατὲς πὼς ὀρισμένα τραγούδια ξέφευγαν ἀπὸ τὴ γνησιότητά τους τὴν ποντιακὴ.

† Γερβάσιος Σουμελίδης Μητροπολίτης Γρεβενῶν.

Μεταξὺ τῶν ἐντὸς τοῦ φοβεροῦ τούτου πολέμου ἀφανῶς ἀπελθόντων εἰς τὴν αἰώνιαν μακαριότητα τυγχάνει καὶ ὁ ἀλησμόνητος καὶ ἀντάξιος τῆς ἀποστολῆς του ἀοίδιμος Μητροπολίτης Γρεβενῶν κύρ Γερβάσιος Σουμελίδης. Γόνος τῆς εὐάνδρου Βαρενοῦ, ἐγεννήθη τῷ 1881 καὶ μαθὼν τὰ πρῶτα ἐν τῇ πατρίδι του ἀπὸ τὸν πατέρα του δημοδιδάσκαλον Χαράλαμπον Σουμελίδην γράμματα, εἰσῆλθε τῇ προστασίᾳ τοῦ ἐκ πάππου θείου του Μεγάλου Εὐεργέτου Χαλδεῖας γέροντος Γερβασίου Σουμελίδου, εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Φροντιστήριον τῆς Ἀργυρουπόλεως, ὅθεν μετὰ τὸ πέραν τῶν σπουδῶν μετέβη εἰς τὴν Θεολογ. Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου φιλοτίμως καὶ ἐπιμελῶς σπουδάσας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀργυρούπολιν καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκεῖ Ἑλλήν. Φροντιστηρίου καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν. Εἶτα, ἐντολῇ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, δι' ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἀπεστάλη εἰς Ἐρζερούμ, ὅπου συνεκρούσθη μετὰ τοῦ τότε διαβοήτου νομάρχου Ὑζεμάλ πασά, τοῦ εἶτα ἐπὶ Νεοτούρκων ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ὑφ' οὗ ἐξωρίσθη εἰς Νικόπολιν, ὅποθεν ἐπανελθὼν διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Πρασάρεως, ὅπερ ἐξύψωσεν εἰς ἀξιόλογον θέσιν. Προσκληθεὶς εἰς Κων/πολιν διωρίσθη ἱεροκῆρυξ καὶ Ἀρχ. Ἐπίτροπος ἐν Σουφλίῳ, ὅθεν κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ἐξωρίσθη μετὰ μυρίων βασάνων εἰς Βουλγαρίαν, ἐξ ἧς μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου κατελθὼν εἰς Θεσ/νίκην καὶ Κων/πολιν ἀπε-

Ικανότητες για μία δράση που ανα-
γοῦσε στην ιδιότητα τοῦ δικηγόρου
τοῦ πολιτευομένου.

Σὰ δικηγόρος χρόνια πολλά στην Κα-
λα διακόνησε τὴ Θέμιδα με εὐσυνει-
λία καὶ κατανόηση τοῦ ὕψηλοῦ του
σορισμοῦ.

Σὰν πολιτευόμενος, πού χρημάτισε καὶ
βουλευτὴς στὰ 1935, ἐτήρησε πάντα στά-

Ἀθανάσιος Ν. Μπαλᾶνος

σεμνή. Μὲ τὴ μετριοπάθειά του, καὶ
τὴ συναισθηση καὶ τὴν ἐπίγνωση τῶν
θριων ἀποτελεσμάτων τοῦ διχασμοῦ.
Λιεργοῦσε, ἀνάμεσα στοὺς συναδέλ-
ς του τῶν ἀντιθέτων παρατάξεων
ἀνάμεσα στὸ λαό, σχέσεις πολιτι-
νες. Πίστευε πὼς ἔτσι προσφέρει ἐ-
πὶ ὑπηρεσία, συντελόντας στὴν κατα-
χρη τῶν παθῶν καὶ στὴν ἐξημέρωση
πολιτικῶν μας ἡθῶν.

Εὐγενικὸς καὶ εὐπροσῆγορος πρὸς ὅ-
ς, πάντα ἔτοιμος καὶ πρόθυμος νὰ
εἶ χρήσιμος σὲ κάθε πολίτη. Ἀδιαφο-
τας γιὰ τὰ πολιτικά του φρονήματα,
μα καὶ σὲ ἐποχές πού οἱ ἐμφύλιοι

σπαραγμοί είχανε φτάσει στο κορύφωμά τους.

Τὴ θετὴ του πατρίδα, τὴν Καβάλλα, τὴν ἀγάπησε καὶ τὴ δούλεψε σὰ Δημάρχος μὲ ὄλο του τὸν ἐνθουσιασμό πὺ δὲ γνῶριζε ὄρια. Καὶ ἄφηκε ἔργα πὺ θὰ φέρουν τὴ σφραγίδα τοῦ ζήλου καὶ τῆς φιλοδοξίας πὺ εἶχε νὰ ἀναδείξει τὴν Καβάλλα σὲ μιὰ πόλη τέλεια συγχρονισμένη.

Κατὰ τὰ τρία παραπάνω στάδια τῆς δράσης του, πυκνὲς τοῦ παρουσιάστηκαν εὐκαιρίες νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ νὰ εὐεργετήσῃ πολλοὺς συμπατριῶτες μας μὲς στὴν πόλη καὶ σὲ ὄλο τὸ Νομὸ Καβάλλας. Τὸ ἐνδιαφέρον του ἐπήγαζε ἀπὸ μιὰ ὕψηλὴ ἀνθρωπιστικὴ ἀντίληψη καθήκοντος, χωρὶς ἰδιοτέλεια καμία. Ἐκανε τὸ καλὸ γιὰ τὸ καλὸ.

Σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ αὐτὸν τὸν κανόνα εἶχε ὡς ὁδηγό. Καὶ πέρασε μὲ στερήσεις κατὰ τὴν τετράχονη προσφυγιά στὴν κατοχὴ μὲ τὴν οἰκογένειά του. Καὶ φτωχὸς ἔφυγε ἀπ' ἀνάμεσά μας.

Ὁ Ἀθανάσιος Μπαλᾶνος μεγάλη ἔτρεφε ἀγάπη καὶ σὲ περιοδικό μας. Καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα του βήματα,⁽¹⁾ παρὰ τὴ δύσκολη οἰκονομικὴ του κατάσταση, ἔκαμε κατεπανάληψη δωρεὰς γιὰ τὴν ἐνίσχυσή του.

Τελευταῖο δείγμα τῆς ἀγάπης του⁽²⁾ εἶναι ἡ ἐπιστολὴ του μὲ τὸ ἱστορικὸ σημείωμα πὺ δημοσιεύουμε σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος⁽³⁾, καὶ πὺ δὲν πρόλαβε, ὁ δύσμοιρος, νὰ τὸ χαρεῖ καὶ τυπωμένο.

Ἡ ποντιακὴ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ πατροπαράδοτὴ φιλοξενία, ἐκπληρώνουν σήμερα, φίλε σεβαστὲ καὶ ἀγαπημένε, καθήκον θλιβερό.

Καὶ ἀπὸ τοῦ Πόντου σου τοῦ πολυφίλητου, τὰ μυρωμένα βουνὰ κομίζουμε στὸν τάφο σου τὸ νωπὸ λίγα ἀγριολούλουδα νοτισμένα, σὰν ἀπὸ δροσοσταλίδες, μὲ τοῦ πόνου μας τὸ δάκρυ τὸ θερμό.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος

Ἀνθ' ἰγὸς Πεζικοῦ.

Γεννήθηκε στὴν Τραπεζοῦντα τὴν 21 Ἰουλίου 1917.

Πέντε χρονῶν παιδάκι βρέθηκε, μὲ τὴν ἀνταλλαγή, μαζί μὲ τὴν προσφυγικὴ του οἰκογένεια στὴν Ἀρδέα. Ἐκεῖ ἀκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ καὶ τὶς γυμνασιακὲς του σπουδὲς στὴν Ἑδεσσα. Μπαίνει στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων τὸ 1939 καὶ βγαίνει ἀνθυπασπιστὴς σὲ Πεζικὸ μὲ τὸν πόλεμο, στὰ 1940. Τοποθετεῖται στὴ Βέρροια κ' ἐκεῖ, μὲ τὴ συγκρότηση τοῦ 90οῦ Ἀνεξαρτήτου Συντάγματος λαβαίνει μέρος στὴν ἐκστρατεία τῆς Ἀλβανίας.

(1) Βλέπε τεῦχος 4, 5-6, 7, σ. 102, 134, 160.

(2) Βλέπε τεῦχος 4 σ. 104.

(3) Βλέπε σ. 418.

Στὶς ἐπιχειρήσεις ἐπέδειξε σπάνιο ἡρωισμό καὶ αὐταπάρνηση. Ὁδήγησε τὴν δημογία του μὲ ἀπαράμιλλη ὁρμητικότητα κατὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάληψη τοῦ ἀπροσπέλαστου Ἰβάν, πὺ ἦταν τὸ κλεῖδι τῆς Κοριτσᾶς. Ἐκεῖ βρῆκε τὸν ἐνδοξο θάνατο στὶς 14 Νοεμβρίου τοῦ 1940, σὰν πρω-

Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος

τοπόρος ἐθνομάρτυρας στὸν ἐπικὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα, πὺ τόσο ἐξύψωσε τὴν Πατρίδα μας στὴ συνειδητὴ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη πὺ τὸν προήγαγε σὲ ἀνθυπολοχαγὸ θὰ τὸν συνοδεύει γιὰ πάντα. Οἱ Πόντιοι σεμνύνονται γιὰ τὸν τιμημένο συμπατριῶτή τους καὶ ζωντανὰ θὰ διατηρήσουν τὴ μνήμη του.

ΕΝΑΣ ΣΥΜΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ ΤΟΥ

Δωρεὰς σὲ Σύλλογό μας

— Εἰς μνήμην Ἰωάν. Τσαλιγοπούλου ἔστειλαν σὲ Σύλλογο Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοὶ» τὶς ἀκόλουθες δωρεὰς γιὰ τοὺς φιλανθρωπικοὺς του σκοποὺς:

Ὁ κ. καὶ ἡ κ. Γ. Βουδούρη Δραχ. 25.000
Ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα Ἰωάν.

Τζαλιγοπούλου » 75.000

— Ὁ κ. Δημ. Κεφαλίδης ἔστειλε σὲ Σύλλογό μας δραχ. 50.000, εἰς μνήμην τῆς συζύγου του Λυγερῆς, μὲ τὴ συμπλήρωση τετραετίας ἀπὸ τὸ θάνατό της.

— Ὁ κ. Ἰωάννης Περγανίδης ἔστειλε σὲ Σύλλογό μας δραχ. 25.000 εἰς μνήμην Καλλιόπης Τσουρουκτζόγλου.

— Ἐπίσης, εἰς μνήμην τοῦ Ἀνθ' ἰγοῦ Δημοκράτη Α. Παπαδοπούλου, μᾶς ἔστειλε ἕνας συμπολεμιστὴς του δραχ. 1.000, γιὰ ἐνίσχυση τοῦ περιοδικοῦ μας.

ΤΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΕΟΡΤΗ

Όπως κάθε χρόνο έται και φέτο ο «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς Ἑθνικῆς Μακρικῆς» γιόρτασε στὴν αἴθουσά του, Λέκα 26, στὶς 26-2-46, τὴν Ἑθνικὴ μας εορτή, μετ' ἐπικαιρὰ δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ ἐτέλεσε ἡ χορωδία του μετ' μεγάλη ἐπιτυχία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

—Δ. Γ α τ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Κατοχῆς. Ἀθήναι 1946.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΞΕΝΟΣ Κ. ΑΚΟΓΛΟΥΣ

καὶ

ΑΥΓΗ Ν. ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ

Ἀρραβωνιάστηκαν τὴν 10-2-46 καὶ τέλεσαν τὸ γάμο τους τὴν 3-3-46.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Οἱ «Ἐνωμένοι Καλλιτέχνες» ἀνέβασαν στὸ θέατρο «Βρετανία» τὸ νέο ἔργο τοῦ συμπατριώτη μας Δ. Ψ α θ ᾶ «Ὁ Φὸν Δημητράκης».

ΠΕΝΘΗ

—Τὴν 8-3-46 ἀπεβίωσε στὴ Θεσ)νίκη ὁ γνωστὸς κοινωνικὸς παράγων συμπατριώτης μας καπνέμπορος ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΙΔΗΣ

—Τὴν 21-3-46 ἀπεβίωσε ἡ σεβαστὴ δέσποινα ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΤΣΟΥΡΟΥΚΤΖΟΓΛΟΥ

—Τὴν 5-2-46 ἀπεβίωσε ὁ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΡ. ΚΑΝΕΤΗΣ

Τὰ «Χρονικὰ τοῦ Πόντου» ἐκφράζουν θερμὰ συλλυπητήρια στοὺς οἰκείους των.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τὰ χειρόγραφα ποὺ μᾶς στέλνονται, εἴτε δημοσιεύονται εἴτε ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται)

Λάβαμε τὶς ἀκόλουθες ἐπιταγὰς καὶ πιστώσαμε τοὺς ἀντίστοιχους λογαριασμοὺς :

«Εὐξείνου Λέσχης»—Θεσ)νίκη	Δρχ. 50.005
Γ. Ἡ λ ι ᾶ ὀ η—Ἀρδέα	> 24.650
Δ. Κ. Παπαδόπουλου—Ἀλεξ)πολη	> 20.000
Ἀθ)ν. Νικολαΐδη—Πτολεμαΐδα	> 10.000
Χρ. Περγικὸπουλου—Σκύδρα	> 12.500
Θ Παπαθεοδωρίδη—Ξάνθη	> 2.500
Βασίλ. Κωνσταντίνου—Καβάλλα	> 10.000
Ἰωάν. Ἀβραμίδη—Σταυρούπολη	> 2.200
Κων. Τριανταφύλλου—Πάτρα	> 15.000

Ἐκφράζομε πρὸς ὅλους τὶς εὐχαριστίες μας.

Γ. Κανδηλάπτην Ἀλεξ)πολιν.— Λάβαμε τὶς 30.000 δραχμὰς ποὺ μᾶς στείλατε καθὼς καὶ τὸ γράμμα σας μετ' τὸν κατάλογο τῶν δωρεῶν, ποὺ θὰ δημοσιευτεῖ στὸ προσεχὲς τεῦχος. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπατριωτῶν μας τῆς πόλης σας πρὸς τὸ περιοδικὸ μας τοὺς τιμᾷ ιδιαίτερα γιατί δείχνει τὴν τέλεια κατανόηση τοῦ προορισμοῦ καὶ τοῦ σεβαστοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει. Μαζὶ μετ' τὶς εὐχαριστίες μας ἐκφράζομε καὶ τὴν εὐχὴ, τὸ καλὸ σας παράδειγμα νὰ τὸ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι συμπατριῶτες μας, ποὺ ὅλοι, εἴμαστε βέβαιοι, ἐκτιμοῦν τὸ δύσκολο ἔργο τοῦ περιοδικοῦ μας, ποὺ μόνο στὴν ἀγάπη καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν ἀναγνωστῶν του βασίζεται.

Σημείωση. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ βρίσκεται στὰ γραφεῖα μας Μενάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευή, ὥρα 10—11.

"ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,,

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1—12

ΔΡΑΧ. 12.000

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 1.000

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.193